

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «**THE INSTITUTE OF
INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC
COOPERATION**»

THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF
CARDINAL STEFAN VYSHINSKY IN WARSAW

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2020**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 28.09 – 06.11.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2020. – 209 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХПІ», Україна

Редакційна колегія:

ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна

GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща

РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія

ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією – Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	9
Анісімова О. Е.	10
Горлова А. В.	10
Лось О. М.	10
ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ	10
Аушева Н. М.	15
ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В ІТ ГАЛУЗІ	15
Болбот В. В.	19
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: РОЗДУМИ ПРО ПЕРСПЕКТИВИ	19
Бондаренко С. П.	23
РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	23
Ватуляк Ю. В.	27
АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ВИНАХІД – ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	27
Висоцька В. А.	31
СУБ'ЄКТИВІЗМ ТРАКТУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В МЕЖАХ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАВНИЦТВ	31
Гаврилишин О. Б.	36
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ДРУКАРСТВА)	36
Глибовець В. Л.	39
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	39
Головчак Г. В.	45
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ	45

Григорович В. Г.....	49
ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	49
Гузенко В. В.....	54
Шевченко А. О.	54
Прасол С. В.....	54
ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВІЙ РОБОТІ УНІВЕРСИТЕТУ.....	54
Гуржій Н. М.	59
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	59
Демішонкова С. А.	63
ПОРЯДНІСТЬ І ОСВІТА	63
Діденко К. В.....	69
АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ	69
Дяченко О. Ф.	73
Ротаньова Н. Ю.	73
ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В МАРІУПОЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	73
Жуковський С. С.	78
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОГРАМУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛУ E-OLYMP.COM.....	78
Калюжна Ю. В.....	81
ПЛАГІАТ ЯК ФОРМА АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ.....	81
Капінус С. В.....	84
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ШЛЯХ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	84

Конопліна О. О.	87
СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ І НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	87
Корчинська Н. М.	90
ВІДСУТНІСТЬ ПОВАГИ ЯК ОДНА З ПРИЧИН ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	90
Kravchuk M. B.	93
ACADEMIC INTEGRITY AND ACADEMIC RESPONSIBILITY AS A PREREQUISITE OF QUALITY EDUCATION.....	93
Кривонос О. М.	98
ЗАПОБІГАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ В ЖИТОМИРСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА.....	98
Кудла М. В.	101
ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ....	101
Кульчицька Х. Б.	105
ОБОВ'ЯЗКОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПЕРЕМОГИ НАД ПЛАГІАТОМ	105
Лисенко О. Л.	109
ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ В УКРАЇНІ. УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АД У ВІННИЦЬКОМУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ІНСТИТУТІ КНТЕУ	109
Логвінов В. Г.	113
Малонога С. О.	113
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ У ВІДКРИТОМУ ДОСТУПІ.....	113
Макаренко А. О.	117
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МЕТОДІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЛИБОКОГО МАШИННОГО НАВЧАННЯ	117

Маковецька Т. І.	121
Позур Н. З.	121
Рудник В. Т.	121
ВИКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ФОРМАТІ НАДЗВИЧАЙНОГО ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ	121
Малащук-Вишневіська Н. В.	124
ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЧАС ПАНДЕМІЇ.....	124
Марченко С. Д.	127
ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ РЕФЕРАТІВ З «ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ» СТУДЕНТАМИ НЕІСТОРИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	127
Мельничук В. В.	130
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	130
Миклушка І. З.	133
ЗАГАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА МЕТОДИКИ ТА АЛГОРИТМИ ПОШУКУ ПЛАГІАТУ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	133
Москалюк О. Є.	137
ЩО ТАКЕ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» У ВИЩІЙ ОСВІТІ?	137
Осьмак Т. Г.	141
Осьмак О. О.	141
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ... 	141
Отрох С. І.	146
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	146
Панчишин А. І.	150
ОСОБЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ. 	150
Пелех У. В.	154
ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	154

Репета В. Б.	157
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬО- НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ДРУКАРСТВА)	157
Романова І. А.	161
ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	161
Руско Н. М.	165
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У БОГОСЛОВСЬКО-РЕЛІГІЙНІЙ НАУЦІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	165
Соколовський О. Л.....	168
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСОБІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЖИТОМИРСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА	168
Струк Н. С.	172
ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	172
Тимочко Н. Б.....	176
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІКАРЯ....	176
Титок В. В.	179
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА	179
Фастовець О. О.....	184
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ ТА ДОСВІД ЇЇ ДОТРИМАННЯ	184
Федоров С. В.....	187
Козлова І. В.....	187
Сікора А.-К. Б.	187
ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ: АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ... 	187
Хоча Н. В.....	191
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	191

Чорна О. О.....	194
ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ЯК ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	194
Шастко І. М.....	198
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ НАУКОВЦЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	198
Шестакевич Т. В.....	201
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДЕ ТЕБЕ ШУКАТИ, ЯК ТЕБЕ ЗНАЙТИ?	201
ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ- СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ	209

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща – Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

*Анісімова О. Е.,
канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти.
Херсонський держаний університет*

*Горлова А. В.,
канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти.
Херсонський держаний університет*

*Лось О. М.,
канд. психол. наук, доцент кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти.
Херсонський держаний університет*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Сучасною наукою відбувається осмислення взаємодії свободи та відповідальності в контексті цінностей академічної доброчесності.

Відповідно до п. 8 ч. 2 ст. 16 Закону України «Про вищу освіту», система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти має створити умови для «дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти» [1].

Результати наукового пошуку потребують морального осмислення. Дії вчених та здобувачів освіти мають підкорятися певній системі етичних норм щодо достовірності наукових досліджень [2].

Ставлення студентів до питань академічної доброчесності значною мірою залежить від загальної атмосфери у закладі вищої освіти, від відповідальності науково-педагогічних працівників та дотримання ними принципів академічної доброчесності [3].

У Херсонському державному університеті впроваджено політику академічної доброчесності для науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти. В

межах цієї діяльності минулого року розпочав свою роботу відділ забезпечення якості освіти, одним із напрямів якого є дотримання принципів академічної доброчесності в навчальній, науковій та викладацькій діяльності.

Згідно з вимогами НАЗЯВО в ХДУ діє порядок виявлення та запобігання академічного плагіату в науково-дослідній та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти.

Під час вступу до закладу вищої освіти кожен здобувач ознайомлюється та ставить підпис під «Кодексом академічної доброчесності». У цьому документі окреслено основні обов'язки здобувача, визначена міра відповідальності за дотримання етичних принципів прийнятих Законодавством України норм та правил щодо навчальної та наукової діяльності.

Другий рік поспіль у ХДУ здійснюється перевірка на академічний плагіат студентських статей та кваліфікаційних проєктів. Роботи, що пройшли успішну перевірку, рекомендуються до друку або до захисту з наступною передачею робіт до репозитарію ХДУ.

З 2014 року студенти педагогічного факультету Херсонського державного університету брали участь у Програмі «Подвійний диплом», паралельно отримуючи освіту в Поморській Академії м. Слупськ (Польща).

У 2018 році отримали перший досвід процедури виявлення академічного плагіату: всі кваліфікаційні роботи успішно пройшли перевірку на наявність текстових запозичень та збігів.

Передумовою позитивних результатів було дотримання чіткого алгоритму дій виконання дипломного проєкту.

Вже з другого курсу студенти самостійно обирали тему майбутнього дипломного проєкту та розпочинали працювати над ним. Науковим керівником здобувачів ХДУ був доктор хабілітований, професор Поморської Академії Роман Томашевський.

Ним були проведені консультації, присвячені написанню дипломної роботи, де обговорювалися обрана тема, проводилася її корекція.

Першим етапом написання проєкту стало наукове есе, в якому студенти обґрунтовували вибір теми дипломного дослідження.

Другим етапом було оформлення списку використаних джерел, якими мали користуватись здобувачі при написанні кваліфікаційної роботи, та обґрунтування доцільності кожного наукового джерела.

Третій етап реалізовувався разом з науковим керівником: визначення головних проблем теми дослідження, що дало змогу окреслити зміст роботи.

Після написання другого розділу (четвертий етап) відбувся перехід до експериментальної частини. Більша частина розділу містила графіки та діаграми, котрі також були обґрунтовані та проаналізовані.

Останнім, п'ятим етапом, було написання першого (теоретичного) розділу, де порівнювалась система освіти Польщі та України.

Лише після цього студентські роботи були допущені до проходження процедури перевірки на академічний плагіат. Програмним продуктом для визначення відсоткового співвідношення текстових запозичень та плагіату в роботі є Plagiat.pl. застосовується до всіх бакалаврських або магістерських робіт в Академії Поморській. Позитивний результат перевірки є ключовою умовою допуску дипломної роботи до дипломного іспиту (захисту).

Досвід колег з Польщі активізував процес створення атмосфери академічної доброчесності у Херсонському державному університеті. Почалася тривала, цікава робота з науково-викладацькими кадрами та студентами.

Пріоритетними питаннями навчання з питань академічної доброчесності було окреслено такі:

- «поняття академічної доброчесності та переваги доброчесної поведінки;

- основні та деталізовані види порушень академічної доброчесності, способи їх ідентифікації, розмежування суперечливих випадків;
- інструменти та процедури перевірки академічних творів на плагіат, способи виявлення інших порушень академічної доброчесності;
- методи навчання здобувачів освіти академічній доброчесності;
- інструменти та способи мотивування здобувачів освіти до доброчесної поведінки;
- норми законодавства, вимоги внутрішніх нормативних документів з питань академічної доброчесності, визначені закладом вищої освіти методи запобігання порушенням, види академічної відповідальності та процедури розгляду справ про порушення академічної доброчесності;
- вивчення та впровадження практик провідних університетів світу із забезпечення академічної доброчесності;
- правила академічного письма та методи навчання студентів академічному письму у застосуванні до конкретних навчальних дисциплін;
- створення і використання ефективних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти» [2].

Отже, для утвердження цінностей доброчесності, в закладах вищої освіти має бути створено мотивацію дотримання всіма суб'єктами освітнього процесу встановлених етичних правил та впроваджено систематичну роботу (вже з перших років навчання студентів) з питань сучасного академічного письма.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 26.10.2020).

2. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. - К. : Міністерство освіти і науки України, 2016. - 24 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/news/yak-pidtrimati-akademichnu-dobrochesnist-v-universiteti-mon-rozrobilo-ta-nadislalo-na-zvo-rekomendaciyi-z-akademichnoyi-dobrochesnosti?fbclid=IwAR2_vZDulbrvReBx9dH8D02TrQEiM9gKeZxAfnl8i8xsOF3_Whl-wbBZ9CM (дата звернення: 19.10.2020).

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 22.10.2020).

*Аушева Н. М.,
канд. техн. наук, доцент, професор кафедри автоматизації проектування
енергетичних процесів і систем
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В ІТ ГАЛУЗІ

З інтенсивним розвитком комп'ютерних технологій та удосконалених засобів передачі інформації виникає необхідність підвищувати засоби захисту наукових та технологічних даних. Одним з напрямів, який дозволить зменшити ризики стосовно будь-яких намірів нечесного привласнення та використання будь-якої інформації є розвинення морально-етичних норм при вихованні молодого покоління. Тому дотримання високих етичних стандартів на рівні університету є шляхом для формування цілісного високого рівня відповідальності висококваліфікованих спеціалістів перед суспільством [1, с.14].

У Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» розроблено документ, який має назву «Кодекс честі». Цей документ встановлює загальні моральні принципи і правила поведінки студентів на співробітників університету. Кожний першокурсник отримує його у вигляді брошури разом зі студентським квитком, крім того з ним можна ознайомитись на сайті університету [2]. Даний документ було розроблено на основі аналізу досвіду кращих університетів світу[1, с.174].

Однією з важливих і конкуренто-спроможних галузей на даний час є підготовка фахівців з інформаційних технологій (галузь знань 12 «Інформаційні технології»). Підготовка за спеціальностями в цій галузі накладає додаткові особливості при формуванні поняття академічної доброчесності (АД).

Якщо розглядати загальноприйняті, ключові поняття АД, а саме чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність [1, с.14], то вони

залишаються незмінними не залежно від галузей знань, рівня підготовки та оточуючого середовища. Зупинимось лише на відмінностях, в залежності від яких необхідно корегувати деякі поняття АД.

1. Поняття «відповідальність» для фахівців з інформаційних технологій на даному етапі перейшла на новий рівень. Без застосування комп'ютерних технологій не можлива зараз жодна з сфер нашого життя, починаючи з побуту і закінчуючи медициною. Формування акцентів стосовно «відповідальності» переходить на рівень безпеки світового рівня. Саме с застосуванням комп'ютерних технологій пов'язані найбільш суттєві злочини і махінації.

2. Поняття «довіра» для розробників програмного забезпечення сприймається як необхідність працювати у команді та довіряти членам команди при створенні складного програмного забезпечення. Саме вмінню довіряти члену команди необхідно вчити майбутніх фахівців починаючи зі студентських років.

3. Поняття «запозичення» або «плагіату» стосовно програмного коду. У середовищі програмістів немає нічого «соромного» використовувати «запозичений» код. Існують навіть бібліотеки, в яких у відкритому доступі лежать лістинги програм, якими можна скористатися. В цьому випадку не можливо асоціювати поняття «плагіат» з програмним продуктом.

4. Поняття «застосування неліцензійного програмного забезпечення». Це «біда» нашої країни. Коли немає грошей на ремонт та купівлю сучасного обладнання, коли зарплати у викладачів дозволяють існувати родинам на межі бідності, коли будівлі, в яких знаходяться університети побудовані у радянські часи і потребують ремонту і т. і. Для підготовки високваліфікованих фахівців з 12 галузі знань необхідно дуже багато коштів для підтримки необхідного рівня обладнання. Якщо навести приклад, то викладачі, які дійсно хочуть давати студентам цікаві знання у цій галузі повинні змінювати наповнення своїх курсів кожні три – п'ять років. Так швидко змінюються технології у цій галузі.

Яким чином витримати питання студентів, стосовно надання найбільш актуальних знань стосовно комп'ютерних технологій? Не розвивати і не давати ці знання? Використовувати «піратське» програмне забезпечення? Переходити на платну освіту- як багато наших молодих хлопців і дівчат залишається на вулиці і поповнять ряди безробітних у період кризи?

Тепер хотілось би зупинитись на деяких загальних питаннях, з якими останнім часом дуже часто стикаємось при підготовці студентів.

Поняття «самоплагіат» та «плагіат» стосовно робіт бакалаврів та магістрів. Тут дуже складне питання. Одним з важливих та цікавих питань є питання можливості використання тексту робіт у подальшій роботі «без перефразування». Чому? Тому що робота виконується під керівництвом викладача і дуже часто розроблюється в рамках держбюджетних або госпдоговірних тематик. Розроблюване програмне забезпечення та опис використовується студентом для захисту та отримання відповідної кваліфікації та для звіту по виконаній тематиці. Чи можуть ці документи співпадати? Чому вони не повинні співпадати? Навіщо робити так, щоб ці документи не співпадали? Якщо студент захищає роботу магістра, то повинні ще бути публікації за темою роботи. Але, зрозуміло, що цей матеріал обробляється, керується викладачем. Який дуже часто допомагає студенту опанувати 50 відсотків наукових досліджень. Крім того і матеріал, який використовує студент дуже часто надається саме викладачем. Після захисту декількох дипломних робіт може бути набрана інформація для публікації, наприклад, навчального посібника чи більш серйозного твору, наприклад, монографії. Яким чином використати вже опублікований текст у дипломних роботах? На мій погляд, проблема дуже актуальна саме для технічних спеціальностей.

Зрозуміло, що плагіат, фальсифікація результатів досліджень, хабарництво – це не допустимі речі не тільки у вищих навчальних закладах, а й у повсякденному житті. Ці поняття навіть немає сенсу виносити на обміркування. Але не хочеться,

щоб посилення поняття АД привело до перегинів і «неправильного трактування самого поняття академічної доброчесності». В історії нашої країни вже були часи, коли таким поняттям прикривали дуже страшні речі. На мій погляд, необхідно мати здоровий глузд і не перетнути цю мінливу межу.

Проведені дослідження показали, що питання АД є дуже важливим питанням сьогодення, але існує дуже багато питань, які потребують уточнення і дуже уважного підходу. Використання автоматизованих систем перевірки на плагіат полегшують роботу, але ця процедура не повинна бути суттєвою при проведенні аналізу наукових робіт. Найголовнішу роль, як і раніше, необхідно залишити на плечах фахівців, які можуть дати кваліфіковану оцінку стосовно матеріалу, що викладений. Особливо це стосується технічних галузей, в яких необхідно оцінювати сутність розробки, а не тексту. При підготовці фахівців у галузі інформаційних технологій звернути увагу на уточнення деяких понять АД.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – К. : НТУУ «КПІ», 2015. – 12 с.- Режим доступу: <https://kpi.ua/code>.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: РОЗДУМИ ПРО ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах інформаційних технологій, які не лише полегшують поширення та обмін інформації, але надають можливість використовувати або навіть присвоювати інформацію, питання академічної доброчесності набуває особливої актуальності. Не таємниця, що, в інтернеті можливо знайти сайти, цілі компанії які за гроші пропонують написати реферат, дисертації та інші наукові роботи, які користуються попитом не лише серед студентів.

Слід погодитись із Т. В. Фініковою, А. Є. Артюховою, що «бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в останні роки сприяв урізноманітненню та поширенню проявів академічної нечесності серед представників академічної спільноти (студентів, педагогів, дослідників, організаторів наукової та освітньої діяльності тощо)» [3, с.108].

Питання актуалізується ще й тим, що, викладачі, вчені, студенти, не можуть надати чіткої відповіді, що таке академічна доброчесності і яка відповідальність наступає за її порушення. Поряд із цим, відповідно до п. 3 ст. 63 Закон України «Про вищу освіту», обов'язки осіб, які навчаються у закладах вищої освіти зобов'язані: виконувати вимоги освітньої (наукової) програми (індивідуального навчального плану (за наявності), дотримуючись академічної доброчесності [2].

У свою чергу, згідно з пунктом 3-1 ч 1 ст. 58 Закон України «Про вищу освіту» Науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники закладу вищої освіти зобов'язані: дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти [2]. Система забезпечення якості вищої освіти повинна визначати принципи

та процедури. В статті 6 Закон України «Про освіту», чітко визначено, засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є: академічна доброчесність [1].

Таким чином, керуючись частиною 1 ст. 42 Закон України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Відповідно до ч. 4 ст. 42 Закон України «Про освіту» порушенням академічної доброчесності вважається, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання та інше [1]. Ч 5 ст. 42 Закон України «Про освіту» за порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності. А саме, відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади [1]. Здобувачі освіти відповідно до ч. 6 ст. 42 Закон України «Про освіту» за порушення академічної доброчесності можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання. повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік

тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Як вбачаємо із вище вказаного, в Україні на даний час діє система покарання за порушення академічної доброчесності, що є цілком логічним та закономірним. Крадіжка є крадіжка і за це повинне бути передбачене покарання. Але виникає одне просте питання. Чому за три роки з моменту набрання чинності Закон України «Про освіту» Міністерство освіти України не ініціювало широкомасштабний освітній проєкт запровадження норм академічної доброчесності.

Я вважаю, що необхідно перш за все, організувати викладачам безкоштовні семінари для отримання кваліфікаційних знань, в питаннях сучасного академічного письма, що стимулюватиме їх розібратися та зрозуміти чому студенти йдуть на обман, що саме їх на це спонукало, і як з цим боротися. На мою думку, видається доцільним ввести в школах в університетах, такий предмет як академічна доброчесність, тобто привчати, ще зі школи до академічного письма, академічної доброчесності. Необхідно пояснювати, і що важливо, ще заохочувати учнів зрозуміти, які переваги чекають того чи іншого учня, який дотримується академічної доброчесності, або навпаки яка може бути відповідальність за порушення вимог академічної доброчесності.

На останок додам, що Міністерство освіти України досі не розробило, та не впровадило в університетах уніфікованої програми з офіційною базою документів, в яку б входили всі наукові роботи (дисертації, реферати, курсові роботи та інше), щоб кожен здобувач мав вільний доступ та зміг отримати офіційний документ який підтверджував, що в його роботі відсутній плагіат.

На мою думку послідовність дій, просвітницькі проєкти, створення із вільним доступом офіційної бази наукових праць та рекомендованої програми щодо

перевірки праць на потенційний плагіат дозволить у короткі строки досягнути максимальних результатів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.11.2020).

2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.11.2020).

3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету /Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016.–234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view> (дата звернення: 17.10.2020).

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Академічна доброчесність є однією з ключових цінностей та норм поведінки в науковій спільноті. Як же реалізувати цей етичний принцип у своїй науковій роботі?

Згідно із Законом України «Про освіту» [1], «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Порушенням академічної доброчесності вважається академічний плагіат, що, зазвичай, означає присвоєння чужих ідей, самоплагіат, фальсифікацію чи фабрикацію результатів.

Слово «плагіат» застосовується до різних ситуацій, як до злочинів, так і до проступків, й навіть до вчинення дій неясного характеру: від недбалого документування та коректури до прямого, навмисного шахрайства [2, с. 312].

Як визначено Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «науковий результат – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації» [3].

Звичайно, фальсифікування чи фабрикування результатів наукового експерименту без сумніву є недопустимим злочином, незважаючи на причини, які спонукали науковця до таких дій.

Дослідження в науці базуються на ретельній оцінці сучасного стану знань щодо об'єкту та предмету дослідження. Наразі дослідниками в галузі хімії активно

використовуються веб-інструменти для пошуку інформації з даних опублікованої літератури, включаючи журнали та патенти, зокрема бази даних Reaxys від компанії Elsevier та SciFinder від компанії Chemical Abstracts Service (CAS), які дозволяють здійснювати пошук хімічних сполук, їх властивостей та реакцій. Детальний аналіз літературних даних при розробці стратегії дослідження дозволяє обґрунтувати наукову концепцію, коректно вибрати методологію та методи дослідження, отримати результати з беззаперечною науковою новизною.

Я цілком погоджуюсь з А. Артюховим та О. Меньшовим, які зазначали важливість вміння розрізняти безпосередній плагіат та запозичення інформації, на основі якої створюється новий дослідницький продукт за умов додержання правил академічної чесності у науковому експерименті [4, с. 123].

На вістрі сучасних світових тенденцій розвитку науки знаходяться міждисциплінарні дослідження, які, крім наукової новизни, мають високу практичну значущість. Розвиток сучасної медицини вимагає постійного впровадження в практику нових поколінь лікарських засобів, а тому важливою проблемою хімії є одержання нових біологічно активних сполук.

Зважаючи на сучасний рівень розвитку хімії, хімічний дизайн біологічно активних молекул дуже часто передбачає використання відомих методик чи їх адаптацію для досягнення певної мети, що, на мою думку, не є плагіатом. Основні типи реакцій, умови їх проведення та механізми протікання описані в підручниках з органічної хімії, монографіях. Тому пошук тактичних прийомів для реалізації запланованої стратегії може передбачати як використання класичних методів синтезу, так і розробку нових.

З точки зору плагіату певну проблему складає опис методик й характеристик речовин, що обумовлено загальноприйнятими вимогами до їх написання. Я повністю погоджуюсь з думкою Office of Research Integrity в США, агентства, яке

відслідковує етичні питання в галузі охорони здоров'я, що схожі речення й фрази при описі експерименту не є серйозним порушенням наукової етики на [5, с. 2].

Ганебним явищем в науці є самоплагіат, коли автор дублює частини своєї опублікованої статті в новій роботі без надання відповідних посилань. Самоплагіат часто зустрічається, коли дослідник застосовує «salami-technique», тобто пише кілька статей за результатами одного дослідницького проекту, розділяючи дані на більш дрібні сегменти, щоб отримати більше публікацій [5, с. 3].

Варто зазначити, що проблема самоплагіату найчастіше має місце при публікації результатів дослідження в «хижацьких виданнях». Ні одне авторитетне видання не прийме до друку статтю, яка включає раніше опубліковані результати чи ідеї або ж має сумнівну новизну. З цієї точки зору важливим для оцінки наукового доробку вченого є врахування якості його публікацій, зокрема кількості публікацій у виданнях рівня Q1 та Q2. Прагнення науковця до більш якісних публікацій сприятиме розвитку науки та підвищенню рейтингу України в світовому науковому просторі.

Таким чином, академічний плагіат є неприйнятним в будь-яких його проявах. Розвиток науки в Україні й підвищення його рівня залежать від академічної чесності кожного науковця. Реалізацію цього принципу наукової етики слід почати кожному з себе та своєї наукової групи і вже сьогодні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Bouville M. Plagiarism: Words and Ideas. Science and Engineering Ethics. 2008. Vol. 14, № 3. P. 311–322.

3. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/848-19#n30>.

4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.

5. Mason P. R. Plagiarismin Scientific Publications. J. Infect. Dev. Ctries. 2009. Vol. 3, № 1. С. 1–4.

Ватуляк Ю. В.,
*канд. техн. наук, асистент кафедри
комп'ютеризованих комплексів поліграфічного та пакувального виробництв
Українська академія друкарства*

АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ВИНАХІД – ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Функцією науки є набуття і систематизація знань про оточуючий світ. Отримання нового знання і сума набутих до даного моменту наукових знань утворюють в сукупності наукову картину світу. Метою наукових досліджень є опис, пояснення і передбачення процесів і явищ оточуючого світу, що складають предмет її вивчення, на основі відкритих нею ж законів.

Розвиток науки пов'язаний із поділом і кооперацією наукової праці поміж наукових установ, застосуванням експериментального і лабораторного обладнання. Наука виникає внаслідок суспільного поділу розумової та фізичної діяльності і перетворення пізнання у специфічний вид занять особливої групи людей. Наука надає стимулюючу дію суспільному виробництву, пронизує всі фактори суспільного життя. Необхідність наукового підходу як у матеріальному виробництві, так і у сфері управління, системі освіти змушує науку розвиватися швидше за інші галузі діяльності людства. Людство у всіх видах його діяльності розвивається під впливом науки і техніки. Всі форми фізичної та розумової діяльності людства (медицина, транспорт, зв'язок тощо) відчують на собі вплив науково-технічного прогресу.

Технічні науки – це специфічна система знань про цілеспрямоване перетворення природних тіл і процесів в технічні об'єкти, про методи конструктивно-технічної діяльності, а також про способи функціонування технічних об'єктів в системі суспільного виробництва. Результати

фундаментальних досліджень є теоретичною основою для проведення прикладних досліджень в основі яких є експеримент. Експеримент – це дослід в контрольованих або врахованих дослідником умовах. Експеримент необхідний для практичної перевірки висунутих гіпотез, або виявлення раніше невідомих закономірностей в природі. Тобто результати науково-технічної діяльності доводять або спростовують наукові теорії.

Проведення експерименту в ключі конструктивно-технічної діяльності передбачає створення моделей (аналогу) того чи іншого об'єкта, процесу або явища. Модель є заміником реального об'єкта і відображає його характерні, найбільш вагомі особливості. Ознаки або величини, що характеризують властивості об'єкта і можуть набувати різних значень є параметрами моделі. Процес моделювання – це метод пізнання, що базується на створенні та дослідженні моделей. Моделювання – теорія із заміщення реальних об'єктів моделями. Дослідний об'єкт, стосовно якого виготовляють модель, називають оригіналом або прототипом. Прототип, що відповідає заданим параметрам, властивості якого є передбачуваними, називають дослідним взірцем виробу. Наприклад, у техніці – це дослідний взірець літака, друкарської машини чи окремих її вузлів. Моделювання (за допомогою комп'ютерних моделей, що базуються на застосуванні відповідного програмного забезпечення, або реальних моделей) сприяє інноваційному розвитку економіки.

Проте, інноваційний розвиток неможливо уявити без створення та використання об'єктів інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність – це продукти творчої діяльності у науковій, літературній, художній, технічній областях, що носять нематеріальний характер. Разом з тим, інтелектуальна власність втілюється у матеріальні об'єкти або супроводжує їх. З цієї точки зору вона сама стає різновидом товару. Однак на відміну від товару, як матеріальна річ,

інтелектуальна власність сама по собі в стані приносити прибуток її власникам, за умови забезпечення правової охорони державою.

Безпосередньо захист авторського права це боротьба з недобросовісною конкуренцією. Науковці повинні вміти створювати нові об'єкти інтелектуальної власності та знати, як їх захистити, знати основні закони, що охороняють інтелектуальну власність, повинні орієнтуватися в нових технологіях, використовуючи спеціальні бази даних. Захист авторського права відбувається шляхом надання науковцеві особистих прав на створений ним винахід.

У промисловій власності винаходи захищають патентами, комерційні інтереси – законами про товарні знаки, торгові назви, позначки тощо, а також законодавством про охорону промислових знаків. Патенти захищають винахідників від недобросовісної конкуренції і є складовою частиною охорони промислової власності. Інтелектуальна власність також включає право на наукові відкриття та права, які стосуються інших досягнень в промисловості, науковій, літературній або художній діяльності.

Отримання авторського права (патенту на винахід) проходить чітко визначену процедуру. Одним із найважливіших етапів процедури патентування є кваліфікаційна експертиза винаходу, в процесі якої експерт здійснює патентний пошук, аналізує заявлене рішення на предмет його відповідності умовам надання правової охорони, що дає підставу для винесення рішення про видачу патенту.

В Основному законі України прописано, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний

громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [1].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права: курс лекцій / Київ. Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.

Висоцька В. А.,
*канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри «Інформаційні системи та мережі»
Національний університет «Львівська політехніка»*

СУБ'ЄКТИВІЗМ ТРАКТУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В МЕЖАХ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАВНИЦТВ

Сьогодення глобальної інформатизації регламентується однією із актуальною проблематикою в освіті та видавничій діяльності – ідентифікація та оцінювання рівня академічної доброчесності [1, с. 5]. Згідно із Законом України «Про освіту» [2, стаття 42] на етап визначення рівня академічної доброчесності суттєво впливають суб'єктивні чинники процесів навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності. Якщо учасником навчального та видавничого процесу є людина, то особливості її мислення та поведінки суттєво впливають на трактування та використання або ігнорування сукупності етичних принципів та визначених законом правил [3]. Це, в свою чергу, значно впливає на забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень відповідного навчального закладу [4] або наукового видання [5 с. 9].

Як один із редакторів п'ятьох збірників двох міжнародних конференцій, які входять в наукометричні бази даних (<http://colins.in.ua/conference-materials/>, <http://momlet.in.ua/workshop-proceedings/>), та автор понад 350 наукових публікацій (із них біля 100 в SCOPUS) хочу поділитися власним досвідом. Для більш наочної ілюстрації зупинимося на аналізі процесу визначення академічного плагіату [6, с. 30] та відповідних проблемах, які випливають із цього [7, с. 10]. Зараз жодне наукове видання не може обійтися без систем визначення плагіату. Сьогодні їх є безліч як безкоштовних, так і платних. Але є деякі проблеми результатів їх використання. І одна із них суттєва – неможливість ідентифікації плагіату при застосуванні автором публікації професійного ререйтингу (переказ власними

словами) до оригіналу тексту. Частково вирішується – професійним тематичним рецензуванням.

Друга проблема – чомусь більшість видавництв наукового видання перевіряють публікацію через такі системи із списком літератури. Зрозуміло, що, якщо вимогами визначено межі обсягу публікації 2-3 сторінки, із них $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ в цій роботі є списком літератури (в науковій роботі це нормально; дивно, коли в науковій роботі в списку літературі лише пару пунктів – виникає запитання, чи то є науковою роботою), то система визначення плагіату дасть суттєвий коефіцієнт неунікального тексту. Подальший детальний аналіз протоколів визначення плагіату перед направленням до рецензентів вирішує цю проблему. Нажаль, виходячи із власного досвіду автора наукових публікацій, в Україні часто цей етап ігнорується. Із цього випливає нова проблема – низький рівень академічної доброчесності наукових видавництв конференцій та журналів.

Покладатися лише на результати роботи таких систем є абсурдом. Системи визначення плагіату мають бути лише додатковим інструментом для покращення якості наукового видання. Лише відповідальне та професійне рецензування публікації вирішить цю проблему. Але і тут є деякі проблеми:

1. Частина рецензентів «пропускає» своїх, незалежно від змісту статті, та «валить» публікації «чужих» авторів або так званих своїх «ворогів».

2. Секретарі призначають на рецензування статті «своїх авторів» так званим лояльним рецензентам (які або погано рецензують, або взагалі не читають, або не зовсім компетентні, або знайомі із автором тощо), а «чужих» - досить сильним критикам (які жорстко, навіть занадто сильно, інколи емоційно рецензують).

3. Відсутність правил та рекомендацій для рецензування статті. Наявність бланку для заповнення рецензій не є регламентом рецензування.

4. Відсутність класифікації рецензентів за професійною тематичною спрямованістю для їх подальшого призначення на рецензування. Звичайно,

рецензентів запрошують і це є добровільна справа. Але дивно, коли не спеціаліст в цій галузі рецензує, та ще пише негативну рецензію, особливо, коли йому хтось із авторів «не подобається».

5. Наявність досить «смішних» вимог до наукової публікації, наприклад, співавторів може бути не більше 5. А якщо цю тематику досліджувало та провадило 6-7 науковців, як визначити, кого із авторів викинути?

6. Технічні проблеми форматування (випадкове знищення частини тексту), наприклад, в моєму досвіді при форматуванні збірника в моїй статті секретар випадково викинув один із пунктів в списку літератури. Прийшлося офіційно вибачатися в наступному номері журналу перед автором монографії, яка пропала із списку літератури, але на яку було здійснено 24 посилання по тексту статті. Такий негативний досвід викликав досить позитивний момент – співавтор цієї монографії тепер є членом однієї із моїх конференцій, рецензентом і часто є спікером.

7. Коефіцієнт самоцититування авторів публікації досить великий, ніби в цій галузі ніхто цієї проблемою або задачею не займається.

8. В списку літератури присутні лише або більшість регіональні дослідження (автори із певного регіону, області або країни). Наявність у співавторах авторів, які нічого не робили і є лише співавторами (за наказом/проханням «зверху» тощо).

9. Переклад частини або повної роботи з іншої мови (французької, німецької, арабської, китайської тощо), яку рецензенти не знають і з роботою якої ще не мали змоги ознайомитися. В таких публікаціях системи визначення плагіату не ідентифікують проблемні місця.

10. Великий коефіцієнт плагіату тексту в публікації, визначений системою, але який насправді є унікальним текстом. При аналізі протоколу видно, що цей коефіцієнт розрахований як сума вживання популярних зворотів з декількох іменних груп, але при переході на оригінал тексту, звідки нібито запозичений є

текст, сам текст є іншого тематичного спрямування і зовсім відсутній плагіат в прямому сенсі слова. Нажаль більшість видавництв враховують лише кінцеве число цього коефіцієнту плагіату для відмови, не аналізуючи зміст протоколу.

Цей список можна продовжити, але нажаль вимога цього видання – обсяг публікації 4000-6000 знаків набраних в текстовому редакторі MS Word. Я вже вичерпую ліміт – біля 4600 без пробілів, та понад 5200 з пробілами. Для есе це нормально, але, нажаль, подібні вимоги зустрічаєш і для наукових публікацій – що є також абсурдом. Нажаль, в таких умовах складно професійно викласти думку, проаналізувати літературу, описати методи, експерименти, отримані результати та обговорити ці результати. Це є обов’язковою структурою наукової публікації. І як це вмістити на 2-4 сторінки?

Більшість проблем зі списку можна спробувати вирішити анонімністю авторів публікації для рецензентів та секретарів. Тоді виникає нова проблема (в мене так було) – рецензент може звинуватити в академічній недоброчесності авторів, пославшись на попередні публікації тих же авторів. Цікаво було отримати протокол рецензування, де мене звинуватили в тому, що запозичила ідею (не текст) в самої себе, опублікувавши трохи раніше іншу публікацію в іншому журналі. Коли ж рецензент бачить авторів та посилання на їх ORCID, він може більш професійно підійти до процесу рецензування, та це ж полегшить значно йому роботу. Паралельно призначення понад 4 рецензентів, краще 5-7 на одну статтю, суттєво покращує результат. В таких випадках, виходячи із досвіду, 2-3 рецензента для слов’янського менталітету замало.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. International Center for Academic Integrity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>.
4. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>.
5. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
6. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 02.12 – 13.12.2019) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2019. – 148 с.
7. Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). – Варшава, 2018. – 162 с.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ДРУКАРСТВА)

Один з найважливіших пріоритетів діяльності Академії полягає у вихованні нового молодого покоління, позбавленого тоталітарної спадщини і, зокрема, таких її вад як корупція. Прагнення студентів і викладачів Академії до високих академічних стандартів, якісної освіти, відкритості до іншого, міжособистісного діалогу, активної суспільної поведінки та служіння українському народові неможливі без визнання життя кожної особи та поваги до її особистості.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Порухом академічної доброчесності вважається академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, хабарництво. За такі порушення педагогічні, науково-педагогічні працівники і здобувачі закладів освіти можуть бути притягнені до різного виду академічної відповідальності.

Система забезпечення академічної доброчесності є невід’ємною складовою внутрішньої системи забезпечення якості освіти в Українській академії друкарства і включає в себе:

- заходи на ознайомлення здобувачів вищої освіти з поняттям та вимогами академічної доброчесності, зокрема з вимогами до виконання письмових робіт;

- механізм виявлення порушень академічної доброчесності здобувачів вищої освіти;
- порядок притягнення до академічної відповідальності учасників освітнього процесу.

Вжиття заходів щодо забезпечення дотримання академічної доброчесності є обов'язком учасників освітнього процесу та включає в себе дотримання вимог у власній навчальній та науковій діяльності, а також недопущення порушення академічної доброчесності іншими учасниками освітнього процесу.

Відповідно до Положення про комісію з питань академічної доброчесності в Українській академії друкарства визначається порядок діяльності комісії з питань академічної доброчесності, процедура розгляду справ щодо порушення норм академічної доброчесності членами академічної спільноти, а також способи дисциплінарного впливу.

До складу Комісії входять проректор з науково-педагогічної роботи; проректор з наукової роботи; юрисконсульт; відповідальна особа за моніторинг якості освіти в академії; декани; голова профкому академії; голова студентського самоврядування академії, по одному представнику від науково-педагогічного персоналу та студентства кожного факультету [2]. Як бачимо представники студентського самоврядування є рівноправними суб'єктами з розгляду питань академічної доброчесності, а орган самоврядування як складова академічної спільноти повинен також проводити інформаційну роботу щодо популяризації принципів академічної доброчесності науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти.

Сучасні інформаційні технології дозволяють легко донести студентам принципи академічної доброчесності. Для прикладу, представники студентського самоврядування Української академії друкарства розробили інформаційні

матеріали на тему «Про доброчесність просто» і розмістили їх у аудиторіях та створених студентських просторах (медіатеках). Зацікавленій особі достатньо своїм мобільним телефоном просканувати наведений QR-код (рис. 1) і вона отримує інформацію згідно даної тематики.

Рисунок 1. – Інформаційні матеріали на тему «Про доброчесність просто».

Дотримання академічної доброчесності сприяє підвищенню якості освітнього процесу, визнає академічну і професійну етику, повагу до авторських прав, покликане сприяти впровадженню практики належного цитування і регулює застосування загальних засад та правил наукової складової в письмових роботах студентів та в наукових дослідженнях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3/print>.
2. Положення про академічну доброчесність в Українській академії друкарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.uad.lviv.ua/uploads/pologenya/p_2517.pdf.

Глибовець В. Л.,
*канд. географ. наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Академічна доброчесність повинна бути невід’ємною частиною навчального процесу у будь-якому закладі освіти. Але у ХХІ столітті, не всі здобувачі освіти дотримуються академічної доброчесності. Це можна пояснити тим, що в епоху інформаційних технологій знайти будь яку інформацію дуже легко і великою є спокуса запозичити її, поставивши своє ім’я, як автора.

На запит в пошуковій системі Google «академічна доброчесність», на початку першої сторінки можна побачити статтю про академічну доброчесність на сайті Асоціації докторів філософії України, в якій детально пояснюється, що таке академічна доброчесність, використовуючи 36 статтю проекту закону «Про освіту» (3491 від 19.11.2015).

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [4].

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

1. самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);

2. посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
3. дотримання норм законодавства про авторське право;
4. надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності [4].

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту) [4].

Другий сайт, який можна побачити на першій сторінці у пошуковій системі Google на запит «Академічна доброчесність», – це сайт онлайн-курсу для вчителів старших класів під назвою courses.ed-era.com. Даний курс включає три модулі: «Що таке академічна доброчесність», «Академічна доброчесність у школі» та «Як уникнути плагіату? Рекомендації».

Плагіат та культура «копіювати/вставити» – це не лише порушення правил академічної доброчесності, а й порушення закону [1].

Третій сайт, який можна побачити на першій сторінці у пошуковій системі Google на запит «Академічна доброчесність», – це сторінка з Вікіпедії під назвою «Академічна доброчесність». Вона містить визначення, а також цитується 4 стаття Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (Стаття 42).

Згідно з пунктом 4 статті 42 Закону України «Про освіту» порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти [2].

Четвертий сайт, який можна побачити на першій сторінці у пошуковій системі Google на запит «Академічна доброчесність», – це сайт проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), а саме сторінка результатів опитування щодо академічної доброчесності. Студентське дослідження проводилося Анною Зоренко (КНЛУ) у рамках стажування в Американських Радах One day at work.

В анкетуванні взяли участь 23 учасники – учні старших класів та студенти. Лише 35% опитуваних знають, що таке «академічна доброчесність», і дізналися про це поняття з Інтернету, в університеті, від інших студентів. 65% студентів, зізналися, що ніколи не чули про цей термін; проте на питання «Як Ви вважаєте, що таке академічна доброчесність?» майже всі відповіли досить влучно та обширно: «... це дії, спрямовані на підтвердження довіри до академічної успішності студенти та його наукових досягнень»; «...дотримання правил та принципів університету»; «...чесність при навчанні, сумління»; «...виховання дітей у навчальних закладах, щодо чесності в навчанні, щодо формування своєї власної думки, щодо відстоювання своїх прав»; «...Моральні принципи, якими керуються учні під час навчання» тощо. 17% опитуваних знали, що у Законі «Про освіту» є окрема стаття про академічну доброчесність [3].

Ми провели власне соціологічне опитування, користуючись формою google та особистою сторінкою в соціальній мережі facebook. Було опитано 163 людини, які є студентами або ж випускниками ВНЗ України (178), країн СНГ (2), США та Канади (2). На питання «Чи доводилося Вам списувати відповіді з підручників, шпаргалок, телефонів або у інших студентів під час контрольних робіт або на іспиті?» 93,3% опитаних відповіли «так». На питання: «З чим це було пов'язано?» 40,4% опитаних дали таку відповідь – «занадто складна дисципліна, яку важко зрозуміти»; 25,6% сказали, що вважали дисципліну не потрібною; 19,9% вибрали

варіант: «викладач погано пояснив дисципліну, а Ви не захотіли або не змогли розібратися в ній самостійно»; 18,6% визнали, що причиною слугувала лінь та не бажання вивчити матеріал; 10,3% повідомили, що звикли списувати ще зі школи. 83,4% опитаних зізналися в тому, що купували готову практичну, курсову або дипломну роботу під час свого навчання. Лише 23,9% респондентів скачували готові реферати, практичні або інші роботи з Інтернету і видавали їх за свої. 61,3% опитаних вважає, що списування, видавання чужих робіт за свої, купівля готових робіт під час навчання в університеті повинно якимось чином каратися викладачем або керівництвом університету. 15,3% респондентів вважають, що потрібно виключати з університету студентів, які списують, видають чужі роботи за свої або купують готові роботи. На питання «Хто винен в тому, що студенти вдаються до обману під час свого навчання в університеті?» 38,7% опитаних відповіли – «самі студенти, оскільки є люди більш схильні до обману в силу свого характеру»; 35% опитаних вибрали відповідь – «суспільство, оскільки людей з моральними принципами стає все менше»; 17,8% респондентів вважають, що винні викладачі, оскільки дозволяють студентам списувати; 15,3% респондентів вбачають вину у керівництві університету, оскільки воно не бореться з проблемою; 11% опитаних відповіли – «законодавство країни, тому що немає суворих законів або суворого покарання за шахрайство під час навчання».

Отож, бачимо, що на сьогоднішній день дотримуються академічної доброчесності далеко не всі здобувачі освіти. Це дуже негативно впливає на якість освіти, тому дане питання повинно бути пріоритетним як для керівництва ВНЗ України, так і для педагогічних працівників-викладачів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:AmericanCouncils+AcIn101+AcIn2019/about>.

2. Академічна доброчесність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Академічна_доброчесність.

3. Академічна доброчесність: що в учнів та студентів на думці? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>.

4. Що таке академічна доброчесність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphd.ua/shcho-take-akademichna-dobrochesnist/>.

*Головчак Г. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

В сучасному глобальному світі, де інформація є відкритою та доступною, усе більшої ваги набуває захист прав інтелектуальної власності науковців та їх наукових розробок, довіра до результатів наукових досліджень та освітніх звань.

Високі стандарти освіти та науки можна забезпечити лише в умовах глибокої імплементації в академічне та наукове середовище доброчесності. Зауважимо, що успішна діяльність в сфері вищої освіти чи науки однозначно залежать від дотримання етичних та моральних норм і принципів. В Україні традиційно у цьому контексті говорять про наукову етику, чесність та академічну доброчесність.

Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності» (Fishman 2012). За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти шістьом фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності [2].

Щодо України, то визначення знаходимо у Законі України «Про освіту», стаття 42: «...академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Законодавством України визначено, що дотриманням академічної доброчесності є наступне: самостійне виконання навчальних завдань, посилання на джерела інформації, дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Подано дії, які є порушенням принципів академічної доброчесності в освіті та науці:

1) академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;

2) фабрикація - фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього чи наукового процесу;

3) обман - надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього чи наукового процесу;

4) списування - використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

5) хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього чи наукового процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому чи науковому процесі [1].

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти та науковими співробітниками передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації; посилення на джерела інформації у разі запозичення ідей та наукових розробок; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації [3].

Зауважимо, що порушення академічної доброчесності передбачає адміністративну відповідальність та відповідні санкції до науковців та освітян. Особа, чії дії класифіковані як порушення, притягується до академічної відповідальності, їй може бути відмовлено у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; вона може бути позбавлена присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади. Впровадження механізму покарання за порушення принципів академічної доброчесності є визначальною умовою для формування конкурентного академічного середовища та зростання якості вищої освіти та наукових досліджень в цілому.

Закладам вищої освіти та науковим установам України слід прийняти у своїх Кодексах принципи академічної доброчесності та одностайно їх дотримуватися у своїй діяльності. Університети та наукові установи мають розробити власні дієві механізми забезпечення академічної доброчесності та невідворотного покарання за недотримання її принципів серед усіх членів освітньо-наукового процесу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту // Закон України №2145-VIII від 2017р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Дегтярьова І. О. Вплив академічної доброчесності на інституційну практику української вищої школи // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова - К.; Таксон, 2016. - 234 с. - Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

3. Принципи академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/content/pryncypy-akademichnoyi-dobrochesnosti>.

*Григорович В. Г.,
канд. фіз.-мат. наук, доцент кафедри «Інформаційні системи та мережі»
Національного університету «Львівська політехніка»*

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Нормативні документи Національного університету «Львівська політехніка» щодо академічної доброчесності та критеріїв оцінювання і заохочення наукової діяльності: [1-5]. Безпосередньо впровадження принципів академічної доброчесності у Національному університеті «Львівська політехніка» регулюється нормативними документами [1-3]. Наукова діяльність як кафедр, так і науково-педагогічних працівників Національного університету «Львівська політехніка» оцінюється та заохочується. Вказані критерії оцінювання та порядок заохочення визначені у нормативних документах [4-5].

Положення про академічну доброчесність.

В цьому документі закріплено «моральні принципи, норми та правила етичної поведінки, професійної діяльності та професійного спілкування академічної спільноти Національного університету «Львівська політехніка» (далі Університет) [1], це «положення спрямоване на дотримання високих професійних стандартів в усіх сферах діяльності Університету (освітній, науковій, виховній тощо), утвердження академічних чеснот та запобігання порушення академічної доброчесності» [1].

У цитованому документі визначаються поняття, принципи та норми академічної доброчесності, зокрема:

«Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування й розвиток самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання

відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі» [1].

В третьому розділі описано організацію роботи Комісії з питань академічної доброчесності, яка має «право отримувати і розглядати заяви стосовно порушення цього Положення та надавати пропозиції Адміністрації Університету щодо вживання заходів відповідно до чинного законодавства України та нормативних актів Університету.» [1].

У четвертому розділі визначається відповідальність за порушення академічної доброчесності. У п. 4.1. наводиться перелік форм проявів академічної недоброчесності: академічний плагіат, академічне шахрайство, виконання на замовлення та (або) продаж академічних текстів, академічне фальшування та фабрикавання тощо.

У п'ятому розділі вказані заходи запобігання академічної недоброчесності, зокрема: просвітницька робота, «посилення контролю завідувачів кафедр, наукових керівників», «перевірка ... на академічний плагіат, експертна оцінка та (або) технічна перевірка ... щодо ознак академічного плагіату ... відповідно до Регламенту перевірки на академічний плагіат» [1].

Регламент перевірки на академічний плагіат.

В цьому документі у першому розділі визначено загальні засади організації перевірки. В другому розділі описано порядок перевірки кваліфікаційних робіт студентів, вказано, що «за результатами перевірки текст ... може мати такий типовий рівень оригінальності: «допустимий», якщо показник оригінальності становить 70-100% – ... робота допускається до захисту; «низький» ... 40-69% – робота потребує доопрацювання та повторної перевірки на плагіат; «незадовільний» ... менше 40% – робота відхиляється без права подальшого розгляду» [2].

У третьому розділі визначено порядок перевірки рукописів дисертацій.

«7. Вважається, що текст рукопису дисертації успішно пройшов перевірку на академічний плагіат, якщо:

- частка текстових запозичень без посилань на першоджерела становить 0 %;
- не виявлено фактів використання методів обманювання сервісів перевірки на академічний плагіат» [2].

Четвертий розділ стосується перевірки рукописів монографій. Вимоги – ті ж самі, що і для рукописів дисертацій. В п'ятому розділі – про перевірку рукописів статей. Вимоги – ті ж самі, що і для рукописів дисертацій та монографій.

Як бачимо, для наукових робіт не існує поняття «допустимого показника оригінальності»!

Порядок перевірки факту опублікування.

В документі [3] визначено, що «2. Уповноважена особа ... надсилає запит про перевірку факту опублікування ... у Науково-технічну бібліотеку Львівської політехніки (НТБ). 3. ... працівник НТБ опрацьовує бібліографічний список ... упродовж п'яти робочих днів. Опрацювання полягає у перевірці та підтвердженні факту опублікування ... , статусів видань ...».

Положення про рейтингування кафедр.

Важливу роль відіграє те, як саме буде оцінюватися наукова діяльність працівника. В документі [4] вказано, що кадровий потенціал характеризується 11 індикаторами, освітня діяльність – 11, наукова діяльність – 15, міжнародна академічна співпраця – 11.

Зокрема, наукова діяльність оцінюється у т.ч. за такими показниками:

3.3. Середнє арифметичне значення h-індексів ННПП кафедри, у профілі Scopus яких вказана приналежність до Львівської політехніки.

3.4. Кількість статей штатних ННПП кафедри, опублікованих у фахових виданнях України (крім Scopus та Web of Science), у розрахунку на кількість штатних одиниць ННПП кафедри.

3.5. Кількість статей ННПП у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних Scopus або Web of Science, у розрахунку на кількість штатних одиниць ННПП кафедри» [4].

Положення про матеріальне заохочення.

Наукова діяльність має відповідно винагороджуватися. В документі [5] вказано – як саме:

«При опублікуванні наукової статті в журналі, що за результатами ранжування Web of Science або Scopus в окремій тематичній категорії (за величиною Impact Factor або SJR) належить:

- до квартилю Q1 – розмір премії становить 4 мінімальні заробітні плати;
- до квартилю Q2 – розмір премії становить 3 мінімальні заробітні плати;
- до квартилю Q3 – розмір премії становить 1,5 мінімальні заробітні плати;
- до квартилю Q4 – розмір премії становить 0,75 мінімальної заробітної плати;

При опублікуванні статті в журналах, що не відносяться до жодного з квартилів, розмір премії становить 0,75 мінімальної заробітної плати.»

Пропозиції щодо вдосконалення впровадження принципів академічної доброчесності

Як показує історичний досвід, позбутися негативних соціальних явищ одними лише заборонними засобами – не можливо. Слід зробити так, щоб ці негативні соціальні явища втратили доцільність. Стосовно академічної недоброчесності – то коренем існування цього явища є оцінювання наукової діяльності за кількісними, а не якісними показниками. Варто було би вивчити та впровадити досвід інших країн (зокрема, Польщі) щодо оцінювання якості наукової роботи, наприклад, – оцінювати не загальну кількість публікацій, а рівень цитування 3-4-5 найкращих робіт.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Положення про академічну доброчесність у Національному університеті «Львівська політехніка» (затверджено на засіданні Вченої ради Національного

університету «Львівська політехніка», протокол № 35 від 20.06.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lpnu.ua/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist>.

2. Стандарт забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти. СВО ЛП 03.14. Регламент перевірки на академічний плагіат кваліфікаційних робіт студентів, рукописів дисертацій та монографій, рукописів статей, поданих до публікування у періодичних наукових виданнях, в університеті (затверджено наказом ректора Національного університету «Львівська політехніка», наказ № 27-1-10 від 23.01.2019 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lpnu.ua/reglament-perevirky-na-akademichnyy-plagiat>.

3. Порядок перевірки в університеті факту опублікування монографій, навчальних посібників, статей здобувачів вчених звань і наукових ступенів доктора та кандидата наук, а також статусів видань, в яких опубліковані ці статті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lpnu.ua/poryadok-perevirky-faktu-opublikuvannya-monografiy-navchalnyh-posibnykiv-statey>.

4. Стандарт забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти. СВО ЛП 04.09. Положення про рейтингування кафедр Національного університету «Львівська політехніка» (затверджено наказом ректора Національного університету «Львівська політехніка», наказ № 153-1-10 від 23.03.2020 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lpnu.ua/svo-lp-0409-polozhennya-pro-reytinguvannya-kafedr>.

5. Стандарт забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти. СВО ЛП 04.07. Положення про матеріальне заохочення науково-педагогічних, педагогічних, наукових та інженерно-технічних працівників і докторантів Національного університету «Львівська політехніка» (затверджено наказом ректора Національного університету «Львівська політехніка», наказ № 65-1-10 від 11.02.2020 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lpnu.ua/polozhennya-pro-materialne-zaohochennya>.

Гузенко В. В.,
канд. техн. наук, доцент кафедри процесів та устаткування харчової
і готельно-ресторанної індустрії ім. М.І. Беляєва
Харківський державний університет харчування та торгівлі

Шевченко А. О.,
канд. техн. наук, доцент кафедри процесів та устаткування харчової
і готельно-ресторанної індустрії ім. М.І. Беляєва
Харківський державний університет харчування та торгівлі

Прасол С. В.,
канд. техн. наук, доцент кафедри процесів та устаткування харчової
і готельно-ресторанної індустрії ім. М.І. Беляєва
Харківський державний університет харчування та торгівлі

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВІЙ РОБОТІ УНІВЕРСИТЕТУ

Сьогодні українське педагогічне та наукове суспільство все більше переймається питанням академічної доброчесності, що веде свій відлік із затвердження Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. із зазначенням змісту академічної доброчесності [1; 2, с. 6].

До цього спонукає саме визначення академічної доброчесності, що включає у себе етичні принципи та правові норми, яких повинні дотримуватися науковці, науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти під час навчання, впровадження наукової продукції, опублікування результатів роботи тощо [1; 3, с. 4].

Саме тому одним із пріоритетних завдань Харківського державного університету харчування та торгівлі (ХДУХТ, далі університет) є надання сучасній молоді такої якісної освіти, яка повинна містити визначенні базові принципи та чинники, серед яких важливе місце повинна займати академічна доброчесність [2, с. 198-199].

Дотримання академічної доброчесності є одним із найдієвіших шляхів забезпечення якості підготовки фахівців, їх конкурентоспроможності на ринку праці, а також визнання дипломів у європейському суспільстві, що свідчитиме про набуття ними основних вартостей академічної доброчесності: чесності, довіри, справедливості, взаємної поваги, відповідальності [2, С. 199].

До основних принципів дотримання академічної доброчесності за визначенням Центру академічної доброчесності відносяться: 1) популяризація важливості академічної доброчесності; 2) любов до навчання; 3) сприйняття кожного студента як особистість із розвитком взаємної довіри; 4) формулювання конкретних завдань для з академічної доброчесності під час самостійної роботи з урахуванням подальшого справедливого оцінювання та заохочення найвідповідальніших студентів; 5) здійснення заходів щодо обмеження академічної нечесності, а при виявленні приймати міри боротьби з нею; 6) впровадження та підтримка загально-університетських стандартів академічної доброчесності [4].

Велика заслуга в імплементації принципів академічної доброчесності належить науковим бібліотекам, робота яких у цьому напрямку має на меті поширення та впровадження світових навичок за принципами академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі й забезпечення умов виконання цих принципів [5; 6].

Одним з важливих питань на сьогодні щодо академічної нечесності є «Академічний плагіат» (в тому числі самоплагіат), як оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення раніше опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства [3, с. 5]. Питання боротьби з плагіатом дуже важливе для наукового і освітнього суспільства що порушує авторські права та сприймається як крадіжка чужих знань та здобутків [2, с. 141-143].

З метою запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти університет вживає такі заходи:

- дослідження внутрішніх причин та сучасних освітніх практик у сфері боротьби з плагіатом для вироблення на цій основі відповідних політик, інструкцій, керівництв (сьогодні університет керується положенням «Про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових і навчально-методичних працях наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти ХДУХТ» від 30 листопада 2018 року № 13, затвердженим постановою Вченої ради ХДУХТ від 28 травня 2019 року, протокол № 15; та введеним в дію наказом № 137 від 28 травня 2019 року «Порядком проведення перевірки наукових праць, навчальних видань та дипломних робіт (проектів) працівників та здобувачів вищої освіти Харківського державного університету харчування та торгівлі на наявність запозичень з інших документів») [3, с. 18-38];

- попередня експертна оцінка, зокрема й самооцінка, та/або технічна перевірка (за допомогою спеціалізованих програмних засобів) щодо ознак академічного плагіату в творах, що підготовлені до друку [3, с. 10];

- використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату з урахуванням чітких правил і політики щодо його використання (в університеті використовується програмне забезпечення StrikePlagiarism – антиплагіатна система, яка допомагає контролювати оригінальність аналізованих документів через перевірку на наявність запозичень із текстів, присутніх в базах даних університету, в базах даних інших ЗВО та в мережі Інтернет; здійснюється перевірка праць науково-педагогічних працівників, науковців та здобувачів вищої освіти на предмет плагіату, постійно проводяться консультації та тренінги з питань роботи у цій програмі та питань трактування коефіцієнтів подібності звіту);

- розбудова власного університетського інституціонального репозитарію, який містить електронну повнотекстову базу даних

академічних/наукових текстів студентів/викладачів/науковців (в університеті функціонує Інституціональний репозитарій, який з 2017 року отримав міжнародний стандартний серійний номер International Standard Serial Number ISSN 2522-1701, в якому на сьогодні працівниками бібліотеки створено 15 розділів, 45 підрозділів, 156 колекцій, розміщено понад 5100 електронних повнотекстових версій документів) [3, с. 11];

- розміщення інформації про наукові здобутки науковців університету в наукометричних базах даних Scopus, Web of Science, Google Scholar, ORCID, Index Copernicus (науковці університету активно реєструються в базах даних Scopus, Web of Science, Google Scholar, ORCID, цьому сприяє проведення науково-практичних семінарів з питань реєстрації та роботи в зазначених базах даних; в Index Copernicus працівниками наукової бібліотеки університету розміщено інформацію (метадані) про статті з наукових збірників університету;

- інтеграція до національних проектів, що сприяють впровадженню та підтримці політик з академічної доброчесності (посилання на інституціональний репозитарій університету розміщено на сайті національного проекту «Національний репозитарій академічних текстів», сторінка Харківського державного університету харчування та торгівлі та інформація про науковців університету розміщена в національному проекті УІНЦ (Український індекс наукового цитування);

- загальна популяризація культури боротьби з плагіатом (сьогодні впровадженню принципів академічної доброчесності сприяє розміщення інформації стосовно академічної доброчесності для науковців, викладачів, інших співробітників університету на веб-сайтах та веб-сторінках ЗВО, зокрема на веб-сторінці наукової бібліотеки університету в розділі «Сторінка користувача» створено рубрики «Перевірка на плагіат», «Бібліометричні профілі науковців університету», «Науковцям» та «Наукометрія», де розміщується інформація з питань академічної доброчесності) [3, с. 12].

Упровадження та вдосконалення вищезазначених заходів у подальшій роботі закладів вищої освіти, зокрема Харківського державного університету харчування та торгівлі, повинно зумовити зростання іміджу та рейтингу за рахунок чесного та відповідального підходу до освітньої та наукової діяльності, що безперечно свідчитиме про дотримання академічної доброчесності науковцем, викладачем та студентом.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Стаття 42. Академічна доброчесність / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 30.10.2020).
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.: Таксон, 2016. – 234 с.
3. Янчева Л.М., Михайлов В.М., Бакуменко Л.Г. Академічна доброчесність та запобігання академічному плагіату у закладах вищої освіти: методичні рекомендації. Харків, 2019. 43 с.
4. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. Центр академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWm/view> (дата звернення: 30.10.2020).
5. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» / Українська бібліотечна асоціація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek> (дата звернення: 30.10.2020).
6. Науковцям, авторам публікацій. Наукова бібліотека / Харківський державний університет харчування та торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hduht.edu.ua/index.php/uk/st-kor-biblio/prav-biblio-2>.

*Гуржій Н. М.,
д-р. екон. наук, доцент, професор кафедри підприємництва,
менеджменту організацій та логістики
Запорізький національний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Поняття академічної доброчесності поєднує в собі цінності та способи їх дотримання і поширення. Найбільш значимими є моральні, інституційні, освітні та культурні цінності, які формують у людей академічну чесність.

Розуміння освітньою спільнотою важливості дотримання правил доброчесності сприятиме забезпеченню академічної доброчесності на всіх освітніх рівнях.

У Законі України «Про освіту», який був прийнятий 2017 році, визначено академічної доброчесності як сукупність етичних принципів та визначених цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Окреме місце у формуванні академічної доброчесності у вітчизняних вишах посідає Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). Цей проект реалізовувався Американськими радами з міжнародної освіти в партнерстві з Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства США. В 2016 році Запорізький національний університет став одним із десяти вітчизняних ЗВО, які були учасниками цього Проекту. Загалом же за час втілення проекту в життя його учасниками стали 15 вітчизняних закладів вищої освіти. Проект був розрахований на чотири роки та охопив покоління студентів-бакалаврів, які до моменту отримання дипломів повинні були стати носіями цінностей доброчесності. Він мав на меті поширити та сформувати цінність академічної доброчесності,

«надати ресурси і план дій для залучення закладів освіти до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі» [2]. Для формування доброчесності було використано наступні заходи: перший – проведення семінарів та тренінгів для студентів та викладачів; другий – передбачав розробку нормативної бази як на рівні держави, так і на рівні вишу, а саме «Кодексів честі ЗВО», які врегулювали відносини між адміністрацією, викладачами та студентами в теренах академічної доброчесності [3].

Для формування сприятливого академічного середовища у Запорізькому національному університеті для забезпечення високоякісного освітнього процесу, отримання вагомих наукових результатів, що містять об'єктивну новизну, встановлення взаємодовіри і взаємоповаги між всіма членами колективу, адміністрацією та особами, що навчаються у 2018 році було прийнято Кодекс академічної доброчесності. Де було визначено сутність та форми проявів академічної не доброчесності, систему запобігання та виявлення академічного плагіату в університеті на всіх освітніх рівнях вищої освіти, а також у роботі редакційних колегій наукових видань, засновником яких є університет [4].

Серед заходів щодо поширення принципів доброчесності було визначено: включення до освітніх програм підготовки всіх рівнів тематичних лекцій з академічної доброчесності та академічного письма; проведення контролю результатів навчання, з використанням, переважно, індивідуальних форм роботи, зокрема за допомогою системи Moodle; перевірка випускових робіт та дисертацій на предмет академічного плагіату. Та цей перелік заходів не є вичерпним, оскільки процес створення відповідної корпоративної культури на засадах доброчесності довготривалий.

У 2017 році заклади вищої освіти отримали від МОН України цілий ряд підзаконних нормативних актів, щодо академічної доброчесності це й відповідні методичні рекомендації [5], а також розширений глосарій термінів та понять з академічної доброчесності [6], які було розроблено в межах Проекту SAIUP за

підтримки Посольства США. І виші змогли розпочати процес становлення та розвитку своєї внутрішньої корпоративної культури доброчесності з урахуванням сучасних підходів, що мають місце в інших державах.

Саме тому для більшої мотивації науково - викладацького персоналу будь якого вишу, не залежно від того на якому етапі розвитку своєї корпоративної доброчесності він знаходиться зараз необхідно:

1. проводити щорічні семінари для пропагування принципів чесності та навчання академічному письму.
2. розвивати в школах педагогічної майстерності навички планування і проведення навчальних заходів, які б допомагали студентам та молодим вченим уникати плагіату.
3. для проведення контрольних заходів формувати завдання, які окрім розуміння матеріалу перевіряють здатність використовувати інформацію для вирішення конкретних завдань.
4. навчити розмежовувати поняття «плагіат» (стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права») і «академічний плагіат» (стаття 42 Закону України «Про освіту»).

І тільки тривала та кропітка робота в означених напрямках дозволить з часом перейти всій освітянській та науковій спільності України в площину доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SA IUP). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://americancouncils.org.ua/programs/proekt-sprijannja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/>.
3. SAIUP. Про проект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/>.

4. Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.znu.edu.ua/docs/kodeks_akadem__chnoyi_dobrochesnost____.pdf.

5. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

6. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

*Демішонкова С. А.,
канд. техн. наук, доцент кафедри комп'ютерної інженерії та електромеханіки
Київський національний університет технологій та дизайну*

ПОРЯДНІСТЬ І ОСВІТА

*Порядність в наші часи – єдиний суддя над совістю.
З. Гекалп*

Порядність, що це таке? Сьогодні навіть з екрану телевізора вислів «порядна людина» можна почути не часто. Великий Платон вважав, що «... порядність – це щирість вдачі, поєднана з правильним чином думок; чесність характеру. Порядна людина – абсолютно чесна; та, що володіє власною чеснотою» [1].

Порядними не народжуються. Порядність виховується, тому не випадкові «кодекси честі – правила поведінки» визначали поведінку людини у суспільстві, його ставлення до людей і до самого себе.

Найжорсткіша система виховання – аристократична, все у визначених рамках, в визначених установах, все засновано на правилах пристойності. У роки Радянської влади також існували певні правила поведінки: правила внутрішнього трудового розпорядку, які регулюють порядок роботи на підприємствах (дисципліну праці, організацію роботи тощо); правила соціалістичного співжиття (поведінку і взаємовідносини між людьми); правила для учнів (обов'язки і правила поведінки учнів у навчальних закладах, на вулиці, у сім'ї і суспільстві). Апофеозом моральності у вихованні людей в Радянському Союзі був моральний кодекс будівників комунізму, в основу якого потрапили навіть деякі біблійні заповіді. Скрізь існували деякі обмеження, які не завжди подобалися, часто викликали бунти і сарказм, але після – змушували задуматися особистість над власною поведінкою, а керівників – про відповідальність за життєві цінності ввірених йому людей.

Порядна людина завжди відповідальна. Відсутність відповідальності – причина дурості суспільства, а можливо і країни в цілому. Тому виховання порядності – основне завдання системи освіти. Виховання особистості має здійснюватися в класах шкіл і аудиторіях університетів, з телеекранів телевізорів і смартфонів, зі сцен театрів і кінозалів тощо.

Останнім часом у системі освіти намітилася тенденція боротьби з плагіатом у письмових роботах: контрольні роботи, курсові та дипломні проекти, кандидатські і докторські дисертації тощо.

Плагіат є одним із проявів порушення академічних норм і визначається як використання в письмовій роботі чужого тексту або іншого об'єкта авторських прав, опублікованого в паперовому або електронному вигляді, без повного посилання (тобто без вказівки імені автора і джерела запозичення) або з посиланнями, але так, що обсяг і характер запозичень ставлять під сумнів самостійність виконаної роботи або одного з її основних розділів.

Саме по собі поняття «запозичення» є нейтральним словом, означає повторне використання тексту – нічого більше. Будь-яке сучасне наукове дослідження не може обійтися без запозичень. Якщо читач знає, що текст запозичений, у якого автора і з якого джерела, то це правомірно і коректно. Коли ж читач свідомо чи навіть ненавмисно введений в оману і не здогадується, що запозичений текст написаний не автором, це говорить про неправомірне запозичення. Якщо автор наводить значущі результати або наукову ідею та приписує їх авторство собі, то ця ситуація дозволяє стверджувати про недотримання академічної доброчесності.

Використання чужих думок і текстів не додає нових знань для суспільства, але напевно може допомогти людині у досягненні власних цілей. У етиці науки існує поняття особистої відповідальності вченого. Насамперед науковець відповідає за повноцінність отриманого ним наукового продукту – від нього

очікують бездоганної вимогливості до правдивості матеріалу. Це і є елементарна відповідальність вченого, його особиста етика.

Плагіат поширюється у системі освіти і для цього є певні причини.

У царській Росії і СРСР завданням ВНЗ була підготовка фахівців високого рівня для різних галузей народного господарства і соціуму. Паралельно з навчанням найбільш успішні студенти вузів займалися наукою. Фінансування вищих навчальних закладів здійснювалося за рахунок держави.

У ВНЗ західного світу перше місце займає наука, яка фінансується як державою так і бізнесом. ВНЗ надають освітні послуги – клієнтам (студентам).

Саме другий напрям починає інтенсивно розвиватися у університетах України. Брак фінансування ВНЗ призвів до їх широкої комерціалізації. Інститути та університети залучають для навчання все більше студентів за контрактом. Студенти-контрактники, здебільшого вважають що головне одержати диплом, а не знання його власника, адже ВНЗ дає «освітні послуги», а не комплекс глибоких знань, які відповідають вимогам за рівнями спеціаліста і магістра. Випускники ВНЗ не бачать себе спеціалістами в рамках одержаної або передбачуваної спеціальності, тому диплом для них документ, що юридично підтверджує їх рівень освіти. Вони працюють зовсім в інших сферах діяльності, де потрібні зовсім інші знання. Формальне відношення до навчання: «списав-здав-забув» призводить до розвитку плагіату. Адже у цьому випадку студент не зацікавлений у одержанні необхідних знань. І тому можна зробити висновок, що система в ВНЗ України має забезпечувати не тільки одержання спеціальних знань, а й загальнолюдських цінностей, здатних привити молоді такі риси, як порядність, чесність тощо. Без цього не можна запобігти плагіату і багатьом інших негативних явищ в системі освіти.

Скорочення кількості аудиторних занять у ВНЗ і школах, прагнення перевести навчання в дистанційну форму, об'єднання фундаментальних дисциплін і скорочення їх кількості, фривольне тлумачення історичних фактів і багато іншого, призводить до безвідповідального ставлення студентів до навчання і не сприяє вихованню в людині особистості. Студент думає не про знання, а як формально їх оформити. Комп'ютерна техніка та інтернет, з їх великим запасом чужих знань, в цьому випадку хороші помічники. Щоб одержати відповідь на поставлене запитання не треба вдаватися до роботи мозку, думати і узагальнювати одержану інформацію. Тут доречно було навести фразу С.П. Капіци «Учні безвідповідально не вчаться, міністри безвідповідально не піклуються про ввірену їм країну. І всі дурнішають від безкарності» [2].

Повноцінні знання може забезпечити тільки пряме навчання: учитель – учень, викладач – студент В цьому випадку навчання переходить в іншу площину.

В системі науки ВНЗ в Україні та світі широко використовуються різне рейтингове оцінювання роботи окремого викладача і закладу освіти в цілому. Сьогодні ВНЗ України звітують перед Міністерством освіти і науки не якістю підготовки фахівців (промисловість не працює, оцінювати нікому), а такими показниками як кількість публікацій. Від кількості публікацій залежить рейтинг викладача і відповідно його заробіток (преміальна частина).

Наука – тривала і копітка праця. Щоб одержати гідний результат потрібен час. Публікація є своєрідною презентацією наукових досягнень автора статті. А в сьогоднішніх реаліях публікації потрібні щорічно для звіту, тому науково-педагогічні працівники вузів вдаються до плагіату та до повторного представлення своїх досліджень в інших журналах. Існує багато наукових визначень слова

«плагіат», але на мою думку, його можна охарактеризувати одним словом «шахрайство».

Тут доречно навести слова на фасаді Стеленбоського університету (ПАР): «Знищення будь-якої нації не вимагає атомних бомб або використання ракет дальнього радіусу дії. Потрібно тільки зниження якості освіти і дозвіл шахрайства на іспитах учнями. Пацієнти вмирають від рук таких лікарів. Будинки руйнуються від рук таких інженерів. Гроші губляться від рук таких економістів і бухгалтерів. Справедливість втрачається в руках таких юристів і суддів. Крах освіти – це крах нації» [3].

От і все. Чи можна говорити про ефективність сьогодні боротьби з плагіатом і як з ним боротися тим чи іншим способом? Думаю що ні. Всі мови світового простору настільки багатогранні, що можна інтерпретувати будь-який текст письмового оформлення результатів наукових досліджень. Велика кількість журналів, в яких можна опублікувати результати «наукових досліджень» теж сприяє тому що плагіат виявити не завжди можливо.

Ось і приходимо до висновку, що головне виховання!

Можна згадати вірш В. Маяковського, де хлопця просить пояснити батька відмінність між поняттями добро та зло. Так система освіти, кожен день, має відповідати на запитання – що таке добре? У цьому випадку поняття плагіат зникне з нашого життя.

У всі часи моральні орієнтири однакові: доброта, яка сьогодні особливо в дефіциті, гуманність, працьовитість, чесність, правдивість тощо. Тільки володіючи даними характеристиками, можна виховати їх в студентах. Не можна виховати порядність, не будучи самому порядним. Звичайно, викладачеві вищої школи потрібні глибокі знання в рамках своєї дисципліни, вміння передати їх студентам,

але дуже важливо любити своїх підопічних, вірити в їх здібності, створити таку атмосферу, щоб студент захотів вчитися.

У зв'язку з цим, викладачеві необхідно стежити за тим, щоб встановити контакт доброзичливого і довірливого спілкування, створити атмосферу тепла і поваги, що допоможе дати студенту те почуття «соціальної захищеності, яке, як стверджують психологи, необхідне для нормального життя в суспільстві.

Таким чином, можна зробити висновок, що виховання порядності на всіх рівнях людського життя, особливо в ВНЗ і школах, дасть можливість створити суспільство людей здатних розвивати і збагачувати державу, у всіх інших випадках – ми будемо мати те «що маємо».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цит. за: Платон. Горгий. 508а. Собр. соч. В 4 т. пер. С.П. Маркиша. Москва, 1990. Т.1. С 552.
2. Воронцов И.Г. О порядчности. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sovross.ru/old/2004/059>
3. Университет в Южной Африке напомнил о важности образования. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://news.rambler.ru/other/41252675/?utm_content=rnews&am.

*Діденко К. В.,
канд. архіт. наук, асистент кафедри основ архітектури
Харківський національний університету будівництва та архітектури*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Чи є актуальним питання академічної доброчесності сьогодні у освітньо-науковому просторі України? Чи насправді ця проблема існує?

В умовах поширення інтернету, глобалізації розвитку освіти та реформування навчального процесу в умовах карантинних заходів, а також можливості доступу до будь-якого інформаційного джерела не виходячи с дому, це питання стає все більш злободенним.

Перед усім необхідно дати визначення академічної доброчесності та перелічити складові, що відносяться до академічної недоброчесності. Спираючись на Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII, статтю 42 ми можемо визначити академічну доброчесність як «<...> сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.»[1]. Згідно з пунктом 4, статті 42 Закону України «Про освіту» до складових академічної недоброчесності відносяться: «1. академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; 2. фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилок у власних публікаціях, будь-яких інших даних, у тому числі статистичних, що стосуються освітнього процесу та наукових досліджень; 3. обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої)

діяльності чи організації освітнього процесу; 4. списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання; 5. хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.» [1].

Одною з найактуальніших з вище перелічених складових академічної доброчесності є академічний плагіат, зокрема у студентських роботах. За даними сайту plag.pl стосовно робіт у країнах Європи найвищий рівень плагіату демонструють країни колишнього радянського союзу. Зокрема в Україні цей показник становить 34.4%. Якщо порівнювати цей показник із ситуацією у Польщі, де процент академічного плагіату – 16.6%, то в Україні стан вдвічі гірший. У Чехії ж і Словаччині ситуація виглядає дещо краще – 11.5 % та 11.4% [2].

У зв'язку з цим необхідно якомога ефективніше застосовувати і зміцнювати обізнаність студентів у опануванні знань і навичок, для того щоб вони оволоділи якісним академічним письмом. За методичними рекомендаціями для закладів вищої освіти це наступні навички:

- шукати, обирати й оцінювати якість джерел;
- робити нотатки, завжди вказуючи джерело;
- виділяти головні думки в тексті;
- підсумовувати текст та ідеї;
- перефразовувати чужі думки своїми словами стисло, детально, без зміни змісту цих думок;
- правильно описувати посилання на джерело;
- правильно цитувати;
- знати про форми академічного плагіату і про шляхи запобігання йому;

- формулювати і чітко висловлювати власні думки;
- знати структуру академічного тексту;
- вміти відокремити текст цитат у власному тексті;
- володіти іноземними мовами, передусім англійською [3].

Для допомоги студентам навчитися належному письму потрібно перед усім припинити прямий академічний плагіат в їх письмових роботах. Для цього, безумовно, необхідна активна участь викладачів, яким варто опанувати такі компетенції:

- розуміти спільне і відмінне між поняттями «плагіат» (стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права») і «академічний плагіат» (стаття 42 Закону України «Про освіту»);
- розуміти, що академічний плагіат — це феномен, інтерпретація якого залежить від академічних традицій та культурного контексту;
- знати про основні причини студентського академічного плагіату;
- знати про уявлення студентів про академічний плагіат і про освітні потреби студентів;
- уміти планувати і проводити навчальні заходи, які ефективно допомагають студентам уникати плагіату;
- деталізації того, які джерела необхідно вивчити і як саме ними скористатися;
- знати, як складати завдання й екзаменаційні білети, щоб завдання не орієнтували студентів плагіатити;
- уміти виявляти випадки плагіату в текстах студентів [4].

В результаті цих заходів та навчання студент має набути наступних знань стосовно академічної доброчесності: діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики; самостійно виконувати навчальні завдання; вірно та коректно покликатися на джерела інформації у разі

запозичення ідей, тверджень, відомостей; усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до цих; давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами, та інші [5].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року No 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Рівень плагіату в студентських роботах у країнах Європи. Блог Романа Радейка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aphd.ua/riven-plahiatu-v-studentskykh-robotakh-u-kranakh-ievropy/>.
3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, МОН, No1/9-650 від 23.10.2018.
4. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. – К. : Міністерство освіти і науки України, 2016. – 24 с.
5. Шліхта Н., Шліхта І. Методичні рекомендації та програма курсу «Основи академічного письма». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/resursy/osnovy-akademichnogo-pysma-metodychni-rekomendatsiyi-ta-programa-kursu/>.

*Дяченко О. Ф.,
канд. пед. наук, доцент кафедри математичних методів та системного аналізу
Маріупольський державний університет*

*Ротаньова Н. Ю.,
канд. пед. наук, доцент кафедри математичних методів та системного аналізу
Маріупольський державний університет*

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В МАРІУПОЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Одним з провідних положень Закону України «Про вищу освіту» є визначення поняття академічної доброчесності як сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Також, у розділі V «Забезпечення якості вищої освіти», у статті 16 зазначається, що система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення процедур і заходів, серед яких є забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату [1].

Маріупольський державний університет долучився до вирішення задач впровадження фундаментальних принципів академічної доброчесності у вищій освіті. З 29 травня 2019 року в Маріупольському державному університеті введено в дію Положення про академічну доброчесність [2] в основі якого покладено наступні принципи: демократизм, законність, верховенство права, соціальна справедливість, пріоритет прав і свобод людини і громадянина, рівноправність,

гарантування прав і свобод, науковість, професіоналізм та компетентність, партнерство та взаємодопомога, повага та взаємна довіра, відкритість і прозорість, відповідальність за порушення академічної доброчесності. Виконання цих принципів залежить від кожного учасника освітнього процесу. Для цього Маріупольським державним університетом виконується комплексна просвітницька робота. Заходи можна розділити на три основних етапи. Перший етап – це розроблення положень, що направлені на забезпечення дотримання академічних стандартів та підвищення якості освітньої діяльності. Другий етап – проведення різноманітних інформаційних заходів: проведення науково-методичних семінарів серед учасників освітнього процесу та ін. Третій етап – включення у навчальні дисципліни здобувачів вищої освіти учбових модулів, що освітлюють питання культури доброчесності та навичок академічного письма.

Щодо першого етапу, то Вченою Радою Маріупольського державного університету, крім вже зазначеного Положення про академічну доброчесність, було розроблено та прийнято наступні нормативні документи: Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в кваліфікаційних роботах студентів МДУ від 24 травня 2017 року [3], Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових та навчально-методичних працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ від 27 грудня 2019 року [4]. Ці документи регламентують наукову діяльність учасників освітнього процесу і запобігають такому прояву академічної недоброчесності, як плагіат. Положення ґрунтовно описують процедуру перевірки робіт на плагіат та визначають відповідальність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти за порушення академічної доброчесності. Конференцією трудового колективу МДУ та за погодженням з Профкомом та органами студентського самоврядування затверджено Етичний кодекс МДУ від 29 січня 2019 року [5], що наразі окреслює діяльність постійно діючої Комісії з питань дотримання цього Кодексу та з метою розв'язання конфліктних ситуацій.

Другий етап реалізується шляхом проведення різноманітних інформаційних заходів серед науково-педагогічних та інших працівників МДУ та здобувачами вищої освіти. Так, серед викладачів регулярно проводяться семінари з питання дотримання академічної доброчесності. Наприклад, 6 листопада 2019 року в Маріупольському державному університеті відбувся між кафедральний науково-практичний семінар «Академічна доброчесність: виклики сучасності». Захід проходив з ініціативи кафедри математичних методів та системного аналізу, кафедри менеджменту і кафедри педагогіки та освіти, семінар був проведений викладачами, під час наукового стажування для освітян «Академічна доброчесність». Учасники обговорили причини виникнення плагіату, розглянули нормативно-правові акти у цій сфері, дізналися про умови співпраці з компаніями, які надають закладам вищої освіти України доступ до антиплагіатної системи StrikePlagiarism.com., а також програмні засоби для виявлення плагіату у наукових та академічних роботах [6].

У Маріупольському державному університеті проводиться комплекс профілактичних заходів щодо попередження академічної недоброчесності серед здобувачів вищої освіти: інформування здобувачів освіти про необхідність дотримання правил академічної доброчесності, професійної етики; розповсюдження методичних матеріалів; проведення семінарів із здобувачами вищої освіти з питань інформаційної діяльності МДУ, правильності написання наукових, навчальних робіт, правил опису джерел та оформлення цитувань; посилення контролю завідувачів кафедр, наукових керівників кваліфікаційних робіт, членів екзаменаційних комісій щодо правильного оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей тощо; перевірка кваліфікаційних робіт на предмет академічного плагіату тощо [2, с 5].

Маріупольський державний університет виступає за дотримання принципів академічної доброчесності з метою підвищення якості освіти і наукових досліджень. Саме тому прийнято рішення про обов'язкове використання сервісу з

перевірки робіт здобувачів вищої освіти на плагіат – Unicheck. Він може використовуватись як окрема програма онлайн, а також інтегруватися з навчальними системами (LMS-Learning Management Systems, як Moodle, Canvas, Sakai, Blackboard), що використовуються університетами, академіями, тощо. Завдяки звітам, що генерує Unicheck, процес оцінювання кожної роботи викладачем стає значно простішим та швидшим. Викладачі мають можливість дистанційно давати завдання студентам та коментувати їх роботи, надаючи індивідуальні рекомендації або зауваження.

Щодо включення питань з академічної культури та запобігання плагіату в навчально-науковій діяльності, то найбільш повно їх розкривають дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» і «Академічне письмо». До робочої програми першої навчальної дисципліни включено тему «Академічна доброчесність та боротьба з академічним плагіатом». Друга дисципліна вміщує такі змістові модулі як «Формування академічної культури студента», «Академічна грамотність», «Робота з джерелами укладання бібліографії». Ці дисципліни забезпечують здобувачів вищої освіти МДУ навичками складання та презентування наукових робіт із дотриманням етичних норм.

На прикладі діяльності Маріупольського державного університету можна відзначити позитивну динаміку щодо імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому процесі, що зрештою є запорукою потужного розвитку науки і освіти України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту : Закон України від 25.09.2020 № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Положення про академічну доброчесність в Маріупольському державному університеті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://mdu.in.ua/Dokumenty/polozhennia/polozhennja_pro_akademichnu_dobrochesnist_v_mdu.pdf.

3. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в кваліфікаційних роботах студентів маріупольського державного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.in.ua/Ucheb/normativnye/polozhennja_pro_zapobigannja_ta_vijavlennja_stud.pdf.

4. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових та навчально-методичних працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.in.ua/Ucheb/normativnye/polozhennja_pro_zapobigannja_ta_vijavlennja_aka-dem.pdf.

5. Етичний кодекс Маріупольського державного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.in.ua/Dokumenty/ustanovchi/etichnij_kodeks_mdu.pdf.

6. Новини МДУ. Викладачі МДУ обговорили питання протидії плагіату. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.in.ua/news/vikladachi_ta_studenti_mdu_obgovorili_akademichnu_dobrochesnist/2019-11-06-3370.

Жуковський С. С.,
канд. пед. наук, доцент кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОГРАМУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛУ E-OLYMP.COM

Поняття академічної доброчесності визначене законом України про вищу освіту. Це – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Академічним плагіатом у Стенфордському університеті називають використання оригінальної роботи іншої людини (тексту, програмного коду, математичної формули, дослідження, стратегію тощо) без надання належного та обґрунтованого цитування [2].

Кембриджський університет називає академічним плагіатом «подання як власної праці незалежно від наявності наміру обманювати, роботи, яка частково чи цілком запозичена з чужої праці без належного посилання» [3].

Тему принципів академічної доброчесності досліджували вчені різних сфер науки як в Україні (Ульянова Г. О., Харитонova О. І., Ковальова А., Дойчик М. та ін.), так і за кордоном (М. Рой (Miguel Roig), М. Гарфінкель (M. S. Garfinkel), Дж. Бейлі (J. Bailey), Роберт Барбато (R. Barbato) та ін.).

Метою статті є дослідження дотримання академічної доброчесності, при вивченні курсу програмування з використанням Інтернет-порталу e-olymp.com та дублікату при виконанні лабораторних робіт.

Поняття академічної доброчесності не обмежується написанням публікацій, курсових робіт, випускних кваліфікаційних робіт під час навчального процесу в

зкладах вищої освіти. Дане поняття можна застосувати під час виконання домашніх, лабораторних робіт. Саме на цьому етапі студенти привчаються виконувати різні види навчальних робіт самостійно або привчаються запозичувати у когось роботи, знаходити розв'язок в Інтернеті або просто списувати у своїх одногрупників.

При вивченні курсу програмування на спеціальності Середня освіта (інформатика) для контролю виконання використовується Інтернет-портал `e-olymp.com` [4]. Інтернет-портал `e-olymp` це система автоматичної перевірки розв'язків задач з програмування з можливостями створення груп, добавляти студентів. Створювати комплекти завдань для лабораторних занять. Інтернет портал має базу понад 10000 задач різного рівня складності на різні теми з програмування. Тут знаходяться задачі для початкового програмування на лінійні структури, базові структури програмування (розгалуження, цикли), масиви вектори, стеки черги, функції та класи, задачі на складні структури даних тощо. Під час лабораторних занять на кожну тему, для аудиторної та домашньої роботи задається ряд від 5 до 20 задач в залежності від теми та складності задач. Студенти виконують завдання та відправляють розв'язки на перевірку на Інтернет-портал. Автоматична система - перевіряє розв'язок та видає вердикт – кількість балів за вірну повну або частково розв'язану задачу. Це полегшує роботу викладача. Автоматична система може перевірити логічну частину. Чи правильно працює дана програма. Чи відповідає результат виконання розв'язків на певному наборі тестів. Проте існує ряд інших завдань під час навчання програмування, а саме, побудова математичної моделі, правильно оформлення тексту програми, правильність вибору назви змінних, оформлення певних блоків функцій, коментар для пояснення програми. Для цього викладач має можливість переглянути код програми та проаналізувати оформлення тексту. Також під час лабораторних занять відбувається захист студентами своїх розв'язків, під час яких студент повинен пояснити відповідний алгоритм, проаналізувати математичну модель, складність

роботи алгоритму. Тому списання розв'язку не дасть можливість захистити свою роботу. Студенту потрібно знати та розуміти всі елементи програми.

База задач Інтернет-порталу e-olymp постійно поповнюється новими авторськими задачами. Так за останній рік база збільшилася більш ніж на 1000 задач. Серед них 300 задач для початківців на базові структури (лінійні, розгалуження, цикли масиви, рядки) решта задачі на різні методи програмування та задачі з олімпіад різного рівня від шкільного етапу до міжнародних студентських олімпіад. Це дає можливість постійно пропонувати студентам нові задачі, що зменшує ймовірність списувань з мережі Інтернет.

Отже використання Інтернет-порталу e-olymp.com в навчальному процесі є доречним для вивчення програмування з можливістю навчання студентів дотримуватися академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 „Академічна доброчесність”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.
2. What Is Plagiarism? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://communitystandards.stanford.edu/student-conduct-process/honor-code-andfundamental-standard/additional-resources/what-plagiarism>.
3. University-wide Statement on Plagiarism. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.plagiarism.admin.cam.ac.uk/whatplagiarism/universitys-definition-lagiarism>.
4. Жуковський С.С. E-OLIMP – педагогічний засіб дистанційної підготовки учнів та студентів до олімпіади з програмування. Зб. наук. пр. за матер. п'ятої Міжн. конф. «Нові інформаційні технології в освіті для всіх: неперервне навчання», 23-25 листопада 2010 р. – К., 2010. – Вип. 8. – С. 276-283.

ПЛАГІАТ ЯК ФОРМА АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ

У словнику української мови дають наступне визначення: плагіат – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання в своїх працях чужого твору без посилання на автора [1]. Плагіат – оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору, тому що автори творів володіють авторським правом [2].

Системи перевірки унікальності текстів використовуються вже більше десяти років, але переважна більшість вишів все ще не надає належної уваги питанню академічної доброчесності у письмових роботах студентів та пошуку плагіату. Стандартні вимоги до випускних кваліфікаційних та курсових робіт обмежуються рівнем 60-75%.

Науковий керівник, перевіряючи студентські роботи, повинен орієнтуватися не лише на певний відсоток оригінальності, показаний програмою, а й на сутність та ідеї самої роботи. Проте необхідно враховувати також існування різних «технічних», «нечистих» способів підняття унікальності тексту, методів протидії антиплагіат-системам, які будуть свідчити про прояви академічної недоброочесності:

- автозаміна символів української розкладки клавіатури на аналогічні за зовнішнім виглядом букви з інших розкладок (не обов'язково англійської, а й, наприклад, німецької, грецької);
- використання програмістами можливості закладення відповідного коду у документі, в параметрах якого буде задано потрібний відсоток унікальності,

- перестановка абзаців;
- заміна всіх пробілів в тексті на безбарвні білі букви та слова, внаслідок чого навіть багатосторінкова робота буде ідентифікована програмою перевірки унікальності тексту як унікальне гігантське слово;
- перестановка слів у реченнях;
- свідоме допускання та використання орфографічних помилок чи помилок у ключових фразах;
- додавання неунікальних шматків роботи у вигляді картинок, які якісним чином підвищують загальну унікальність тексту;
- вставка прихованих знаків пунктуації (ком, знаків оклику) між словами;
- використання програм антиплагіат-кілерів і синонімайзерів, які дозволяють змінити найбільш поширені слова у тексті синонімічними; часто такий текст взагалі неможливо прочитати без втрати сутності; (наприклад, поміняти автозаміною у всій роботі «анкетування» на «опитування» або «дослідження» на «аналіз» чи «вивчення»);
- переклад тексту на близьку українській мову (російську, білоруську) і зворотний переклад на українську – такий прийом допомагає підвищити унікальність тексту без втрати його сутнісної складової.

На думку Артамонова Є. Б. до шляхів запобігання плагіату як форми академічної недоброчесності можна віднести такі [3]:

- 1) необхідно пояснити студентам, що таке «чиста» робота – робота, яка є індивідуальною, унікальною, ця робота повинна повністю розкривати задану тему за передбаченим планом;
- 2) необхідно забезпечити навчальний процес темами, які будуть змінюватися із року в рік, також потрібно дозволити студентам розробляти нові теми, які можуть утворюватися шляхом поєднання двох заданих;

3) бажано вимагати використання у контрольних роботах ряду основних джерел, наприклад, при написанні реферату однією з вимог може бути використання двох джерел з Інтернет (з зазначенням електронної адреси), двох періодичних видань і двох підручників;

4) при розгляді стандартних тем можна висунути вимогу про наявність у рефераті анотованого звіту про досліджену літературу;

5) у разі потреби можна організувати поетапну звітність, тому що однією з причин списування, є неправильно організований час на виконання завдання.

Таким чином, ситуація, що склалася з плагіатом диктує необхідність більш активної пропаганди норм наукової етики в процесі підготовки студентів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/plaghiat#:~:text=ПЛАГІАТ%2С%20у,твору%20без%20посилання%20на%20автора>.

2. Грабовська Г. М., Зуєва В. О. До питання визначення плагіату. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – №. 4. – С. 104-108.

3. Артамонов Є. Б. Аналіз методів протидії автоматичним системам визначення плагіату в електронних документах. Проблеми інформатизації та управління. – 2012. – Т. 4. – №. 40. – С. 12-18.

Капінус С. В.,
канд. техн. наук, доцент кафедри організації та безпеки дорожнього руху
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ШЛЯХ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*«Я знал множество людей, которые имели огромные знания
и не имели ни одной собственной мысли»*
Уилсон Мизнер

Поняття «плагіат» відомо і існує не одне століття. У всі часи ставлення до нього було різне, в тому числі і сьогодні, коли він є лише одним з видів порушення академічної доброчесності. Особливої актуальності не дотримання принципів академічної доброчесності отримало зі стрімким розвитком Інтернету, що полегшив доступ до інформації. У сучасній освітній діяльності, на відміну від наукової, ставлення до плагіату досі залишається досить терпимим. Одночасно в науковому співтоваристві стало питання академічного плагіату і методів боротьби з ним. Порушення академічної доброчесності, зокрема, плагіат і шахрайство, є серйозною проблемою для будь-якої національної системи вищої освіти. Ця проблема потребує глибокого вивчення причин її виникнення у науковому та освітньому процесі країни.

Основою сучасної вищої школи є етичні стандарти, без яких неможливо уявити якісну освіту і виробництво нових знань. Що і було закладено в Законі України «Про освіту», а саме ст. 42 «Академічна доброчесність», в якій визначено поняття академічної доброчесності: « – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

В свою чергу дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання [1].

Порушення зазначених вимог підриває довіру до вищої школи і позбавляє її можливості ефективно виконувати свою місію. Країни, які допустили ерозію етичних стандартів у вищій школі, не здатні ефективно нарощувати людський капітал, генерувати інновації і в результаті втрачають міжнародну конкурентоспроможність. Наукові та освітні установи в більшості випадків декларують свою прихильність академічній доброчесності, однак такі декларації самі по собі не гарантують фактичного дотримання відповідних правил.

За час після набуття незалежності України відбулось стрімке зростання кількості закладів вищої освіти. У 1991 році в Україні було менше 160 вузів, з яких лише 12 мали статус університетів. Було також 3 академії, 3 консерваторії і менше 140 різного роду інститутів. Вже в 1995 році працювало 250 вузів, в 2008 – більш 350 вузів. І це без урахування коледжів, які також здійснюють підготовку бакалаврів. На даний момент в Україні функціонує більше 600 вищих навчальних закладів різного рівня акредитації [2]. Це призвело до необґрунтовано великої кількості здобувачів вищої освіти та відповідно й науково-педагогічних працівників. Але ж, відомо, що людина має обмежені можливості, коли важливою є не тільки якість наукової роботи, а й кількість наукових праць, часто спостерігався

тиск, з боку керівництва навчального закладу на науковців, який призводив до збільшення кількості публікацій нехтуючи їх якість.

У цей же час спостерігалось прогресуюче зниження етичних стандартів, що стало однією з причин падіння якості вищої освіти в Україні. Повсюдне порушення основних правил академічної доброчесності набуло рис соціальної норми. У свою чергу, адміністрації і професора вузів не робили належних зусиль для недопущення порушень, сприймаючи їх як необхідну умову недобросовісної конкуренції на ринку вищої освіти з низькою якістю продукції, де конкурентні стратегії вузів були пов'язані головним чином зі скороченням витрат отримання студентами знецінюваного диплома. У вузах країни широко поширилися корупція, плагіат, покупка кваліфікаційних робіт та ін. В останні роки в ряді вузів України робляться кроки для відновлення академічної доброчесності як необхідної умови підвищення конкурентоспроможності національної системи вищої освіти. З цією метою розробляються кодекси академічної доброчесності, засовуються сучасні інформаційні технології для виявлення порушень академічної доброчесності та посилюється відповідальність до порушників академічної доброчесності.

На завершення можна стверджувати, що слідування принципам академічної доброчесності посприяє розвитку не тільки отримувача освіти або науковця, а й підвищенню якості наукової та освітньої діяльності для країни в цілому.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38-39. – Ст. 380. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Украина входит в топ-10 стран мира с наибольшим количеством студентов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://delo.ua/opinions/ukraina-vhodit-v-top-10-stran-mira-s-naibolshim-kolichestvom-stud-176790/>.

Конопліна О. О.,
канд. екон. наук, асистент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і
аудиту

*Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ І НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій все більшої актуальності набирає поняття академічної доброчесності. Національне законодавство, зокрема Закон України визначає цей термін як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Ідучи в ногу із часом, вітчизняні вищі навчальні заклади розроблюють та впроваджують власні положення стосовно їх академічної доброчесності. Як правило, розробляються кодекси, норми, нормативи і таке інше.

Наприклад, у ХНУМГ імені О.М. Бекетова розроблено Кодекс честі університету. У Кодексі наведено основні визначення понять, вимоги до викладачів та студентів щодо додержання етичних норм поведінки і праці. Окремо розроблено положення політики академічної чесності, у якій розкриваються поняття «академічна чесність», прописуються права та обов'язки учасників навчального процесу, а також види порушень академічної чесності.

Контроль за дотриманням Кодексу честі займається спеціально сформована постійно діюча комісія. До повноважень комісії належать питання впровадження, застосування та контролю за дотриманням принципів та правил в сфері академічної доброчесності.

Слід зазначити, що використовуючи поняття доброчесності у діяльності вишів та науковців, все більше уваги приділяється саме проблемам плагіату та його похідним. Так, в Кодексі честі ХНУМГ імені Бекетова зазначено, що «плагіат - це навмисне чи свідоме оприлюднення (опублікування), повністю або частково чужого твору (тексту або ідей) під іменем особи, яка не є автором цього твору, без належного оформлення посилань» [2]. Більш серйозне порушення Кодексу честі – це шахрайство. Шахрайство має навмисне підґрунтя з метою отримання певних вигід і включає в себе фальсифікацію документів, підробку підписів, використання заборонених матеріалів або технічних засобів, посилання на невикористані джерела і таке інше [2]. Тобто принциповою відмінністю є те, що плагіат – це «крадіжка думок», а шахрайство – «злочинні дії». В будь-якому разі неприйнятним є кожна з цих дій у вищому навчальному закладі, який претендує на подальше продовження своєї діяльності. Саме тому у ХНУМГ імені Бекетова багато уваги приділяється саме якості навчання, вимагається дотримання правил Кодексу не тільки студентами, але й усіма працівниками університету.

Як вже зазначалося, одним із напрямів провадження принципів академічної доброчесності є перевірка студентських робіт на плагіат. У ХНУМГ ім. Бекетова розроблено «Тимчасовий порядок перевірки випускних робіт бакалаврського і магістерського рівнів в інформаційній системі «Unplag». Для зручності базу робіт формують відповідальні особи кафедр Університету, призначені наказом ректора в програмно-технічній системі «Unplag.com». Відповідальні за кожною кафедрою перевіряють повноту представлення робіт в базі відповідно до графіку захисту кваліфікаційних робіт згідно списку студентів, що захищалися в поточному році, здійснюють перевірку робіт, а також звітують перед відповідним департаментом у триденний термін після закінчення захисту робіт на кафедрі [3].

Таким чином, додержання принципів академічної доброчесності сприяє як підвищенню якості вищої освіти взагалі, так і якості зокрема студентських робіт. Це стимулює до пошуків нових варіантів рішень, проведення нових досліджень та саморозвитку.

Водночас слід зазначити, що формування академічної доброчесності не повинно починатися з вищого навчального закладу. Перш за все доброчесність – це результат виховання кожної особистості. А особистість починає формуватися з сім'ї, оточення, школи та виховних закладів. Не менш важливу роль відіграє «менталітет», оскільки якщо у суспільстві (в тому числі в академічному) взагалі не є прийнятним на рівні підсвідомості використання чужих думок, напрацювань та досліджень, то відповідно і кожен студент навіть не буде мислити в цьому напрямку. Тому становлення академічної доброчесності повинно починатися із становлення «доброчесності» як такої, а далі трансформуватись та розвиватись протягом життя та діяльності особистості. Отже, отримання доброчесних студентів та науковців – це перш за все результат їх виховання, формування правильного світогляду і гідності їх як особистостей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>, вільний (дата звернення: 01.11.2020).

2. Кодекс честі ХНУМГ ім. О.М. Бекетова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kname.edu.ua/index.php/ru/%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5/kachestvo-obrazovaniya-v-universitete/kodeks-chesti-universiteta> (дата звернення: 31.10.2020).

3. Тимчасовий порядок перевірки випускних робіт бакалаврського і магістерського рівнів в інформаційній системі «Unplag» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kname.edu.ua/images/Files/Normativny_Dokumenty/%D0%A2%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%BA.pdf (дата звернення: 31.10.2020).

ВІДСУТНІСТЬ ПОВАГИ ЯК ОДНА З ПРИЧИН ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

В Україні зростає інтерес до питань, пов'язаних з академічною доброчесністю. Доказом цьому є наукові роботи з цієї тематики, кількість яких зростає. Це пояснюється і намаганням врегулювання питань з академічної доброчесності на правовому рівні, шляхом розробки і прийняття нового закону про освіту, який конкретно стосується академічної доброчесності, інтеграцію українського наукового середовища до європейського, а також через збільшення кількості повідомлень про випадки порушення академічної доброчесності українськими можновладцями. Крім того, прийняття закону стало стимулом для українських вищих навчальних закладів запроваджувати власні правила і норми академічної доброчесності. Втім, необхідно розуміння основних причин порушення академічної доброчесності, що допоможе у подальшій розробці ефективної політики академічної доброчесності в українських вишах.

У ряді наукових робіт згадується багато причин порушення студентами і аспірантами академічної доброчесності. У дослідженнях з приводу академічної недоброчесності серед студентів і аспірантів вказуються наступні фактори, які призводять до нечесних практик: тиск оточення, зокрема – однолітків; страх зазнати невдачу в навчанні; неспроможність справитись із викликами студентського/аспірантського життя, академічна перевантаженість; відсутність знань про таке явище, як академічна доброчесність; нерозуміння наслідків недоброчесної поведінки; ситуації, які сприяють академічній недоброчесності [1, 3]. Студенти і аспіранти повсякчасно порушують норми дослідницької етики, бо не мають знань або дуже фрагментарно обізнані із

правилами доброчесної наукової поведінки, а також із можливими покараннями в разі порушення цих правил [1, с.358]. Вважається, що студенти займаються плагіатом при написанні робіт через застарілі і перенавантажені навчальні програми; тематика студентських робіт часто є неактуальною для сьогодення, а методи оцінювання – суб'єктивними. До того ж самі викладачі через власну непрофесійність, недотримання етичних норм толерантно ставляться до студентського плагіату [3, с.89].

Як зазначається у виданні Міжнародного центру академічної доброчесності, академічна доброчесність передбачає відданість наукового товариства шести основним цінностям, таким як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність [2]. Тоді як академічна нечесність розглядається як основна проблема академічної доброчесності. На нашу думку, у навчальних закладах саме викладачі відіграють важливу роль у створенні атмосфери чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності. Саме вони мають встановлювати чіткі вимоги до навчальної і наукової роботи студентів, сприяти створенню атмосфери, в якій заохочується добросовісне навчання, та протидіяти ситуаціям академічної нечесності.

Під час освітнього процесу і викладачі і студенти мають взаємодіяти на засадах взаємоповаги. Відносини «викладач-студент» у старій радянській системі освіти базувались на керуючій, дещо зверхній ролі викладача, який дистанціювався від студентської аудиторії, і покірній, пасивній ролі студентів. Професори і викладачі часто вимагали від студентів цитування думок загальновизнаних наукових діячів, що часто призводило до поширення штампів, кліше, нехтували ідеями студентів. Подібне ставлення зводило наукову роботу студента до відтворення загальновідомих фактів, а не до наукового пошуку. В академічно доброчесній спільноті має панувати атмосфера поваги до широкого спектру думок і ідей. Студенти і викладачі мають взаємно поважати один одного як особистостей,

а не будувати стосунки на засадах взаємної вигоди. Повага студентів до викладачів має виражатись у регулярному відвідуванні занять, вчасному виконанні завдань, вмінні уважно вислуховувати інші точки зору, у належній підготовці і участі в наукових дискусіях. У навчальному процесі немає місця грубості, приниженням і образам. В свою чергу викладачі мають серйозно ставитись до ідей студентів, адекватно оцінювати їх роботи, прагнення і цілі, визнавати їх як унікальних особистостей, обов'язково надавати зворотній зв'язок під час навчання. І викладачі, і студенти мають виявляти повагу до праці інших людей, шляхом належного цитування і позначення наукових джерел в своїх роботах [2].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що реформування навчальних програм і планів українських навчальних закладів, прийняття власного кодексу академічної доброчесності і ознайомлення з ним студентів сприятиме запобіганню порушення правил академічної доброчесності. Водночас важливо підбирати такі науково-викладацькі кадри, які б під час навчального процесу створювали атмосферу доброзичливості і взаємоповаги, в своїй роботі самі дотримувались принципів і фундаментальних цінностей академічної доброчесності, адже саме викладачі є взірцями наслідування для студентів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Полоцька О. Аналіз стану обізнаності студентів класичного університету з питань академічної та наукової доброчесності. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2016. №50. С. 356–362.
2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. SAIUP. 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/resursy/fundamentalni-tsinnosti-akademichnoyi-dobrochesnosti-ukrayinskyj-pereklad/>.
3. Kennet A. A, Shkodkina. Y. Review of the Factors behind Academic Integrity Violations: Comparing the United States and Ukraine . Business Ethics and Leadership. 2018. №2. P. 84–96.

ACADEMIC INTEGRITY AND ACADEMIC RESPONSIBILITY AS A PREREQUISITE OF QUALITY EDUCATION

In developed European countries, academic integrity is a well-known and widely accepted concept. It covers all areas of academic life, in which each participant place a specific role. Each participant in this field has appropriate rights and obligations and is responsible for prevention of rights violation by other participants. Academic integrity doesn't admit the deformation of education, but protects the good name and worthy reputation of the scientist, and the prestige of the academic community in general. In Ukraine, with the adoption of the Law of Ukraine of September 5, 2017 "On Education" academic integrity was transformed from the unwritten rule into a statutory norm of the Law with specific provisions, requirements and sanctions. Thus, in accordance with paragraph 1 of Article 42 of the Law of Ukraine "On Education", academic integrity is a set of ethical principles and the defined by law rules, which participants of the educational process should follow during training, teaching and carrying out any scientific (creative) activity to ensure confidence in learning outcomes and / or scientific (creative)) achievements [1]. The repealed law of Ukraine of May 23, 1991 "On Education" did not contain such a concept at all. A similar definition to the given above term was enshrined in the Law of Ukraine of July 1, 2014 "On Higher Education" [2], which was supplemented by the Law of Ukraine of September 5, 2017 "On Education". T.V. Finikov states that the today's classic definition of "academic integrity" comprises a combination of the following virtues: honesty, trust, justice, respect and responsibility, and later in 2013 was supplemented by a new, sixth virtue – courage [3; p.11]. Adherence to academic integrity is a legitimate requirement in ensuring trust in scientific research and scientific

achievements of the state therefore the violation of it will lead to academic responsibility of scientific and pedagogical staff of educational institutions and students.

The intensification of innovative technologies and introduction of the latest trends in the quality standards of the world has an impact on the European integration process in the educational space of Ukraine. In this process, academic integrity is the basis of formation of intellectual dignity, inner harmony, and strengthening moral and ethical qualities in society.

At this stage of development of innovative technologies, opportunities for free access to information, acquaintance, its usage and dissemination are increasingly enhanced. On the one hand, this is very positive for the processing and studying of the obtained information, but, on the other hand, at the same time there are some negative aspects, such as unauthorized use of other people's works, conclusions, fraud on the data obtained and their dissemination; they refer to academic dishonesty. European universities consider academic integrity as a component of the quality of education. Academic honesty is an academic value, higher education principle in Europe (1999), the implementation of the conceptual provisions of the Lisbon Strategy for Competitiveness (2000), and the international project "Harmonization of educational structures in Europe" (TUNING, 2000). To understand the value of this component of the quality of education, an International Conference on these issues was held in Bucharest in 2004. European universities view violations, dishonesty as a serious threat to their security and seek to develop a system of penalties and sanctions for violations of academic integrity.

Academic integrity is an integral part of the quality of education, and therefore the quality of education should be understood as the compliance of learning outcomes with the requirements that must meet them, which are defined by law, education standards and the contract for the provision of educational services. The education quality system includes three components such as:

1. the system of internal quality assurance of education in educational institutions;
2. the system of external quality assurance of education;
3. the system quality assurance in the activities of government agencies and institutions that provide external quality assurance of internal education.

Having analyzed the three components together, we can come to the conclusion that the system and mechanisms for ensuring academic integrity are an element of the quality assurance system of internal education.

Under the legislation of Ukraine, at the normative level, there is a list of violations of academic integrity, namely: academic plagiarism, self-plagiarism, fabrication, falsification, cheating, fraud, bribery, biased estimation, etc. In accordance with the Law of Ukraine of September 5, 2017 “On Education”, a new type of liability was introduced, namely, academic liability. In the Law there is not a definition of the concept of “academic liability”, but the procedure for its application is outlined. Thus, there is a general rule that the types of academic responsibility of participants in the educational process for obvious violations of academic integrity are determined by the provisions of educational institutions, which are legally agreed by the collegial body of the educational institution and the relevant self-government bodies. The authorized body of the educational institution is also responsible for detecting violations of academic integrity. It is necessary to enshrine at the regulatory level all the components of bringing a person to academic liability (deadlines, subjects, the procedure for appealing the result, etc.). The Law of Ukraine of September 5, 2017 “On Education” defines the rights of persons against whom the issue of violation of such academic integrity has been raised. Among them there are the rights to review the investigation materials of the fact of violation of academic integrity and submit appropriate statements about such a fact, provide oral or written

explanations personally or through representatives or refuse to give such explanations, participate in the study of evidence of academic integrity, to be appropriately notified of the date, time and place of consideration of the issue on establishing the fact of violation of academic integrity and bringing such a person to academic liability, appeal this decision sentencing to academic liability to the authorized body, or consider cases in court.

It should also be noted that a breach of academic integrity is a ground for not only bringing a person to academic liability but also sentencing such a person to:

- disciplinary liability – Articles 147-152 of the Labor Code,
- civil liability – compensation for damage specified in Chapter 82 of the Civil Code of Ukraine,
- administrative liability – Article 51-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses,
- criminal liability – Article 176 of the Criminal Code of Ukraine.

The results of this study indicate that the state has a defined legal basis for determining academic integrity and identifies grounds for bringing a person to academic liability in case of violation of such principles and fundamental freedoms, as well as, except for bringing to various types of liability by the legislation, to the offender can also be applied measures concerning a new type of liability, namely academic liability. Therefore, academic integrity is the indicator showing that society is socio-cultural and democratic; this concept is multidimensional and combines the basic fundamental values of society. The development of academic integrity will lead to ensuring the quality of education, the introduction of professional ethics in the educational process, formation of a competitive environment in order to advance training of research and teaching staff and students.

Honest academic culture cultivates successful development of society. It can be found in written and unwritten norms, which are defined by the academic community and determine the activities of academic institutions based on established customs and traditions; but nowadays it is a time to identify problems and find ways to solve and eliminate them.

REFERENCES:

1. On education: Law of Ukraine of September 5, 2017. Information of the Verkhovna Rada (IVR). № 38-39. Art. 380. 2017.
2. On higher education: Law of Ukraine of July 1, 2014. Information of the Verkhovna Rada (IVR). № 37–38. Art. 2004.
3. 3. Academic honesty as a basis for sustainable development of the university / International Charitable Foundation “International Foundation. Research. Education. Politics”. In T.V. Finikova, A.E. Artiukhova (Eds.). Kyiv: Takson, 2016. 234 p.

*Кривонос О. М.,
канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ЗАПОБІГАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ В ЖИТОМИРСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Академічний плагіат, насолодні, є актуальним питанням та вагоме порушення принципів академічної доброчесності, так як він спотворює оригінальність і саме поняття наукового дослідження. Інтелектуальне запозичення охоплює усі ланки науково-освітнього процесу, починаючи здобувачами освітнього процесу та закінчуючи професорсько-викладацьким колективом любого з університетів або інститутів.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1].

Виділяють наступні види академічного плагіату:

1. Дослівне запозичення тексту іншого автора.
2. Запозичення з іншого джерела складає переважну більшість тексту.
3. Заміна ключових слів або фраз але основна частина без змін.
4. Склеювання фраз в ціле слово.
5. Самоплагіат.
6. Професіональне комбінування в одній роботі запозичень з інших джерел без посилання а авторів.
7. Цитування без посилання на першоджерело.
8. Посилання на неіснуюче першоджерело [2].

Головним важелем протидії академічного плагіату в Житомирському державному університеті імені Івана Франка є поєднання різних форм роботи з здобувачами вищої освіти та професорсько-викладацьким складом, що містять правові, економічні та технологічні аспекти а також систему заходів етичного спрямування.

Правові. У Житомирському державному університеті з 2016 року введено в дію «Кодекс академічної доброчесності», який був оновлено в червні 2019 р. [3]. Згаданий документ встановлює загальні моральні принципи та правила етичної поведінки здобувачів вищої освіти та професорсько-викладацького складу, якими вони повинні керуватися у своїй діяльності. Керівництво університету створює середовище, яке сприяє навчанню і роботі, прагненню до справедливості, обміну знаннями, впровадженню інновацій, інтелектуальному розвитку здобувачів вищої освіти та працівників університету, підтриманню особливої університетської культури взаємовідносин.

Економічні. Щорічно в університеті відбувається конкурс «Науковець року», який дає змогу виявити найбільш заповзятих науковців в чотирьох номінаціях для науковців та чотирьох молодих науковців. Також на звітних конференціях інститутів та факультетів відзначають студентів, що займаються науковою діяльністю. Відзнаки – це і грамоти, цінні подарунки або фінансова допомога.

Технологічні. З 2008 року в університеті функціонує електронний репозитарій повнотекстових документів «Електронна бібліотека Житомирського державного університету», який містить майже 25 тисяч електронних версій статей, дисертацій, монографій, методичних розробок, тез конференцій наших співробітників та студентів [4]. Наші співробітники не бояться оприлюднювати результати своїх досліджень, тим самим підтверджуючі факт відсутності академічного плагіату в своїх роботах. Також з 2004 року була запроваджена практика перевірки робіт на відсутність запозичень з мережі Інтернет. Станом на сьогодні в університеті перевіряються технічними засобами дисертації, монографії, статті, курсові та дипломні роботи, інша друкована продукція співробітників

університету. Дана процедура здійснюється за допомогою програмних продуктів Unicheck, StrikePlagiarism та Etxt.

Аналіз перевірки робіт на відсутність запозичень в мережі Інтернет дозволяє стверджувати, що в Житомирському державному університеті найбільш поширеними випадками академічного плагіату серед працівників є самоплагіат та неправильне цитування інших джерел. Серед здобувачів вищої освіти – запозичення частин текстів інших авторів та спроби обманути систему використовуючи заміну символів, а також контрактний плагіат (замовні статті, курсові або дипломні роботи).

Також в житомирському державному університеті функціонує Комісії з питань академічної доброчесної, яка проводить роз'яснювальну роботу серед співробітників та студентів а також вирішує спірні питання, які стосуються академічної доброчесності – допуск статей до публікації у фахових виданнях університету, створення різних комісій та проведення опитувань серед студентів з питань запобігання порушень академічної доброчесності.

Підсумовуючи вище сказане зазначимо, що бачимо доцільним введення окремих компонент освітнього процесу, які розглядають питання академічної доброчесності, досліджуватись мотиви порушення академічної доброчесності а також можливі наслідки таких порушень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Освіту (Закон України). № 2145-VIII. (2019). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Turnitin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turnitin.com/>.
3. Кодекс академічної доброчесності Житомирського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zu.edu.ua/offic/kodeks.pdf>.
4. Електронна бібліотека Житомирського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/>.

*Кудла М. В.,
канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

*«Не прийти до чіткого розуміння
власних цінностей – ось справжня трагедія.
Без цього життя втрачає свій сенс»
Елеонор Рузвельт*

На сучасному етапі реформування системи освіти одним із важливих питань є підвищення уваги до виховного потенціалу освітнього середовища й допомоги закладам освіти в організації виховного процесу на основі інтеграції виховних зусиль суспільства, зокрема громади, а також до виховання базових соціальних цінностей, соціально-значущих якостей особистості, її компетентності й готовності до вияву відповідальної громадянської позиції і патріотизму.

Останнім часом українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. У цивілізованому академічному світі велика роль відводиться фундаментальним цінностям академічної доброчесності. Так, Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності [2].

Окреслені цінності є стартовим елементом, який має бути доповнений розвиненим інструментарієм їх культивування, стратегіями виховання, заохочення дотримання та санкцій за їх порушення у повсякденній практиці. Надзвичайно важливою є інституціоналізація цих цінностей та самого поняття академічної доброчесності, тобто їх переведення з ідейно-ціннісної площини у організаційну та

адміністративну вищого навчального закладу або наукової установи та освітньо-наукової системи загалом [1, с. 199].

Варто наголосити, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання у закладі освіти та яким є їх успіх в соціумі. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремій людині, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство, які потім стають нормами суспільних відносин і таким чином впливають на авторитет країни.

Ми переконані, що фундаментальні цінності формують основу академічного середовища й освітніх інституцій. Без них діяльність, яка здійснюється у межах певних компетенції як викладачі, студенти чи дослідники, втрачає свою значущість. Коли ж фундаментальних цінностей дотримуються, застосовують на практиці, тоді вони стають наріжним каменем, який складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність морального образу. Вища освіта через навчання і дослідження фактично скріплює цей фундамент елементами академічної доброчесності, які покликані виховувати інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей, реалізуючи тим самим свою соціальну місію [2]. Саме тому, доброчесна діяльність й обумовлена дотриманням фундаментальних цінностей доброчесності.

Фундаментальні цінності академічної доброчесності [2].

Чесність – академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації.

Довіра – академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою.

Справедливість – академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти й практики для підтримання справедливості у стосунках між студентами, викладачами та адміністративним персоналом.

Повага – академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну та партисипативну природу навчання і пізнання. Вони шанують та вважають за належне розмаїття думок та ідей.

Відповідальність – академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання.

Мужність – для розбудови й підтримання академічних спільнот доброчесності потрібно більше, ніж просто вірити в фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності.

Отже, академічна доброчесність поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі та механізми й інструменти, за допомогою яких такі реалізуються на практиці. Однак, існує цілий комплекс чинників, передусім морально-культурних, інституційних, освітньо-виховних, які впливають ззовні чи зсередини на заклад освіти, визначаючи його спроможність та прагнення протидіяти академічній нечесності. У будь-якому разі така цілісна система норм і правил потребує значних ресурсів, часу та навіть волі й мужності окремих осіб для свого утвердження, і в жодному випадку не може з'явитись одномоментно чи випадково.

Таким чином, закладам вищої освіти та науковим установам нашої країни необхідно чітко сформулювати процедури дотримання і впровадження академічної доброчесності, суворо дотримуватися, аналізувати їх якість та постійно вдосконалювати. Заклади освіти мають не просто ухвалити кодекси честі, етики чи гідності, а розробити конкретні програми забезпечення академічній доброчесності

серед усіх членів університетської спільноти. Важливу роль має відіграти інституційний діалог, загальнонаціональна дискусія на тему академічної доброчесності. Досягнення високих стандартів академічного етосу повинно стати одним з першочергових завдань українського громадянського суспільства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дегтярьова І. Вплив академічної доброчесності на інституційну практику української вищої школи / Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – С. 199.
2. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osvitI>.

ОБОВ'ЯЗКОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПЕРЕМОГИ НАД ПЛАГІАТОМ

Основою наукової та педагогічної діяльності є не тільки глибокі знання у певній галузі, але й дотримання принципів академічної доброчесності. Однією із форм академічної недоброчесності у науковій та педагогічній практиці є плагіат, який є серйозним порушенням етичних норм.

Академічний плагіат – це використання та привласнення результатів чужої праці (синоніми: крадіжка, піратство, злодійство, шахрайство). Плагіат може здійснюватись різними методами: копіювання інформації в електронному чи друкованому вигляді без посилань на автора; перефразовування фрагменту тексту або заміна ключових слів та фраз так, що основний зміст джерел залишається незмінним; застосування повторно інформації з власних джерел, які вже були опубліковані без цитування (самоплагіат); публікування інформації, яка написана іншою особою (ghostwriters) на замовлення за винагороду [1].

Боротьба з плагіатом в Україні проводиться як державними інституціями, так і громадськими організаціями. На рівні державної політики – це законодавчі нормативні документи, які є обов'язковими до виконання, наприклад, Закон України про освіту [2]; функціонування Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти; розробка навчальними закладами університетських «Кодексів честі»; співпраця з зарубіжними інституціями, наприклад, Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні тощо.

Але й надалі боротьба з плагіатом в Україні не є звичним явищем. Вже п'ять років відстоює основні принципи доброчесності у вищій школі Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Проте без участі у цій справі самих вузів не обійтися. НАЗЯВО пропонує вищим навчальним закладам (ВНЗ) перевіряти дисертації на плагіат та самим карати недоброчесних авторів. Наприклад, ВНЗ мали б самостійно скасовувати власні рішення про присвоєння наукових ступенів у разі виявлення плагіату, інакше відповідне міністерство повинно позбавляти ліцензій ВНЗ, де працюють недоброчесні науковці та викладачі [3]. На даний час проти НАЗЯВО в судах розглядається вісім позовів. Відсутність плагіату у наукових доробках ВНЗ у значній мірі визначає його престиж.

Серед закордонних проєктів по боротьбі з плагіатом слід відзначити проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні [4]. У Проєкті застосовують спільний досвід США і України для розробки та втілення заходів, зміст яких полягає в орієнтації та навчанні студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності і важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі.

Викриттям плагіату займаються також громадські організації, які надають цим справам розголосу, змушуючи державні інстанції реагувати відповідним чином. Вагомий внесок у боротьбу з плагіатом здійснюють активісти антиплагіатних організацій «Дисергейт», «Точка росту: освіта і наука». Проте не завжди викриття плагіату призводить до відчутних наслідків. Єдиним методом боротьби залишається публічність. Активісти оприлюднюють роботи з плагіатом

упродовж декількох місяців після захисту дисертацій, допоки наукову роботу не затвердила атестаційна колегія МОН України [3].

Прикладом ВНЗ, де реально втілено основні принципи доброчесності у науковому та навчальному процесах є Український католицький університет (УКУ). При виявленні плагіату студентів УКУ виноситься догана із занесенням в особову справу та він повинен ще раз скласти іспит (захистити контрольну роботу) або виконати індивідуальне завдання. При повторному виявленні плагіату студента відраховують з університету або ж позбавляють диплому УКУ, рішення про ненадання диплому приймає Вчена Рада УКУ [5].

На допомогу державним інституціям та громадським організаціям у боротьбі з плагіатом приходять професіонали. Полювання на плагіат – це робота, подібна до роботи приватних детективів у кримінальних справах. Прикладом є М. Гайдингсфельдер – найвідоміший у Німеччині мисливець за плагіатом. Мисливці за плагіатом можуть успішно працювати в державних установах для перевірки дисертацій та інших наукових робіт, наприклад, як професор Г. Даннеман [6].

Хочу завершити ключовими словами SAIUP «Чесність починається з тебе», бо «Хто правду чинить – йде до світла» (Йо 3:21).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рижко О. М. Види і класифікації плагіату / Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/y5w9fy55> (дата звернення: 27.10.2020).

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Стаття 42 Академічна доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 27.10.2020).

3. Голубов О. Чому в Україні досі не карають за плагіат у наукових роботах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://p.dw.com/p/3jpLB> (дата звернення: 27.10.2020).

4. Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні: Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt> (дата звернення: 28.10.2020).

5. Положення про запобігання плагіату. Український Католицький Університет. Гуманітарний факультет. – Львів. 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://humaniora.ucu.edu.ua/about-faculty/misijni-dokumenty/polozhennya-pro-zapobigannya-plagiatu> (дата звернення: 30.10.2020)].

6. Кемпер О., Неділько Н. Мисливець за плагіатом як професія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://p.dw.com/p/16TsH> (дата звернення: 30.10.2020).

*Лисенко О. Л.,
канд. техн. наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ В УКРАЇНІ. УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АД У ВІННИЦЬКОМУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ІНСТИТУТІ КНТЕУ

Академічна чесність і етична поведінка при дослідженнях та навчанні є запорукою наукового та академічного процесів у будь-якому цивілізованому суспільстві. Згідно з законодавством України, як «de jure» наближається до аналогічних правових норм, що функціонують як у демократичних західних країнах, так і в деяких пострадянських державах, плагіат є різновидом крадіжки інтелектуальної власності та проявом корупції в освіті і науці. Згідно зі ст. 69 ЗУ «Про вищу освіту», академічним плагіатом є «оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результат власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання» [1].

Аби не допустити у Вінницькому торговельно-економічному інституті випадків поширення академічної недоброчесності, проводиться відповідна інформаційна кампанія, якою охоплюються всі здобувачі, науково-педагогічні та педагогічні працівники.

Протидії академічної недоброчесності сприяє також систематичне оновлення тематики курсових та випускних кваліфікаційних робіт (проектів), інших зразків науково-дослідної роботи.

Потужним інструментом протидії порушенням академічної недоброчесності є перевірка випускних кваліфікаційних робіт (проектів) на предмет наявності в них недобросовісних запозичень, в т. ч. з випускних кваліфікаційних робіт (проектів)

захищених в інституті впродовж попередніх років. Перевірка здійснюється з використанням спеціальних технологій та комп'ютерних програм.

Наукові публікації та курсові роботи здобувачів, наукові публікації та навчально-методичні розробки НПП проходять перевірку на предмет наявності в них недобросовісних запозичень за допомогою спеціальних програм, які знаходяться у відкритому доступі у мережі Internet, а також тих, які встановлюються на комп'ютерних пристроях в інституті.

В інституті сформована культура академічної доброчесності. Так, з початку навчання і впродовж всього періоду перебування в інституті серед здобувачів проводиться цілеспрямована роз'яснювальна робота щодо недопущення недобросовісних запозичень у їх роботах. Здобувачі, зокрема, ознайомлені з Положенням про дотримання академічної доброчесності педагогічними та науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти ВТЕІ КНТУ <http://www.vtei.com.ua/doc/2019/ud/pol/2.pdf/>. Заради мінімізації ризику в роботах здобувачів плагіату, відповідна інформаційна робота проводиться з ними на початку кожного з семестрів – кураторами академічних груп, фахівцями деканату, НПП, в т. ч. тими, під керівництвом яких вони виконують наукові дослідження, публікують тези, статті ін. Для більшого унаочнення копії Положення зберігаються в журналах академічних груп.

На виконання норм положення в інституті діє Комісія, склад якої (та зміни до нього) затверджуються рішенням вченої ради інституту. Комісія наділяється правом одержувати та розглядати заяви про порушення питань етики та академічної доброчесності, надавати пропозиції адміністрації інституту щодо притягнення до академічної відповідальності, популяризувати принципи етики та академічної доброчесності серед інститутської спільноти.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, екзамен, залік, тощо), повторне проходження відповідно освітнього компонента ОП, відрахування з інституту, позбавлення академічної стипендії, позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання, відмова у присудженні відповідного ступеня освіти.

За порушення академічної доброчесності педагогічні та науково-педагогічні працівники інституту можуть бути притягнені до такої відповідальності: відмова у рекомендації щодо присвоєння вченого звання, позбавлення права брати участь у роботі визначених Законом України «Про освіту» органів чи займати визначені законом посади, звільнення з інституту, притягнення до дисциплінарної, адміністративної/кримінальної відповідальності.

Нажаль, на тлі негативної суспільної думки про корупцію, в Україні плагіат досі не вважається чимось негідним, що заслуговує на осуд, у нас не існує суспільної нетерпимості до плагіату. Такий стан справ є наслідком другорядного ставлення держави до науки та вищої освіти. Масове поширення плагіату в Україні робить неможливим будь-які ефективні реформи у цих галузях, гальмує вихід української науки на світовий рівень. Плагіат накладає відбиток не справжності на все, чого торкається. Тому, не зважаючи на прийняті прогресивні закони і підзаконні акти, ми досі фактично маємо лише розмови про реформи в цій галузі, котрі, на жаль не призводять до якісних змін. В усьому цивілізованому світі, ті кого викрили на плагіаті, втрачають посади, ділову репутацію та повагу оточуючих. У поважаючих себе освітньо-наукових середовищах до плагіатчиків ставлення, як до крадіїв: їх не приймають на роботу, їхні статті не публікують, їх не запрошують на конференції та виступи, навіть не подають руки [1].

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) зобов'язане контролювати дотримання академічної доброчесності. Держава повинна адекватно реагувати на плагіат, який є правопорушенням у сфері інтелектуальної власності, підриває довіру, зокрема до Міністерства освіти і науки, яке здійснює багато позитивних змін у справі реформування української науки та освіти. На думку багатьох представників академічної спільноти, відсутність справжньої боротьби з плагіатом як різновидом корупції в освіті та науці свідчить про несерйозність намірів і залишається на рівні розмов про реформи [1].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проблеми плагіату в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukma.edu.ua/index.php/news/3185-problemy-plahiatu-v-ukraini>.

Логвінов В. Г.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри публічного управління та публічної служби
Національна академія державного управління при Президентові України*

Малонога С. О.,
*керівник оперативно-диспетчерської служби
Одеського обласного центру екстреної медичної допомоги
та медицини катастроф*

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ У ВІДКРИТОМУ ДОСТУПІ

*«Межа між добросовісною етикою публікації
та плагіатом досить тонка, як перший лід на озері,
по якому не лише йти, а й ступати на нього небезпечно.»
(Із узагальненого досвіду)*

З розвитком мережевих технологій виникла ціла низка проблем різного характеру щодо поширення інформації, проте ми зупинимось лише на одній із них, яка стосується етики поведінки людей в процесі обміну інформацією та знаннями, зокрема, під час написання та підготовки до опублікування результатів своєї роботи.

Поруч з чудовими умовами для поглиблення знань, які надалі мережеві технології, вони принесли разом з тим і певні загрози, перш за все, з точки зору використання у дослідженнях та публікаціях результатів, які отримані іншими дослідниками без відповідного посилання на них.

Подібне «використання» має різні визначення: – це і запозичення, і недобросовісне цитування, співпадіння, плагіат і, нарешті, крадіжка (більшою мірою стосується присвоєння результатів чужих досліджень, ідей, які є новими, засвідчують авторство і, подеколи, приводять до отримання фінансової вигоди).

Проте є одне «але». Існує ймовірність того, що окремі ідеї винаходи можуть з'явитись приблизно в один і той же період у різних людей, які географічно віддалені одне від одного. (Антична філософія; Реформація).

Така поява пояснюється тим, що проводячи дослідження з певного питання дослідники незалежно один від одного на підставі аналізу, узагальнення досвіду та літератури, яка знаходиться у вільному доступі, проведення експериментів можуть прийти до дуже подібних, якщо не схожих висновків та продукування ідей. Чи можна вважати отримані ними результати, за таких обставин, крадіжкою, плагіатом, або недоброчесною поведінкою? На нашу думку, відповісти на дане питання однозначно дуже складно.

Наявна практика щодо виявлення плагіату свідчить про те, що більш поширеним є недобросовісне цитування, перефразовування чужих думок, використання логіки та опису етапів дослідження, що є інтелектуальною власністю автора та «крадіжка», яку досить часто важко довести, незважаючи на наявні технічні можливості різних систем перевірки на плагіат.

Однак, сказане вище свідчить про те, що окрім дійсно недоброчесної поведінки, пов'язаної з використанням чужих результатів у власній роботі, яке замасковане різними способами та без належного цитування, можуть бути і ситуація «незалежного отримання схожих результатів» різними авторами. Це означає, що межа для встановлення «істини» є дуже тонкою і встановити її за допомогою технічних засобів і прийомів у більшості випадків складно, якщо й неможливо. Таким чином, більшою мірою, дана проблема перейшла в площину етики, дотримання принципів доброчесності та репутації дослідника.

«На створення репутації потрібно 20 років і п'ять хвилин щоб її зіпсувати. Якщо ти задумаєшся над цим, ти вчиниш інакше.»

Уоррен Баффет, інвестор, підприємець, філантроп.

Міжнародний характер проблеми спонукав до створення Комітету з етики публікацій (Committee on Publication Ethics - COPE) - некомерційної організації, яка займається пропагандою доброчесності у дослідженнях та їх публікаціях.

В Україні дану місію взяло на себе, поруч із низкою інших основних завдань, Національне Агентство із Забезпечення Якості Вищої Освіти (НАЗЯВО). Попри наявність на веб-сторінках Агентства низки цікавих матеріалів, а також існування безлічі академічних (у ВНЗ) методичних вказівок, порад, інструкцій тощо з проведення наукового дослідження, підготовки, написання та узагальнення його результатів бажає кращого питання щодо академічної доброчесності та дотримання етичних норм в публікаціях.

Таке ставлення до даного питання має ще шкільні витоки, що знайшло своє продовження і ВНЗ, коли учні та студенти добре засвоїли і безконтрольно використовують при виконанні своїх домашніх завдань підхід «копіюй і вставляй» без посилань на джерело запозичення. Це є результатом того, що в закладах освіти фундаментальна і постійна робота щодо пропаганди наукової доброчесності проводиться недостатньо. В наслідок чого подібна практика щодо недотримання норм етики була перенесена як у наукову діяльність тих, хто нею займається, так і в повсякденне життя.

«Коли учні вчатьсся доброчесності в умовах класу, це допомагає їм застосовувати подібні принципи до інших аспектів свого життя.»

Мерилін Прайс Мітчелл, доктор філософії.

З іншого боку, у більшості ВНЗ відсутні необхідні програми перевірки на плагіат. В той же час, навіть коли такі програми є у наявності, то використовують їх лише для перевірки дисертаційних робіт, статей, монографій, підручників і не використовують для перевірки курсових, бакалаврських, магістерських робіт. Знову ж таки, все те, що виконується самостійно, перевірити неможливо. У

сукупності, все це не стимулює до покращення ситуації з поширенням плагіату і свідчить, з одного боку, про наявність чи відсутність етичних норм поведінки індивідуума при підготовці публікацій, з іншого, про реакцію суспільства, наукової спільноти на прояви академічної недоброчесності.

І тут ми зіштовхуємось з іншою стороною проблеми – готовністю суспільства до недопущення, відторгнення таких явищ як крадіжка, присвоєння результатів чужої праці, введення в оману, відкритий обман, цінування такого явища як репутація та інших чеснот.

Відсутність належної реакції з боку суспільства якраз і є тим корінням, з якого потім виростає і академічна недоброчесність, так як суспільство звикло до відсутності моралі, ігнорування елементарних норм етики, правил поведінки, дотримання законності, а значна його частина, здебільшого, і не знає про існування таких понять, норм і правил.

«Кожна людина, а тим більше людина, що живе у суспільстві і на кожному кроці із суспільством тісно пов'язана, мусить виробити в собі певні поняття про життя з людьми, про обходження з ними;... Ці поняття є основою моральності, що є предметом останньої і найвищої науки – етики. Етика вчить людину жити по-людськи, вона керує завжди і всюди її кроками...»

Іван Франко, український письменник, поет.

Підсумовуючи зазначимо, що які би засоби контролю не здійснювались щодо виявлення плагіату та недобросовісного використання результатів чужої праці, лише дотримання етичних норм та усвідомлення необхідності співвіднесення результатів своєї діяльності з можливими негативними наслідками для навколишнього світу зможе перешкодити появі таких негативних проявів як крадіжка, обман, плагіат, що інфікують свідомість і призводять до хронічних захворювань суспільства та втрати суспільної моралі.

*Макаренко А. О.,
д-р. техн. наук, професор кафедри мобільних та відеоінформаційних технологій
Державний університет телекомунікацій*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МЕТОДІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЛИБОКОГО МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Згідно бачення Міжнародного центру академічної доброчесності академічна доброчесність базується на дотриманні п'яти засадничих цінностей: чесності, довірі, справедливості, повазі та відповідальності [1, с. 16]. Ці п'ять цінностей, і до того ж сила волі до дії, навіть зіткнувшись із труднощами, формують істинний фундамент академічного середовища і освітніх інституцій. Без них діяльність, яку ми здійснюємо у межах нашої компетенції як викладачі, студенти чи дослідники, втрачає своє значення, а її ефективність викликає сумніви. Коли ж фундаментальних цінностей дотримуються, застосовують на практиці та вводять у дію, вони стають наріжним каменем створення наукових спільнот академічної доброчесності [1, с. 17].

Одним із методів освіти, де є проблеми дотримання академічної доброчесності, є дистанційне навчання. Навчання та викладання передбачають взаємодію та співпрацю. Учні взаємодіють між собою, зі змістом курсу та з викладачами. Коли освіта спрощується за допомогою комп'ютера, системи управління навчанням (СУН) беруть на себе роль рушія процесу та забезпечують методи співпраці, для розповсюдження контенту, для проведення оцінок та надання зворотного зв'язку. Значна частина СУН розроблена з урахуванням доступності користувачам, залишаючи дотримання академічної доброчесності в дистанційному навчанні та викладанні на другому рівні. Проблема з забезпеченням академічної доброчесності в дистанційному середовищі зумовлена двома методами

аутентифікації, які потрібно провести для формування цілісності під час оціночної діяльності: по-перше, тест підтвердження особи, а по-друге, тест перевірки авторства. Перший займається перевіркою того, чи студенти є тими, ким вони себе заявляють, а другий – підтвердженням того, що студенти виконують завдання самостійно з дотриманням академічної доброчесності. Однак більшість існуючих підходів аутентифікації учнів в СУН, в поєднанні з відсутністю механізмів в СУН, які підтверджують авторство роботи, створеної студентом, не може задовольнити жоден з тестів. Той, хто знає облікові дані для входу, може брати участь у навчальних заходах під псевдонімом власника облікових даних. Проблема є ще більш складною із відкритими постачальниками навчального контенту, такими як масові відкриті онлайн-курси. Дослідження академічної недоброчесності показало, що учні можуть скористатися слабкими заходами контролю особистості, що, в свою чергу, підриває довіру до дистанційного навчання. Враховуючи ці обмеження, навчальні заклади часто роблять вибір на користь альтернативних механізмів оцінювання та проводять оцінювання методами, що не стосуються СУН, які не потребують додаткових ресурсів, але також впливають на зручність дистанційного навчання [2, с. 255].

На сьогодні постає проблема оцінювання виконаної роботи студентів дистанційної освіти на основі академічної доброчесності. Вирішенням цієї проблеми може стати інтегрована в СУН система академічної доброчесності для електронного оцінювання, яка забезпечує ідентичність та авторство протягом усього життєвого циклу курсу. Використовуючи поведінкову біометрію в методології стилOMETрії, як для ідентифікації особистості студента так і авторства, можливо досягнути значних успіхів в дотриманні академічної доброчесності курсів дистанційної освіти.

На відміну від фізичної біометрії, яка перевіряє ідентичність користувача, її поведінковий аналог, також може використовуватися для підтвердження авторства створеного користувачем вмісту та позначення випадків плагіату на основі глибокого машинного навчання.

Стилометрія, або вимірювання стилю письма, охоплює три типи аналізу: перевірку, ідентифікацію та авторизацію [3, с. 9]. Перевірка чи ідентифікація перевіряє два зразки тексту та визначає, чи належать вони одному автору чи ні. Аналіз ідентифікації передбачає найбільш вірогідного автора зразка тексту з групи кандидатів-авторів. Авторизація стосується передбачення психологічних чи демографічних характеристик автора. Стилометрію можна визначити як процес вимірювання кількісно визначених стилістичних особливостей для цілей авторського аналізу. Стилістичні особливості, що служать основою авторської ідентифікації, є центральними для поняття стилометрії. Вважається, що вони звичні, поза свідомим контролем і специфічні для автора [2, с. 257].

Стилометрію можна вважати формою поведінкової біометрії, і деякі вчені зробили порівняння з відбитками пальців [3, с. 10], де кожен автор має своєрідний зразок. Кількісне вимірювання лежить в основі авторського аналізу, який може проводитись із використанням статистичних методів та методів глибокого навчання. Модель будується з навчальних даних, а потім застосовується до нових даних, щоб зробити прогноз [4, с. 80]. Оскільки поведінка, така як літературна композиція та письмо, вважається специфічною для автора, їх унікальні зразки можуть бути ідентифіковані з особою та навпаки. Далі впливає, що стилометричний аналіз може бути використаний для перевірки особи та авторства в один крок.

Таким чином використання методів стилометрії та глибокого машинного навчання, дозволяє дотримуватись фундаментальних цінностей академічної доброчесності, застосовуючи на практиці та вводячи у дію.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фундаментальні цінності академічної доброчесності [Електронний ресурс] International Center for Academic Integrity // – Режим доступу: https://www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf (дата звернення: 28.10.2020).
2. A Behavioral Biometrics Based and Machine Learning Aided Framework for Academic Integrity in E-Assessment [Електронний ресурс] 2016 International Conference on Intelligent Networking and Collaborative Systems // Alexander Amiguda – Режим доступу: <https://ieeexplore.ieee.org/document/7695181> (дата звернення: 30.10.2020).
3. Method of Textual Information Authorship Analysis Based on Stylometry [Електронний ресурс] 2018 IEEE 13th International Scientific and Technical Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT) // Victoria Vysotska – Режим доступу: <https://ieeexplore.ieee.org/document/8526608> (дата звернення: 01.11.2020).
4. A Few Useful Things to Know About Machine Learning [Електронний ресурс] Communications Of The ACM // Pedro Domingos – Режим доступу: <https://homes.cs.washington.edu/~pedrod/papers/cacm12.pdf> (дата звернення: 02.11.2020).

Маковецька Т. І.,
канд. мед. наук, доцент кафедри терапії і СМ ПО
Івано-Франківський національний медичний університет

Позур Н. З.,
канд. мед. наук, доцент кафедри терапії і СМ ПО
Івано-Франківський національний медичний університет

Рудник В. Т.,
канд. мед. наук, доцент кафедри терапії і СМ ПО
Івано-Франківський національний медичний університет

ВИКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ФОРМАТІ НАДЗВИЧАЙНОГО ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

В умовах, коли ЗВО вимушено пішли на карантин, перед освітянами постало питання організації навчального процесу. Університети, що не мали доквідного досвіду викладання онлайн, пристали на адаптивний формат – надзвичайне віддалене навчання (Emergency Remote Teaching).

На відміну від дистанційного навчання, що є добре спланованим процесом та має методологічну основу [1], надзвичайне віддалене навчання має низку характеристик, що не вигідно відрізняють його від традиційного онлайн-навчання. Принциповою помилкою в організації надзвичайного віддаленого навчання є спроба екстраполяції традиційного аудиторного викладання на онлайн-формат.

Одним із популярних методів оцінки якості викладання є опитування слухачів. Опитування є формою зворотного зв'язку, що являє собою суб'єктивний опис індивідуального досвіду. Ключовим словом тут є суб'єктивний, адже слухачі часто-густо схильні надавати перевагу навчальним курсам, що висувують нижчі вимоги до навчання. Тому опитування може використовуватися як лише один з багатьох інструментів оцінки якості навчання [2].

Також може спостерігатися усвідомлене занижування вимог до навчання з боку самого викладача. Це може проявлятися у нехтуванні своїми професійними

обов'язками, діями (чи то бездіяльністю), що не відповідають принципам академічної доброчесності, зокрема, такими, як відсутність контролю за діяльністю слухачів, формальний підхід до перевірки завдань, вибіркова перевірка. Однією і доволі поширеною причиною такого ставлення до своїх обов'язків є професійне вигорання.

Якщо специфічними для вищої школи факторами, що чинять негативний вплив на професійний і особистісний розвиток викладача, є багатофункціональність, великий обсяг роботи, інтенсивність комунікації із неоднорідною за своїми характеристиками (інтелектуальними, освітніми, соціо-культурними тощо) аудиторією [3, с. 62-67], то в умовах надзвичайного віддаленого навчання до них додаються відсутність організаційної, методичної та технічної підтримки, що повністю лягає на плечі викладача, а також будь-якої спеціалізованої підготовки [1].

Ситуація, що склалася, викликає занепокоєння не тільки через прогнозоване зниження якості освіти, нехтування принципами академічної доброчесності, але й через потенційне збільшення частоти корупційних правопорушень. Тому дуже важливо створити в ЗВО сприятливе середовище не тільки для слухачів, а й для викладачів. Основними вимогами для створення такого середовища є: постійний контроль своєї викладацької діяльності, пошук зворотного зв'язку зі слухачами, дослідження можливостей і ресурсів професійного середовища, довіра в колективі, висока персональна відповідальність, здатність до командної роботи задля досягнення спільної мети, здатність мотивувати інших людей, готовність до емпатії, здатність вирішувати конфлікти, готовність дозволити іншим приймати самостійні рішення, терпимість до різних стилів життя оточуючих, розуміння плюралістичної позиції тощо [4, с. 27-278].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Надзвичайне віддалене навчання vs онлайн освіта Джерело: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://naqa.gov.ua/2020/10/%d0%bd%d0%b0%d0%b4%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%87%d0%b0%d0%b9%d0%bd%d0%b5-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b4%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%b5-%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-vs-%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b0/>.

2. Бершадська О. Опитування студентів як інструмент забезпечення якості освіти. Проєкт SAIUP «Академічна доброчесність.» Вебінар 29.10.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/opytuvannya-studentiv-yak-instrument-zabezpechennya-yakosti-osvity/>.

3. Мирончук Н. М. Професійне вигорання викладача вищої школи: чинники, ознаки, способи протидії, Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи: зб. наук.-метод. праць / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во Євенок О. О., 2017. – С. 62-67.

4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / За загальною редакцією Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Видавництво "ТАКСОН". – 2016. – С. 234.

*Малашук-Вишневська Н. В.,
канд. філол. наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації,
світової літератури та перекладу
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЧАС ПАНДЕМІЇ

Щороку перед науково-педагогічними працівниками постають нові виклики та завдання і рік 2020 не став виключенням, адже приніс випробування для усієї світової спільноти. Час пандемії став часом докорінних змін у способі життя, умовах праці та формах навчання мільйонів людей. Те, що здавалось не можливим на початку року, є тепер нашою реальністю. Ми змінили формат роботи, опанували нові програми та методи викладання. Ми навчаємо учнів чи студентів та маємо змогу підвищувати свою кваліфікацію дистанційно. У цьому світлі питання академічної доброчесності набуває особливого значення та актуальності.

Перш за все, зазначимо, що академічну доброчесність слід розуміти у широкому сенсі як дотримання таких ключових вартостей як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, підзвітність [2, с. 14]. Академічна доброчесність – це не лише відсутність плагіату у наукових працях, але й чесне та самостійне виконання поточних і контрольних робіт, тестових завдань, складання заліків та екзаменів. З початком пандемії постало питання, яким чином закладам освіти організувати дистанційне навчання, щоб уникнути порушень принципів академічної доброчесності з боку учасників навчального процесу. Відповіді знаходимо на методичних вебінарах, статтях, інформаційних бюлетенях МОН України. Зокрема, у бюлетені «Академічна доброчесність» за квітень 2020 року [1], насамперед, рекомендовано пояснити студентам важливість дотримання етичного кодексу університету та цінностей доброчесності та надано перелік завдань, які не варто призначати студентам в умовах дистанційного навчання [там само].

Зупинимось детальніше на деяких з них та доповнимо список власними спостереженнями.

Одним із небажаних видів завдань для студентів є написання рефератів [1], оскільки це може перетворитися на механічну роботу, компіляцію матеріалу за певною темою. Натомість, викладачам слід надавати перевагу творчим завданням, що містять проблемні питання та вимагають формування і висловлення власної думки та бачення студента. Причому форма виконання такої роботи може бути як писемною так і усною – у вигляді відео-повідомлень, відео-доповідей, відео-репортажів тощо, що цілком можливе завдяки загальній доступності цифрових технологій.

Рекомендується не перевантажувати студентів великим обсягом завдань, оскільки це може сприяти використанню студентом сторонніх джерел. «Краще менше та краще» – такий принцип пропонується у бюлетні [1]. До цього варто додати, що навчальний матеріал слід подавати порціями, відповідними можливостям студентам, усвідомлюючи мету та кінцевий результат кожного етапу навчання.

Проведення поточного та підсумкового контролю є одним із найскладніших завдань в умовах дистанційної освіти, адже дотримання чесності та прозорості важко відслідкувати, якщо навчання відбувається онлайн. Поширеним методом контролю знань сьогодні є використання тестів у різноманітних електронних формах та додатках. Слідування певним правилам укладання та проведення онлайн тестуванням може суттєво зменшити ризики отримання нечесних результатів. Перш за все, варто прорахувати необхідний для виконання тесту час, його має бути достатньо для виконання завдань і не достатньо для пошуків сторонньої допомоги. Параметри часу потрібно задавати заздалегідь, необхідно також вимкнути можливість переходу на інші браузері під час виконання тесту. Тестування бажано проводити одночасно для усіх студентів групи чи потоку аби уникнути витоку інформації щодо змісту запитань. Варто змінити порядок появи завдань у тесті,

утворивши таким чином декілька варіантів одного і того ж тесту. Бажано додати завдання проблемного характеру як написання роздуму, есе, повідомлення, блогу на задану тему чи ситуацію.

Плануючи кожне наступне заняття онлайн викладач має передбачити та врахувати усі можливі ризики порушення принципів академічної доброчесності та вжити необхідних заходів для їх усунення. На жаль, пандемія продовжується, а з нею триватиме й далі дистанційне навчання та це повинно завадити формуванню академічної культури в учасників навчально процесу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ніколаєв Є. Як підтримати чесність дистанційного навчання? Інформаційний бюлетень МОН України «Академічна доброчесність», Випуск 8, квітень 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/yak-pidtrymaty-chesnist-dystantsijnogo-navchannya-infobyuleten-8/>.

2. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба / Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. С. 9-33 – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/ew>.

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ РЕФЕРАТІВ З «ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ» СТУДЕНТАМИ НЕІСТОРИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Академічна доброчесність все частіше стає темою обговорення науковців, освітян, громадськості. Вона постає як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях та на рівні окремих навчальних закладів. На сьогоднішній день існує великий доробок і науково-теоретичних праць, і методичних порад щодо втілення в життя принципів академічної доброчесності та подолання проявів академічної недоброчесності. Проте практика навчально-методичної роботи змушує шукати шляхи розв'язання проблеми дотримання АД в конкретних умовах, з урахуванням специфіки конкретної ситуації.

Цікавою для аналізу є проблема дотримання академічної доброчесності в процесі індивідуальної науково-дослідної роботи студентів з нефахових дисциплін. Освітніми програмами різних спеціальностей у різних вишах передбачається вивчення дисциплін циклу загальної підготовки, серед яких обов'язковою компонентою є «Історія та культура України».

Як правило, науково-дослідна робота студентів з «Історії та культури України» зводиться до підготовки рефератів. Реферат – це наукова робота студента, яка передбачає самостійне опрацювання джерел, наукової та довідкової літератури, аналіз, систематизацію і узагальнення опрацьованих матеріалів, формулювання власних висновків. В такий спосіб накопичується досвід наукової роботи, формується культура писемного мовлення, виробляються відповідні навички, які можуть бути використані під час написання курсових чи дипломних робіт за фахом. Тому дуже важливо, щоб така наукова робота студентів не стала псевдонауковою.

Адже, як зазначають дослідники, розповсюдженою і узвичаєною є практика «імітації освітньо-наукової діяльності як особливого виду соціальної псевдоактивності» [1, с.108]. Поширеним проявом такої імітації є купівля або копіювання рефератів з інтернету.

З одного боку, ми не можемо вимагати від майбутніх екологів, агрономів, бухгалтерів історичних відкриттів чи глибоких наукових досліджень історичних процесів. З іншого боку, абсолютно неприпустимим є зведення науково-дослідної роботи студента до списування готових рефератів або переписування характеристики відомих історичних подій. Реферат не повинен перетворюватися на конспект. Тому перед викладачем постає завдання унеможливлення проявів академічної нечесності з боку студента, а отже, усунення причин, за якими студенти вдаються до плагіату. Серед таких причин більшість студентів виділяють великий обсяг робіт впродовж семестру та відсутність інтересу до тем робіт [3].

Усунення першої причини можливе шляхом планування не більше одного реферату з дисципліни, що відповідає методичним рекомендаціям, які були підготовлені в рамках діяльності Проекту сприяння академічній доброчесності – SAIUP [2].

Усунення другої причини вимагає від викладачів творчого підходу до розробки тематики рефератів. Одним з варіантів вирішення питання відсутності інтересу до тем робіт є вибір для дослідження таких проблем, які пов'язані з недалеким історичним минулим, досі зберігають свою актуальність і відкривають перспективу спілкування з очевидцями подій.

Ще одним варіантом є акцентування уваги на краєзнавчих аспектах. Територіальна близькість об'єкта дослідження дасть можливість подолати відчуження між студентом-дослідником та історичною епохою.

І надзвичайно перспективною видається підготовка рефератів за такими напрямками розвитку історичної науки як історія повсякденності або мікроісторія. Вивчення повсякденного життя, умов праці і відпочинку, вподобань пересічної людини по-новому розкриє історичну епоху для дослідника. А аналіз історичної

епохи кризь призму життя власної родини спонукатиме студента до опрацювання таких джерел, як сімейні документи, фотографії, спогади родичів тощо.

Отже, підготовка рефератів з навчальної дисципліни «Історія та культура України» для студентів неісторичних спеціальностей має певну специфіку, адже не передбачає перспективу перерости у курсову чи дипломну роботу. Пропонуючи для реферату загальновідомі, опрацьовані сотнями дослідників теми, викладач штовхає студента на плагіат. Тому відповідальність за академічну недоброчесність студента лежить не тільки на ньому, а й на викладачеві, який не доклав зусиль для попередження цієї проблеми. Саме викладач спроможний зацікавити студента, пробудити в ньому бажання до організації самостійного дослідження. Нехай це дослідження базуватиметься на емпіризмі, а не на солідних теоретико-методологічних засадах, нехай буде присвячене життю пересічної людини, а не загальнодержавним проблемам, проте воно буде реальною науково-дослідною роботою, яка принесе і задоволення, і корисні навички.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мельниченко А. Прояви академічної недоброчесності // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – С.107-120.

2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / Упорядники матеріалів: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. – Б. м., б. р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1IJtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cxbq9/view.

3. Онищенко О. Чому студенти списують // Дзеркало тижня. – 2019. – Випуск № 24, 22 червня – 25 червня 2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/chomu-studenti-spisuyut-315210_.html.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

В освітньому та науковому просторі проблема академічної доброчесності та реалізації її принципів набула особливої актуальності на початку ХХІ століття. В інформаційному суспільстві, де можливості для отримання будь-якої інформації є величезними, актуалізується саме етичний аспект її використання. Адже, з одного боку, інформаційні технології дають науковцю значну свободу в пошуку та поширенні інформації, а з іншого – у недобросовісних дослідників виникає спокуса привласнити чужі думки чи досягнення. Зважаючи на це, за порушення академічної доброчесності передбачено відповідальність, що прописано у відповідних документах. Це є зовнішній контроль. Проте, на нашу думку, вирішальну роль відіграє внутрішній контроль, тобто відповідальність науковця за свою діяльність, її результати, а також за використання напрацювань інших.

Таким чином, серед принципів академічної доброчесності вважаємо за необхідне акцентувати увагу саме на відповідальності, яка повинна бути усвідомленою на всіх рівнях – від студента до викладача, вченого. Разом з цим зазначимо, що вона має бути сформованою як на рівні індивіда, так і на рівні суспільства загалом.

Оскільки серед чинників, що спричинили кризу академічної доброчесності в Україні виокремлюють, по-перше, загальну кризу суспільства, що характеризується толерантністю до правового нігілізму, корупції, порушень законодавства і етичних норм; по-друге, відірваність вищої освіти і науки від світової наукової та освітньої спільноти, потреб суспільства, економіки та ринку праці; по-третє, орієнтацію вищої освіти на кількісні показники, а не на якість та користь для соціуму [1]. Безперечно, вищезазначені процеси потребують трансформації як на

законодавчому, так і на ціннісному рівні. Відтак реалізація принципів академічної доброчесності, з чим в Україні виникають певні труднощі, вимагає значних зусиль і від соціуму, і від дослідників.

Цікавою є статистика Unicheck, згідно з якою в Україні у 2018 році середній показник текстових збігів у перевірених системою роботах склав 33,16%. Компанія GfK Україна спільно з Аналітичним центром CEDOS зробили висновок, що найчастіше плагіат зустрічається серед тих студентів, у яких недостатня мотивація для отримання освіти. Тому своїм завданням Unicheck проголошує підвищення якості освіти в Україні шляхом впровадження принципів академічної доброчесності в університетську культуру та покращення академічної мотивації студентів та викладачів [2]. Цілком підтримуємо дану позицію і вважаємо, що саме мотивація здатна змінити ситуацію на краще, адже лише заборонами і покараннями не можна досягнути кінцевої мети.

Зважаючи на це, досить слушною є думка, що замість пошуку превентивно-каральних заходів з метою запобігання академічній недоброчесності, варто було б вибрати шлях реалізації позитивної програми, яка б дозволила кардинально змінити самовідчуття членів академічної спільноти, стан яких сьогодні певною мірою можна описати як когнітивний дисонанс [3]. Дійсно, в нинішніх умовах варто звернути увагу не просто на протидію академічній недоброчесності, а й на мотивацію науковців, для яких відповідальність повинна стати не тільки обов'язком, а й внутрішнім моральним переконанням.

Отже, реалізувати принципи академічної доброчесності можливо лише, коли студент чи науковець усвідомить відповідальність за нехтування етичними нормами. І не тільки не буде порушувати їх, а й буде протидіяти толеруванню порушень в освітній та науковій спільнотах, що всебічно повинно підтримуватися суспільством та його інститутами.

На нашу думку, внутрішня мотивація, зокрема особиста та суспільна відповідальність є запорукою забезпечення академічної доброчесності. Адже морально-етичні принципи дослідника, вченого є визначальними для розвитку

освіти та науки, загалом формують систему ціннісних орієнтацій суспільства. Тому окреслена проблематика є надзвичайно важливою, її дослідження є доцільним, оскільки вона визначає тенденції та перспективи розвитку освітньої та наукової сфер суспільного життя.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

2. Сідляренко А. Академічна доброчесність: як боротися з плагіатом в Україні / Андрій Сідляренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191/>.

3. Федорченко Ю. Академічна недоброчесність у лекціях когнітивного дисонансу / Юрій Федорченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/high_school/60290/.

ЗАГАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА МЕТОДИКИ ТА АЛГОРИТМИ ПОШУКУ ПЛАГІАТУ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Одним з важливих елементів академічної доброчесності є впровадження технологій виявлення плагіату в наукових, методичних і навчальних роботах науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів в навчальних закладах. Ця робота базується на використанні певного програмного забезпечення, в якому задіяні алгоритми пошуку інформації. Подальші роздуми автора базуються на власних пошукових дослідженнях, як виконувались з студентами.

Якщо розглядати під терміном «плагіат» – запозичення від інших авторів матеріалу документу без підтвердження джерела походження [1], то це тільки частковий випадок розуміння цього терміну. Такий частковий випадок є найбільш розповсюдженим в студентському середовищі і часом, саме незнання процедури посилання на джерело інформації спричиняє до появи плагіату в рефератах, курсових дипломних роботах. Для студентів спеціальностей, які пов'язані з комп'ютерними науками притаманне не тільки копіювання текстів, а і програмних кодів [2].

В даний час більшість завдань студенти виконують в електронній формі. Це зручно як для студентів так і викладачів. А зараз, в час пандемії коронавірусу, це єдина форма обміну документів в академічному середовищі підчас карантину. Проте цифрова версія документів надає студенту легшу можливість плагіату.

З сучасними цифровими технологіями набагато простіше вирізати і вставляти великі обсяги тексту, щоб створити студентську роботу з низки електронних джерел – web-сайти, електронні журнали, книги, газети і журнали і т. п. Сьогодні через спеціальні сервіси, такі як: Google, Yandex, Yahoo, Bing і навіть українську Meta,

пошук в Інтернеті навіть для самих незрозумілих тем у будь-якому випадку поверне деякий релевантний результат. Інтернет надає глобальний ресурс, доступний будь-якій людині з будь-якої точки світу, що робить відстеження електронних документів набагато складніше, ніж будь-коли раніше, і спонукає до плагіату, оскільки це робити стало набагато простіше.

Але варто розглядати і інші випадки проявів плагіату. Як згадувалося в [3], існують чотири категорії плагіату.

Несанкціонована спільна робота. Це коли подібні фрази, цитати, ідеї, пропозиції з'являються в двох або більше документах різних осіб по одній темі, що цілком можливе, оскільки студентству як соціальній групі притаманне обмінюватися інформацію та її обговорювати під час написання роботи.

Академічне шахрайство. Спроба здати під виглядом власної роботи, цілий твір або якусь його частину, що належить іншій особі, групі або установі.

Переформатування змісту або «плагіат мозаїки». Використання будь-якої кількості тексту, яке було переставлено місцями в реченні в абзацах.

Перефразування змісту. Використання будь-якої кількості тексту, яке перефразовано або замінено синонімами і цитується або неправильно цитується.

Зазвичай простою формою пошуку плагіату в текстах є перебір слів і словоформ в документі з співставленням з відомими системі документами. Така модель перевірки у свій час давала більш-менш об'єктивну відповідь про наявність плагіату. Але змінилися технології і змінилася кількість доступної інформації в Інтернеті. Попри збільшенні швидкодії комп'ютерів і при відсутності інших методів аналізу текстів такий підхід сьогодні є вкрай неефективним.

Ця тема досить широка, вона стосується різних дисциплін – і створення інформаційних систем, пошуку інформації і порівняння даних, лінгвістики і математичної лінгвістики, теорії мови і тексту, аналізу масивів даних і статистики, теорії інформації і інших. Фактично більшість алгоритмів пошуку плагіатів мають одну основу – за певною початковою інформацією комп'ютер проводить пошук в спеціально організованій базі даних та відбирає за певними критеріями ті матеріали,

що відповідають початковому запиту. Слід відзначити деякі фундаментальні роботи, зокрема [4, 5], де детально розглядається найвідоміші алгоритми пошуку та порівняння текстів, і, що найцікавіше, дається формалізована постановка задачі пошуку та порівняння.

Всі ці алгоритми і відповідно методики поділяють на статистичні та синтаксичні. Не вдаючись в їх розгляд зупинимось на найбільш перспективних. За висновками дослідників [7], оптимальним є алгоритм пошуку по сигнатурі та метод "спел-чекера" та подібні. Проте їх використання породжують великі складності при збереженні і обробці даних, особливо великих обсягів. Спираючись на роботу [8] можна сказати, що статистичні методи аналізу тексту набагато простіші за синтаксичні та граматичні і дозволяють працювати з текстами на будь-якій мові. Звичайно, найкращі результати дає паралельне застосування як синтаксичних (тобто орієнтованих на конкретну мову), так і статистичних алгоритмів (незалежних від мови та тематики тексту) [6].

Окремі питання пошуку, зокрема пошуку в мережі Інтернет, з використанням публічних пошукових серверів, проблема вірного формулювання пошукового запиту а також інші питання, з точки зору якраз кінцевого користувача, а не розробника самої пошукової системи, описуються в [9]. Але часто такі сервіси є комерціалізовані і орієнтовані на студентську молодь для обходу проблеми плагіату.

З розумінням у суспільстві важливості питань академічної доброчесності проблема пошуку плагіату стала знову актуальна, оскільки виявилось, що методи, які розроблені в минулому для пошуку в невеликих об'ємах інформації, не можуть бути ефективно застосовані для роботи з великими масивами інформації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. D. A. Black, Tracing Web Plagiarism – A guide for teachers, Internal Document, Department of Communication, Seton Hall University, Version 0.3, Fall 1999.

2. P. Clough ,Plagiarism in natural and programming languages: an overview of current tools and technologies, July 2000, Department of Computer Science, University of Sheffield.
3. L. R. Jones, Academic Integrity & Academic Dishonesty:A Handbook About Cheating & Plagiarism, Revised & Expanded Edition, Florida Institute of Technology, Melbourne, Florida.
4. Graham A Stephen, String Search, 1992, Technical Report TR-92-gas-01, School of Electronic Engineering Science University College of North Wales, 107 pages.
5. Stefan Kurtz, Fundamental Algorithms for a Declarative Pattern Matching System, Report 95-03, Universit at Bielefeld, дисертація, 1995.
6. Peter N. Yianilos. Data Structures and Algorithms for Nearest Neighbor Search in General Metric Spaces. NEC Research Institute.
7. T. R. Girill, Clement H. Luk, Fuzzy Matching as a Retrieval-Enabling Technique for Digital Libraries. [on-line] URL: <http://www.asis.org/midyear-96/girillpaper.html> 1996.
8. Andrew D. Bagdanov Marcel Worring, Content-free Document Genre Classification using First Order Random Graphs, 2001.
9. 10 сервисов проверки уникальности текстов, которыми пользуются SEO-специалисты. [on-line] URL: <https://wordfactory.ua/10-servisov-proverki-unikalnosti-tekstov-kotorymi-polzuyutsya-seo-specialisty>.

ЩО ТАКЕ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» У ВИЩІЙ ОСВІТІ?

«Академічна доброчесність» поняття дуже широке, воно включає в себе етичні та моральні принципи, якими повинні керуватися усі учасники академічного середовища під час здійснення освітнього процесу. У перекладі з латині прикметник *integer* означає «довершений, повний, цілісний», а іменник «*integrity*» – відповідно, «довершеність, повнота, цілісність» психологічного стану людини, який відзначається її внутрішньою гармонією, стійкістю і послідовністю морального образу [1. с.12]. В. Хмарським досліджено, що поняття *integrity* походить від пізньолатинських слів *integer* (ціле число), *integrare* (складати ціле) або *integritas* (цілісність), проте на перше місце з трьох тлумачень поставлено «моральну чистоту», «порядність» (*moral soundness, probity*), а потім – «цілісність, завершеність» (*wholeness, completeness*) та «якість або стан недоторканності» (*the quality or state of being unimpaired*) [2. с.54]. Вченим знайдено три основних значення терміну *integrity*: I – дотримання моральних та етичних принципів (*adherence to moral and ethical principles*); стійкість моральних якостей (*soundness of moral character*); чесність (*honesty*); II – перебування в стані цілісності, повноти або не зменшення (*the state of being whole, entire or undiminished*); III – здоровий, неущоджений або ідеальний стан (*a sound, unimpaired or perfect condition*), тому ним запропоновано *honesty* перекладати як «чесність», а *integrity* – «порядність» [3. с. 150].

Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності» [4. с.55]. За яким академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів,

шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності, а пізніше, в 2013 році, доповнено новою, шостою чеснотою – мужністю.

Чесність – академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації.

Довіра – академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою.

Справедливість – академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти й практики для підтримання справедливості у стосунках між студентами, викладачами та адміністративним персоналом.

Повага – академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну та партисипативну природу навчання і пізнання. Вони шанують та вважають за належне розмаїття думок та ідей.

Відповідальність – академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання.

Мужність – для розбудови й підтримання академічних спільнот доброчесності потрібно більше, ніж просто вірити в фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності.

Прикметником «академічний» почали називати все те, що пов'язано з найвищим рівнем у царині наук чи мистецтва – академічний рівень, академічний театр тощо, а також – до поняття «навчальний» – академічна група, академічна відпустка. Ознакою освіченої особистості є вміння навчатись від інших та

використовувати ці знання при створенні власних ідей і підходів, завжди віддаючи належну шану тим, хто торував їй цей інтелектуальний шлях. У цьому суть того, що називають академічною доброчесністю [5. с.18]. Слово «академічна» поєднуючись із доброчесністю у контексті освіти США вказує на те, що суворо заборонено плагіювати та списувати, тобто обмежує спектр дій до академічного середовища. С. Чукановою систематизовано визначення основних понять академічної доброчесності, сформованих Б. Френсіс: атрибуція, бібліографія, цитування тощо [6. с.23].

До прикладу, академічна доброчесність визнана одним з чотирьох принципів Університету штату Пенсільванія, де Правилами 49–20 зазначено: «Академічна доброчесність – це прагнення до наукової діяльності відкрито, чесно та відповідально. Очікується, що всі члени університетської спільноти будуть діяти відповідно до цього принципу [7. с.14].

В Україні на даний час діє програма «Academic integrity in the U.S.», яку організувала в 2015 р. Американська рада з міжнародної освіти в партнерстві із МОН України за підтримки Посольства США (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) відповідно до грантового договору. Проектом залучено до участі десять українських університетів. У проекті нового рамкового Закону України «Про освіту» статті 42 вперше на законодавчому рівні подається тлумачення терміна: «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [8, с. 42, п. 1].

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що академічна доброчесність, як категорія, характеризує морально-етичне ставлення до освітньо-наукового процесу, ґрунтуючись на правових засадах. Її концепт побудований на принципах

доброчесності у стосунках, які виникають під час здійснення навчального та наукового процесів у вищій освіті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Killinger B. Integrity: Doing the Right Thing for the Right Reason. McGill-Queen's University Press: 2010. 12с.
2. Фінікова Т.В., Артюхова А.Є. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету: К.: Таксон, 2016, 54 с.
3. Семененко Л. П. Академічна доброчесність – запорука якісної освіти. Роль бібліотеки у створенні когнітивного ресурсу суспільства знань: Технології, освіта, наука: зб. наук. пр.: Харків, 2016.150 с.
4. Fishman T. The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University. Available at: 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academicintegrity.org/ica/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf.
5. Marie A. Cini Academic Integrity Tutorial. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.umuc.edu/current-students/learning-resources/academic-integrity/tutorial/story_content/external_files/Academic%20Integrity%20Tutorial%20TRANSCRIPT.pdf.
6. Чуканова С. Академічна доброчесність у процесі виконання наукових досліджень. Theory and methods of educational management № 2 (20), 2017 23 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v2_17/%D0%A7%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BA.pdf.
7. Penn State Principles. Penn State University. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psu.edu/ur/2001/principles.html>.
8. Про освіту: закон ВР України від 05.09.2017 № 2145-19 с. 42, п. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Осьмак Т. Г.,
канд. техн. наук, доцент кафедри технології молока і молочних продуктів
Національний університет харчових технологій

Осьмак О. О.,
ст. викладач кафедри мехатроніки та пакувальної техніки
Національний університет харчових технологій

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛADOVA ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах реформування вищої освіти в Україні, першочерговим завданням має стати забезпечення академічної доброчесності, як невід’ємної складової підвищення якості освіти.

Необхідно зазначити, що на державному рівні поняття академічна доброчесність вперше нормативно визначено Законом України «Про освіту» (стаття 42), який прийнято 5 вересня 2017 р.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Система забезпечення академічної доброчесності, від чесності до професіоналізму, має логічно пов’язані між собою складові (див. рис. 2)

Чесність та порядність – це системне уникнення проявів академічної недоброчесності під час реалізації власної освітньої чи наукової діяльності.

Прагнення до істини, вільне та відкрите поширення результатів власної освітньої та наукової діяльності, можна розглядати в контексті правдивості.

Поняття *прозорості* передбачає, що всі учасники процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти зобов’язані діяти відкрито, зрозуміло та в рамках закону. А дотримання законів у сфері якості освіти та стимулювання до цього інших є проявами законності.

Рисунок 1 – Модель основних складових академічної доброчесності.

Повага – розглядається в контексті взаємної повага до ідей усіх учасників освітньої та наукової діяльності в межах реалізації державної політики у сфері якості освіти.

Довіра – усі учасники процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти мають впевненість в чесності та чесноті один одного.

Справедливість – неупереджено однакове ставлення до усіх учасників процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти.

Вдосконалення та самовдосконалення – учасники процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти докладають максимальних зусиль до постійного вдосконалення освітньої системи, зокрема через власний професійний розвиток.

Відповідальність – вміння брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності, виконувати взяті на себе зобов'язання, протистояти проявам академічної недоброчесності, подавати приклади гідної поведінки.

Сумлінність – учасники процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти належним чином використовують делеговані їм повноваження без перевищення або несумлінності виконання.

Професіоналізм – підтримання високого рівня компетентності кожним учасником процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти.

Поняття академічна доброчесність передбачає дотримання основним правил і вимог від усіх учасників освітнього процесу (науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти).

Основні засоби прояву академічної доброчесності учасників освітнього процесу

Категорія учасників	Засоби прояву академічної доброчесності
педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники	➤ посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; ➤ дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; ➤ надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; ➤ контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти ➤ об'єктивне оцінювання результатів навчання.
здобувачі освіти	➤ самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); ➤ посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; ➤ дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; ➤ надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

В основі недотримання принципів академічної доброчесності лежить умисне порушення загальноприйнятих в академічному середовищі моральних і правових норм. До академічної недоброчесності можна віднести: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Найпоширенішим проявом академічної недоброчесності безперечно є академічний плагіат, тобто навмисне чи усвідомлене оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору (тексту або ідей) під іменем особи, яка не є автором цього твору, без належного оформлення посилань.

Протягом жовтня 2020 року проводилось опитування здобувачів вищої освіти, щодо використання основних видів академічного плагіату під час навчання (рис. 3).

Рисунок 3 – Статистика академічного плагіату.

Проаналізувавши отримані дані, можна прийти до висновку, що більша частина здобувачів вищої освіти застосовували під час навчання наступні види академічного плагіату:

- ✓ змішування скопійованих матеріалів із кількох джерел (36,7%);

✓ переписування тексту з джерела власними словами без посилань (43,3%);

✓ використання основного змісту тексту зі зміною ключових слів і фраз (43,4%).

Головною причиною, що спонукає здобувачів вищої освіти до академічного обману в першу чергу стає відсутність дієвих інструментів покарання за порушення принципів академічної доброчесності.

Слід зауважити, що ключовим завданням для підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до якісного виконання навчальної роботи має бути чітко усвідомлене і сформоване поняття щодо взаємопов'язаного виконання поставлених завдань з майбутньою професійною діяльністю.

Таким чином, можна прийти до висновку, що для покращення якості освіти та розвитку академічної доброчесності необхідним стає:

1. Популяризація академічної доброчесності серед наукової спільноти.
2. Аналіз системи забезпечення академічної доброчесності провідних вищих навчальних закладів освіти.
3. Виявлення ключових проблем і причин порушень принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу.
4. Розроблення рекомендацій з вдосконалення якості освіти.
5. Створення ефективної моделі моніторингу якості освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.05 – 19.06.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава, 2020. 92 с.

Отрох С. І.,
*д-р. техн. наук, доцент, професор кафедри
автоматизації проектування енергетичних процесів і систем
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Усіх турбує питання академічної доброчесності (АД) в освітньому середовищі. Актуальність питання очевидна, проблема АД напевно буде без терміну давності, оскільки освіта складний безперервний процес. До порушень АД на мій погляд можливо віднести:

- Плагіат;
- Списування;
- Хабарництво;
- Фальсифікація результатів наукових досліджень;
- Необ'єктивне оцінювання;
- Користування шпаргалками та засобами комунікацій (смартфони, нетбуки та інші гаджети);
- Здавання іспитів іншими особами.

Також зазначений список можливо продовжувати і винен в цьому буде саме педагог. Але постає питання, чому і яка мотивація штовхає викладача на зазначені дії? Можливо однією з відповідей на це питання буде оплата праці педагога.

Передусім необхідно оцінити, а скільки приблизно отримує викладач вищих наукових закладів України, який ще не встиг отримати вчене звання та вчений ступінь? Не помилюсь, якщо приведу максимальну цифру до 10 000 гривень. З такою заробітною платою, необхідно матеріально утримати себе та ще як мінімум вкладати кошти на публікації своїх досліджень, купувати нові видання та літературу, приймати участь у конференціях та стажуваннях (не безкоштовно

звісно). Приводячи такі цифри щодо оцінки праці педагога можливо по іншому дивитись на проблему академічної доброчесності.

Гарний приклад щодо академічної доброчесності це вимоги міністерства освіти та науки України до отримання вчених звань доцента або професора. Однією з таких вимог є міжнародне стажування, яке необхідно проходити за власні кошти. І знову постає питання, чи відповідає така вимога МОН України принципам АД, які викладач повинен буде втілювати в життя?

1. Викладач і АД.

Зрозуміло, що всі педагоги апріорі повинні дотримуватись АД. Але виникає якийсь парадокс. Викладачі будь-якої дисципліни повинні чітко дотримуватись АД і формувати свідомих громадян своєї країни. Натомість, йдучи по вулиці я бачив автомобілі загальною вартістю вище одного мільйона євро. Мабуть власники цих авто добре вчилися і багато працювали, виконували усі вимоги АД.

У викладачів, які працюють, нажаль я у власності таких автомобілів не знаю. І знову таки, це є підтвердженням того, що педагоги дотримуються саме АД!!!

Також необхідно зазначити, що вимоги до викладачів сформовані, а чомусь не сформовані вимоги до студентів. Зверніть увагу, суспільство не має вимог до студента.

Суспільство має вимоги лише до викладача. І викладач, в цілому, відповідає таким вимогам.

А викладач був забезпечений для виконання таких вимог?

2. Сучасні технології та вища освіта.

Проводячи аналіз сучасної освіти та тієї, що була більше ніж 20 років тому, можу привести ряд не відповідностей, а саме:

1. Студенти можуть не дуже добре вчитися – а, з іншого боку, викладачі повинні добре навчити. Мотивація у студентів гарно навчатись може бути лише при умові прекрасного працевлаштування.

2. Суспільство вимагає мати диплом з вищої освіти. Це є запорука успішного майбутнього.

3. Отримані знання у ВУЗі в принципі, нікого не цікавлять, цікавий лише диплом, оскільки на підприємстві все одно будеш перенавчатися.

4. Навкруги у студентів існує багато способів заробити кошти, але як педагогу необхідно забезпечити довіру до результатів навчання.

5. Сучасні студенти можуть на іспиті використовуючи засоби мобільного зв'язку та за лічені секунди отримати відповідь на будь-яке питання педагога.

6. В умовах дистанційного навчання проконтролювати студента користуватись власною пам'яттю, а не смартфоном дуже важко. Практично не можливо.

7. Раніше щоб мати змогу успішно здати іспит необхідно було писати шпаргалки та вести конспекти, хоча скористатись своєю працею на іспиті було практично не можливо. Натомість, сьогодні взагалі можна не вести конспекти, а користуватись смартфоном.

Аналізуючи всі ці фактори, можливо прийти до наслідків тривалих та системних порушень академічної доброчесності, які полягають:

- знецінення університетських дипломів у країні, невизнання їх за кордоном;
- випускникам університетів важко влаштуватися на хорошу роботу, бо роботодавці не довіряють системі вищої освіти та закладам вищої освіти;
- зниження якості медичного обслуговування;
- стагнація науки, знецінення наукового потенціалу держави;
- гальмування розвитку економіки.

Для розв'язання проблеми підвищення АД потрібно використовувати нові та інноваційні технології. Про технології перевірки текстових запозичень, перевірок на плагіат, наявність репозитаріїв академічних текстів відомо, але як бути зі

знаннями, які більшість викладачів доносять до студентів вже неактуальними. Відомо, що технології в сфері телекомунікацій та інфокомунікацій змінюються не менше ніж раз в три-чотири роки. Постає питання, навіщо студентам ходити на лекції, якщо в смартфоні можуть з'явитися усі накопичені людством знання ментально.

Пропоную, повернутися до усних іспитів, збільшити контрольні розрахункові задачі, курсові проекти та інші завдання звітності. Іспити приймати виключно очно і ніяким чином не дистанційно. В умовах пандемії, використовуючи індивідуальні засоби захисту і знаходячись від студента не менше ніж 1,5 метра все одно проводити очні заняття щодо перевірки знань. І головне, якісною оцінкою отриманих знань повинен стати власний проект чи start-up, що само по собі передбачає здобуття власних знань і розвиток власних здібностей студента.

Вважаю що питання АД дуже важливе і над ним ще необхідно буде добре поміркувати!

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. International Center for Academic Integrity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.
3. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>.

*Панчишин А. І.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Розвиток вищої школи в Україні потребує не лише високої якості освіти, інноваційних підходів до навчання, прогресивних методів впровадження знань та вмінь, а й формування академічної доброчесності у всіх її проявах. В Україні, як і в інших європейських країнах, давно велась мова про те, що необхідно законодавчо на державному рівні закріпити і визначити поняття академічної доброчесності, принципи імплементації доброчесності в навчальний процес вищої школи.

Закон України «Про освіту» дає наступне трактування поняттю «академічна доброчесність». Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Отже, вже на законодавчому рівні закладено умовний розподіл етично-моральних та правових підходів до досягнення доброчесності в освіті. Етичні принципи у вищій школі повинні базуватись на гідності людини, взаємоповазі та довірі у суспільстві; усвідомленні себе як особистості, яка може творити щось унікальне та специфічне займаючись своєю справою на своєму рівні. Одним із інструментів впровадження етичної академічної доброчесності є так звані «Кодекси честі», які повинні бути впроваджені в ЗВО. Кодекс честі – це єдина система морально-етичних правил поведінки для всієї академічної громади: студентів, аспірантів, викладачів тощо.

Стаття 42 закону України «Про освіту» передбачає дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками в таких напрямках:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво,

необ'єктивне оцінювання, вплив у будь-якій формі тощо [1]. Стосовно порушень цих принципів також передбачена відповідальність.

Звичайно, всі основні принципи і постулати закладені в цьому та інших законах (Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про освіту») дають надію на покращення ситуації стосовно доброчесності у вищій освіті. Проте, на сьогоднішній день, варто звернути увагу на такі основні причини академічної недоброчесності.

«Масовість» вищої освіти. Значна кількість ЗВО не породжує високих стандартів освіти, не продукує унікальності та специфічності у наукових дослідженнях. Вища освіта повинна сприйматись як щось унікальне, як інструмент здобуття особливих індивідуальних навиків для їхньої подальшої трансформації у практичні навички та вміння. За даними дослідження глобальної конкурентоспроможності, яке проводить Світовий економічний форум, за кількісним показником – охоплення вищою освітою, Україна перебуває в числі перших 10-15 країн світу. Проте, за показником «Стан вищої та професійної освіти в цілому» (Higher education and training) у 2014-2015 роках Україна зайняла лише 40 місце [2, с. 82].

Бюрократизація вищої освіти в Україні. Це проявляється як у самій структурі управління так і певними вимогами та критеріями стосовно оцінювання авторитетності ЗВО. У європейській освіті існують певні настанови та переконання які визначають норми академічної поведінки та практики реагування економічної спільноти на виявлені факти академічної нечесності. Так, особа яка була звинувачена в академічній недоброчесності немає підтримки у своїх колег та, зазвичай, не очікуючи негативної реакції, сама вдається до відповідних дій [3].

Академічна доброчесність – це обов'язкова складова успішного функціонування вищої освіти України, досягнення якої потребує комплексних

заходів як в напрямку невідворотності покарання, так і створення сприятливих умов за яких порушувати принципи академічної доброчесності буде недоцільно.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. Закон Про освіту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Жилияєв І. Б., Ковтунець В.В., Сьомкін М.В. - К.: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. - 96с.
3. Федоренко Ю., Академічна недоброчесність у вищій школі як системна проблема. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1105-akademichna-nedobrochesnist-u-vishchij-shkoli-yak-sistemna-problema>.

*Пелех У. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Навчальний процес в умовах поширення пандемії Covid-19 повністю переведено у дистанційну форму. І це є нелегким викликом для його учасників, адже не всі виявились готовими до різкого переходу на онлайн освіту. І справа не лише у організаційно-методичному забезпеченні, важливу роль відіграє матеріально-технічне обладнання робочого місця, а також моральна стійкість і витривалість як викладачів, так і студентів. Зважаючи на прогнози лікарів, жити в цих умовах нам доведеться і в наступному році, тому перед академічною спільнотою стоїть важливе завдання – організувати навчальний процес із максимальним дотриманням доброчесності серед усіх його учасників.

З цією метою у листопаді 2020 р. нами було проведено дослідження серед студентів-економістів ЛНУ ім. Івана Франка стосовно дотримання академічної доброчесності у процесі дистанційного навчання. У анонімному опитуванні, яке проводилось за допомогою Google форм, взяло участь 75 студентів з першого по шостий курс. Респондентам були представлені запитання у 4-х блоках: обізнаність у сутності академічної доброчесності; випадки порушення доброчесності серед учасників навчального процесу; чинники, які сприяють недоброчесній поведінці; дії, які запобігатимуть фактам прояву недоброчесної поведінки.

У процесі опитування було виявлено, що 72% студентів інформовані про поняття «академічної доброчесності» і більшість з опитаних знають про форми прояву академічної недоброчесності. Студенти першого курсу обізнані у цих питаннях гірше; 27% усіх опитаних вказали, що науково-педагогічні працівники ніколи не говорили їм про процедури дотримання академічної доброчесності.

Серед основних проявів академічної недоброчесності виокремлено (у % до всіх опитаних): списування (86,5%), обман (39,2 %), академічний плагіат (37,8%). Що цікаво, серед студентів з 1 по 3-й курс переважає списування, обман, а у студентів 6-го курсу – академічний плагіат, фальсифікація, самоплагіат, рідше списування. На запитання «чи доводилось Вам протягом дистанційного навчання списувати»: 42,5% відповіли «так»; 72,6% користувались допоміжними матеріалами при написанні контрольних (модульних) завдань, 58,9% вдавались до підказок. І лише 5,4% респондентів відповіли «ні»; 21,3% опитаних вказали, що самі давали списувати або підказували. Також 24% опитаних зауважили, що прояви недоброчесної поведінки зросли з переходом на дистанційну форму навчання.

Основними способами ухиляння від присутності на занятті (відповіді) дистанційно є скарги на (% від усіх опитаних): поганий зв'язок (35,5%); відсутність електроенергії (16,1%), завантаженість на роботі (29%). 33,6% опитаних ніколи не ухилялись від занять.

Стосовно отримання бажаного результату від недоброчесної поведінки, 24% відповіли «так»; 58,7% – «рідко».

Серед основних причин академічної недоброчесності у процесі дистанційного навчання є (% від усіх опитаних): страх отримати погану оцінку (74,7%), можливість втрати стипендії (70,7%); необхідність виконання значного обсягу письмових робіт (65,3%); необхідність засвоєння значного обсягу матеріалу (57,3%); не цікаве (не інформативне) викладання матеріалу (56%).

Щодо заходів по запобіганню порушень доброчесності під час дистанційного навчання, то ефективними визнано перевірку письмових робіт на плагіат; менш ефективним є написання тестів (модулів) із ввімкненими камерами; неефективними визнано роз'яснювальну роботу серед студентів і письмове зобов'язання дотримуватись доброчесної поведінки. Якщо аналізувати санкції за порушення академічної доброчесності, то тут думки розділились, але виокремимо – повторне проходження оцінювання.

Оскільки у навчальному процесі беруть участь не лише студенти, а й викладачі, то варто зауважити, що в умовах онлайн навчання з боку викладачів теж спостерігається недобросовісне ставлення до своїх обов'язків. Зокрема, надсилання значного обсягу матеріалу без пояснень; монотонність у представленні і не цікавість лекційного матеріалу; зниження якості викладання; відсутність оновлення курсів відповідно до вимог ринку праці; відсутність узгодження викладу інформації між лектором та викладачем на практичних (семінарських) заняттях та ін. Значна кількість студентів (59,5%) виокремила необ'єктивне оцінювання як прояв недоброчесної поведінки викладачів.

І останній, але від того не менш важливий результат нашого дослідження – студенти усвідомлюють вплив академічної недоброчесності усіх учасників навчального процесу на: якість отриманих знань та навичок – 87,5%; емоційний стан в групі (колективі) – 34,7%; та престиж навчального закладу – 22%.

Отже, в умовах онлайн навчання посилюється важливість дотримання принципів академічної доброчесності усіма учасниками навчально-виховного процесу, чесності (передусім перед собою) у виконанні обов'язків. Проведене дослідження дало змогу поглянути на освітній процес з іншого боку, не усі готові навчатись і навчати в ізоляції, тому маємо зрозуміти, що дотримання правил взаємоповаги та взаєморозуміння між студентами та викладачами – запорука досягнення успішного результату. Саме тому додає оптимізму інформація, що 82,7% опитаних студентів готові дотримуватись положень академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print>.

*Ренета В. Б.,
д-р. техн. наук, доцент кафедри поліграфічного матеріалознавства і хімії
Українська академія друкарства*

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ
ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ
(на прикладі Української академії друкарства)**

Стрімкий розвиток інформаційних технологій уможливорює легкий доступ користувачів до джерел інформації, розміщених у базах даних науково-дослідних установ, патентних відомств, бібліотек, журналів і т.д. Якщо розглянути це безпосередньо в розрізі доступу до наукової інформації, то з одного боку такий доступ сприяє подальшому науковому прогресу, адже покращує наукову комунікацію, а з іншого – дає можливість певним користувачам зловживати цим, порушуючи засади академічної доброчесності. Причинами цього може бути звичайне незнання принципів доброчесності або все ж таки умисна дія для досягнення певної мети.

Згідно із статтею 42 Закону України „Про освіту”, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень [1]. Аналогічні принципи пропагуються і Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (Підкритерій 5.4, забезпечення академічної доброчесності під час реалізації освітньої програми) [2, с. 19].

Відповідно у положенні Української академії друкарства (УАД), представником спільноти якої я є, академічна доброчесність визначається засадничою цінністю освітньо-наукового процесу і зобов'язує дотримуватися загальновизнаних норм етики, моралі, стандартів у сферах освітньої, науково-

дослідної і виховної діяльності, поважати гідність осіб, які працюють і навчаються [3, с. 2].

При цьому слід чітко розмежувати розуміння і ставлення до академічної доброчесності студентства та науково-педагогічних працівників.

Як відповідальний на кафедрі за перевірку магістерських робіт на плагіат, хотів би поділитися своїм спостереженням. Аналіз старих дипломних робіт освітнього рівня «спеціаліст» показав, що студенти не дуже добросовісно відносилися до оформлення літературного огляду, перевірка на антиплагіатних системах показала використання значних блоків інформації з рефератів, що розміщені у різних базах Інтернету, які в свою чергу є також плагіатом. Якщо ж аналізувати технологічну частину та експериментальні результати у дипломних роботах, то вони проведені в лабораторіях під керівництвом викладачів, є оригінальними, з отриманням нових результатів, там плагіат повністю відсутній. Виникає питання, чому при якісному виконанні експериментальної частини, літературний огляд за заданою тематикою був виконаний не добросовісно? У цей час, студентам не було донесено засад академічної доброчесності, відсутність заходів щодо попередження, небажання витратити час, адже багато студентів на п'ятому курсі вже працювали, призвело до цього, керівники ж робіт покладалися на їх доброчесність.

В Українській академії друкарства принципи академічної доброчесності роз'яснюються студентам, як кураторами груп та викладачами, так і на рівні студентського самоврядування, з метою формування відповідального ставлення студентів до виконання своїх робіт та до виховання у них поваги до інтелектуальних надбань інших. З метою привернення візуальної уваги спільноти до даного питання була проведена виставка робіт студентів-дизайнерів, які наведено на рис. 4.

Відповідно до Положення про академічну доброчесність та Положення про комісію з питань академічної доброчесності в Українській академії друкарства [3, 4] усі бакалаврські і магістерські роботи підлягають обов'язковому аналізу на антиплагіатних системах з оформленням відповідної довідки. Спершу це

була перевірка з допомогою програми eTXT, потім Unicheck, у даний час вивчається можливість застосування системи Plagiat.pl. Положеннями передбачається формування Комісії з питань академічної доброчесності Академії у випадку отримання інформації про наявність порушень у статті, тезах конференції або іншому науковому заході, конкурсній роботі чи будь-який науковій чи навчальній, яка перевіряє таку інформацію.

Рисунок 4 – Виставка робіт студентів-дизайнерів на тему „Академічна доброчесність”.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження

відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із Академії; позбавлення академічної стипендії. Звинувачення у недоброчесності може бути оскаржене [3, с. 8].

Також перевірку на антиплагіатних системах проходять публікації і тези, що були подані у видавництво УАД. Усі публікації у наукових збірниках академії є у відкритому доступі на відповідних web-сторінках видавництва. Якщо ж говорити про праці науково-педагогічних працівників, то навіть у минулому, коли поняття плагіату ще не було піднято на державному рівні як складову академічної доброчесності, він був не допустимий у форматі існуючих у цей час Наукових шкіл УАД. Такі традиції продовжуються і у даний час.

Для нас науковців та педагогів надзвичайно важливо, щоб вищі навчальні заклади готували висококваліфікованих фахівців, вихованих за принципами доброчесності та моралі, які можуть поважати наукові напрацювання інших людей та захистити свої.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3/print>.
2. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Методичні-рекомендації_для-експертів.pdf.
3. Положення про академічну доброчесність в Українській академії друкарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.uad.lviv.ua/uploads/pologenya/p_2517.pdf.
4. Положення про комісію з питань академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.uad.lviv.ua/uploads/pologenya/p_2517.pdf.

Романова І. А.,
д-р. пед. наук, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Якість освіти залежить безпосередньо від дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу. На жаль, сучасні здобутки людства: комп'ютери, мобільні гаджети, Інтернет, – не тільки розширили доступ до інформації й полегшили комунікаційні зв'язки, але й загострили проблему порушення академічної доброчесності. Усвідомлення необхідності розв'язання цієї проблеми на загальнодержавному рівні призвело до прийняття цілого комплексу нормативно-правових документів про академічну доброчесність, цілеспрямованої роботи МОН України й Національного агентства із забезпечення якості освіти щодо поширення інформації серед учасників освітнього процесу, моніторингу стану дотримання академічної доброчесності закладами вищої освіти, розробки рекомендацій по створенню системи забезпечення академічної доброчесності. Перед закладами вищої освіти постає конкретне завдання: запровадження дієвих механізмів дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками й здобувачами вищої освіти.

У ХНПУ імені Г.С. Сковороди в процесі підготовки майбутніх соціальних працівників дотримання вимог академічної доброчесності забезпечується комплексом заходів. Зокрема, на загально університетському рівні: 1) прийнято нормативно-правові документи, які визначають засади академічної доброчесності науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти Університету: «Кодекс академічної доброчесності Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди», «Положення про комісію з питань академічної доброчесності», «Етичний кодекс ХНПУ імені Г.С. Сковороди», «Антикорупційна

програма», «Положення про випускню кваліфікаційну роботу здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти» тощо; 2) проводиться робота з підвищення культури академічної доброчесності учасників освітнього процесу: круглі столи, вебінари; 3) Відділом менеджменту і моніторингу діяльності університету проводить опитування здобувачів вищої освіти щодо оцінювання якості освітнього процесу, рівня викладання; 4) здобувачі вищої освіти є учасниками внутрішньої системи забезпечення якості освіти через роботу в Раді з якості Університету; 5) Інститутом інформатизації освіти Університету за допомогою сертифікованої програмно-технічної системи «Unichek» проводиться діяльність щодо виявлення збігів у наукових текстах науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти; 6) працює Комісія з питань академічної доброчесності; 7) для запобігання поширенню корупції іспити з дисциплін приймаються комісією, до складу якої входять два викладачі й представник студентського самоврядування, та інше.

На рівні випускової кафедри у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників проводиться системна й постійна робота щодо формування культури академічної доброчесності учасників освітнього процесу й дотримання вимог академічної доброчесності. Зокрема, на першому курсі в межах дисципліни «Вступ до спеціальності» здобувачів ознайомлюють з поняттям «академічна доброчесність», найбільш поширеними формами академічного плагіату, видами академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності, що передбачені загально університетськими нормативно-правовими документами.

На другому курсі дисципліна «Основи соціально-педагогічних досліджень» передуює проведенню власних наукових досліджень здобувачами і спрямована на формування компетентностей науково-дослідної діяльності. «Оволодіння результатами навчання з дисципліни «Основи соціально-педагогічних досліджень» дозволяє студентам перейти до вивчення дисципліни «Технології соціальної роботи», що поглиблює їхні уявлення про особливості розроблення й теоретичного

обґрунтування технологій соціальної роботи» ...; забезпечує методологічне підґрунтя для написання курсових проєктів і кваліфікаційної роботи» [1, с. 3].

Викладачами кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки розроблені методичні рекомендації з виконання курсових і кваліфікаційних робіт для здобувачів, які визначають вимоги до змісту наукових досліджень, процедуру й критерії оцінки, графік роботи, поради з написання й оформлення наукових результатів. Зокрема, графіком роботи визначені консультації з керівниками, терміни здачі окремих частин дослідження на перевірку, попередній захист на засіданні кафедри кваліфікаційних робіт.

Працює студентський науковий гурток, який спільно з науково-викладацьким складом кафедри організовує проведення постійних заходів: науковий «Дебют» першокурсників, Дні Науки на факультеті психології і соціології, щорічні студентські конференції, олімпіади зі спеціальності, які дають можливість здобувачам оприлюднювати результати власних наукових досліджень.

У межах модернізації навчально-виховного процесу рішенням кафедри було надано перевагу інтерактивним і практико-орієнтованим формам організації навчання. Це передбачає посилення інтелектуальної активності й самостійності здобувачів вищої освіти. Зокрема, у процесі переговорів зі стейкхолдерами було збагачено освітню програму підготовки здобувачів практикумами, які проходять із залученням баз партнерських організацій, де є можливість втілювати власні наукові напрацювання.

На засіданнях кафедри обговорюються питання щодо попередження самоплагіату в наукових здобутках викладачів, приймаються рішення щодо попередження фактів академічної недоброчесності й застосування дисциплінарних стягнень до здобувачів, які порушують академічну доброчесність.

Проте, досвід підготовки здобувачів вищої освіти свідчить, що формування культури академічної доброчесності необхідно починати не в закладі вищої освіти, а раніше, у закладі загальної середньої освіти. На жаль, кожного року серед

першокурсників доводиться спостерігати значний відсоток тих, у кого вже сформований постійний рефлекс використання Вікіпедії в якості єдиного джерела знань і низький рівень культури самостійної інтелектуальної діяльності, що ускладнює дотримання вимог академічної доброчесності в закладі вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Основи соціально-педагогічних досліджень. Силабус. Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 15 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_soc_ped/Silabus/Bacalavr/8_osnovi%20soc%20ped%20dosl.pdf.

*Руско Н. М.,
канд. філос. наук, доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У БОГОСЛОВСЬКО-РЕЛІГІЙНІЙ НАУЦІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та правил, якими мають користуватись учасники освітнього процесу під час наукової, творчої, навчальної та викладацької діяльності.

З точки зору науки це добросовісне поводження щодо всіх учасників освітнього процесу, а з точки зору релігії, богослов'я плагіат – це гріх, а саме посягання на чужу працю, крадіжка і т.д. Поняття плагіату дуже актуальне у філософії та богослов'ї, оскільки людина, яка таке чинить, видає чужу працю за свою, поступає несправедливо супроти свого «Я», а отже нищить у собі образ Божий і Особистісне Начало.

Плагіат - це творчий гріх. Це гріх проти поваги до ближніх. Плагіат в науці - це приблизно те саме, що вбивство з пограбуванням у кримінальному праві: вважає Олександр Бойко, адже плагіатор прагне вбити реального автора у свідомості читачів і присвоїти собі його працю. Також він пише, що плагіат це гріх непростий "ні в цьому світі, ні в майбутньому".

Совість це одне з ключових почуттів. Її ще називають голосом Бога в душі людини. Тож під час написання наукових праць найперше потрібно керуватися нею, а якщо вже й сталася гріховна помилка, то потрібно її виправляти.

Найперше визнавати свою вину, покаятись та добровільно відмовитись від статті чи диплома наукового ступеня. Це буде найбільш гуманно по відношенню до себе і свого наукового зростання.

У Біблійному вірші: «Не брешіть одні одному» (Кол. 3:9) йдеться частково про списування. Списуючи ми отримуємо те, чого не заслуговуємо за рахунок

людей, котрі поводяться чесно (Ефесян 4:28). Списувати – не правильно, бо те, що людина посіє, те й пожне (Галатів 6:7). Списування ніби пухлина, яка вражає всі органи, негативно впливає на всі сфери життя, а також може зіпсувати стосунки з дорогими людьми. А ще вплине на взаємини з Богом, котрому не подобається обман (Приповістей 1:1). Ті хто покладаються на списування обманюють самі себе (Приповістей 12:19). Дуже часто люди тратять максимум зусиль, щоб списати, однак краще спробувати свої сили та здібності на здобуття освіти чесним шляхом.

Справжня освіченість досягається зусиллями: «Купи собі і не продавай правду, мудрість і розум» (Приповістей 23:23).

В усьому поведьтесь чесно (Євреїв 13:18), лише тоді твої наукові праці матимуть справжню цінність. А ти отримаєш доказ християнської бездоганності (3 Івана 4), а також збережеш чисте серце, сумління і радітимеш що тішиш серце Бога (Приповістей 27).

Згідно із сьомою Божою Заповіддю «Не кради» яка перегукується і десята Божою Заповіддю «Не пожадай нічого того, що є власністю ближнього твого» перегукується і власне тема академічної доброчесності. Щоб людина могла вільно і спокійно використовувати дані Богом дари на Божу славу і для свого добра, то на сторожі приватної власності Господь Бог поставив сьому і десятую Заповіді Божі. Від дотримання цих Заповідей залежить добро всіх людей — особисте, родинне і суспільне. Ці заповіді закликають нас бути чесними людьми, щоб ми ніколи нічого і ні в кого не крали, не зазіхали на чужу власність. Одним з видів крадіжок у науковій діяльності є запозичення чужих думок і присвоєння їх собі.

Що каже Біблія про списування? Дійсно, точного формулювання «Не списуй» у Десяти заповідях немає. Але є інше – «Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!» (Вихід 20:16) Або як написано у російському перекладі – «Не лжесвидетельствуй». Із цих слів стає зрозуміло, що Бог не визнає неправди у наших словах, вчинках і думках. Списування цілком підпадає під цю статтю. Для чого влаштовують іспити, захисти наукових робіт? Це перевірка знань та оцінка

кількості засвоєного матеріалу. Хіба можна адекватно оцінити, що знає людина, якщо він списав? Впевнена, що відповідь буде однозначною.

У нашому житті для людини-науковця завжди постає вибір: трудитися і отримати плід інтелектуальної власності, те, що буде належати тільки йому і не суперечитиме закону Божому чи запозичити, "вкрасти" вже готовий напрацьований матеріал. Звичайно, що дорога обману є завжди швидшою, але зрештою ми завжди повинні думати про наслідки наших дій та про людей, яких ми позбавляємо права бути автором своїх напрацювань і своїх думок. Тому, в сучасному світі дедалі частіше постає питання чи є я академічно доброчесним до своїх колег та чи не видаю власність іншого за свою.

Тому, щоб побороти цю нечесність потрібно дотримуватися порад Біблії. Бог любить правду і з готовністю захистить тих, хто її чинить. Покладайте свої проблеми на Господа, просіть у Нього мудрості і знання, адже тільки Він є їх володарем. Візьміть собі за правило завжди бути правдивими. І тоді побачите, що Бог завжди захищає своїх дітей.

Отже, академічна доброчесність є важливою складовою інтелектуальної діяльності, а з точки зору богослов'я і релігії, ще й гідністю особистості, що підкреслює чесноти людяності, чесності, справедливості, совісті. А також згідно із моральним правилом є основою життя, без гріха проти заповідей Господніх. Лише так можна побудувати успішну країну і гідну наукову школу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Біблія» в перекладі Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bibleonline.ru/bible/ubio/>.

*Соколовський О. Л.,
д-р. філос. наук, професор кафедри філософії та політології
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСОБІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЖИТОМИРСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Входження України до загальноєвропейського простору зумовлює трансформаційні процеси в освітній і наукових сферах, що активізують впровадження інноваційних заходів у відповідності стандартам якості вищої освіти закордоном. Одним із базових стандартів реформ освіти є принципи академічної доброчесності, яких мають беззастережно дотримуватися усі учасники цивілізованого наукового співтовариства в процесі викладацької та наукової діяльності. Саме проблематика академічної доброчесності є актуальною для сучасної вищої освіти в період глобалізаційних змін у суспільстві. У реаліях сьогодення академічна доброчесність є головним імперативом в утвердженні внутрішньої гармонії людини та формуванні її морального образу. Тому університет повинен створювати середовище, в якому культура взаємовідносин між учасниками освітнього процесу відповідає стандартам європейського цивілізаційного поступу.

Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка зорієнтована на дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності, що знайшла своє відображення у Кодексі академічної доброчесності [1]. Утверджений Кодекс є переліком настанов та цінностей, дотримання яких представниками спільноти Житомирського державного університету імені Івана Франка є необхідним як у межах університету, так і поза ним.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними та науково-педагогічними працівниками Житомирського державного університету імені Івана Франка Кодексу передбачає: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання; повагу до здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, незалежно від будь-яких обставин і ознак [1].

У той же час Кодекс визначає головні критерії дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти: самостійне виконання навчальних завдань, поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації [1].

Відповідальність за дотримання цінностей академічної доброчесності є водночас особистим обов'язком кожного та спільною справою університетської громади загалом. Кожен член університетської академічної спільноти – студент, викладач, дослідник, керівник – відповідальний за дотримання принципів академічної доброчесності в освітній, викладацькій та науковій діяльності.

Представники університетської громади Житомирського державного університету імені Івана Франка повинні: вірити у власний інтелект та здібності;

сумлінно та самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні та дослідницькі завдання; поважати наукові та навчальні здобутки інших; посилатися на джерела, з яких береться інформація, незалежно від того, в якому вигляді вона опублікована – в електронному чи паперовому тощо.

Неприйнятним у навчальній та науково-дослідницькій діяльності для студентів та працівників Житомирського державного університету імені Івана Франка Кодекс академічної доброчесності визначає плагіат як навмисне чи усвідомлене оприлюднення, повністю або частково, чужого твору (тексту або ідей) під іменем особи, яка не є автором цього твору, без належного оформлення посилань [2]. З метою стимулювання академічної доброчесності та запобігання плагіату в роботах учасників освітнього процесу застосовуються наступні заходи: визначення вимог до написання та оформлення всіх видів робіт здобувачів вищої освіти; публічний захист робіт; перевірка унікальності тексту курсових, кваліфікаційних (дипломних) та інших видів робіт здобувачів вищої освіти; перевірка унікальності тексту наукової, навчальної, навчально-методичної і довідкової літератури, авторами яких є науково-педагогічні та педагогічні працівники Університету; внутрішніх нормативних документів, що забезпечують дотримання академічної доброчесності; підписання декларації про дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу [2].

З метою моніторингу дотримання членами університетської громади моральних та правових норм цього Кодексу Житомирського державного університету імені Івана Франка створюється Комісія з питань академічної доброчесності. Комісія є дорадчим органом Житомирського державного університету імені Івана Франка, яка наділяється правом одержувати і розглядати заяви щодо порушення Кодексу академічної доброчесності та надавати пропозиції

адміністрації університету (факультетів та інститутів) щодо накладання відповідних санкцій.

У випадку незгоди з висновком щодо виявлення факту плагіату у творі, учасник освітнього процесу має право у триденний термін з моменту виявлення подати письмову апеляційну заяву на ім'я ректора. Для розгляду апеляційної заяви ректор видає наказ про створення апеляційної комісії. Персональний склад комісії формується за поданням Голови комісії з питань академічної доброчесності [2].

Комісія на своєму засіданні визначає факт наявності чи відсутності у творі академічного плагіату. У разі, якщо за результатами аналізу відповідного твору встановлено коректність посилань на першоджерело для текстових та/або ілюстративних запозичень, то робота (залежно від її типу) допускається до захисту, рецензування або розгляду, рекомендується до друку, вважається такою, що пройшла внутрішнє рецензування. Якщо в результаті перевірки комісією виявлені факти академічного плагіату, то робота повертається автору на доопрацювання з можливістю подання на повторну перевірку, або виноситься пропозиція про притягнення автора (авторів) роботи до академічної відповідальності. Рішення комісії оформлюється протоколом.

Положення про протидію плагіату в Житомирському державному університеті імені Івана Франка затверджується Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка і вводиться в дію наказом ректора.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс академічної доброчесності Житомирського державного університету імені Івана Франка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zu.edu.ua/offic/kodeks.pdf>.

2. Положення про протидію плагіату в Житомирському державному університеті імені Івана Франка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zu.edu.ua/offic/pol_plagiat.pdf.

*Струк Н. С.,
д-р. екон. наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Академічна доброчесність (АД), будучи засадничою складовою державної політики у сфері освіти [1] актуалізує заходи щодо інформування суспільства про потреби розвитку культури доброчесності у освітньому середовищі для підвищення якості надання освітніх послуг. Важливо фахово організувати досягнення компетентностей АД здобувачами вищої освіти. Саме тому доречним є проведення періодичного оцінювання стану АД серед студентства.

Для дослідження он-лайн анкетування у «Google Forms» відбулося серед випадкової вибірки студентів денної форми навчання, економічних спеціальностей у ЛНУ ім. І. Франка. Анонімно взяли участь 105 студентів: 13 – першого, 1 – другого, 20 – третього, 28 – четвертого, 7 – п'ятого та 36 – шостого курсів. Переважна більшість опитаних навчається за спеціальностями: «облік і оподаткування», «бізнес-статистика і аналітика», «міжнародна економіка», «економічна кібернетика». Відтак, із достатньо високою ймовірністю можна стверджувати про вірогідність достовірного оцінювання.

Очікувано, що 70,5% студентів відповіли ствердно, що знайомі з поняттям АД, проте прокоментувати її сутність змогли лише 67 осіб. Позитивним є те, що найбільшу питому вагу у відповідях займає тлумачення про «сукупність певних етичних принципів, якими мають керуватися учасники освітнього процесу». Простежуються умовиводи на кшталт: «чесне дотримання правил навчання, чесне виконання всіх обов'язків, які покладені на студентів, демонстрування лише своїх фактичних знань, а не намагання покращити свою оцінку нечесними способами та

діями», «в першу чергу, бути чесними перед собою, викладачами у процесі навчання, написання модулів, іспитів» тощо. Загалом АД студенти розуміють як сукупність етичних, християнських принципів, яких треба дотримуватися у навчальному процесі, самостійне виконання навчальних завдань, дотримання авторського права.

Лише 73,3% студентів запевнили, що ознайомлені зі законодавством про, АД. Стосовно того, чи розуміють вони що таке «плагіат», отримано 100% ствердних відповідей. 69,5% опитаних знають основні правила цитування наукових публікацій.

Під час навчання студенти визнали, що їм доводилося: списувати (18,8%), користуватися недозволеним допоміжним матеріалом (20,8%), вдаватися до підказок колег (60,4%). На запитання «що найчастіше спонукає Вас до недоброчесних дій?», близько 90% осіб відповіли, що страх і незнання матеріалу.

Позитивним є те, що більшість студентів не погоджується із тим, «що легше вдатися до недоброчесних дій, ніж засвоїти матеріал» (67,6%), а 83,7% респондентів розуміють наслідки порушення АД. Хоча й були відповіді: «зазвичай ці наслідки розумію вже після того, як порушила правила», «наслідки можуть бути хіба що в майбутній перспективі».

На запитання про те, «чи можуть недоброчесні дії негативно вплинути на опанування майбутньої професії?», 76,7% студентів відповіли ствердно. 59% осіб запевнили, що їм відомі випадки покарання студентів за недоброчесні дії в університеті, а 26% респондентів зазначили, що були жертвою плагіату.

Цікавою є відповідь стосовно доцільності повідомляти викладача про плагіат серед студентів, – 70,8% студентів вважають, що варто.

Доволі неочікуваним є те, що лише 38% студентів знають принципи АД. На прохання самостійно перелічити їх, відповідь надали лише 50 студентів. Серед

відповідей домінують: чесність, повага, справедливість, довіра, саморозвиток, об'єктивність, відповідальність.

Більшість студентів (80,2%) згодні дотримуватися принципів АД, хоча 84,6% опитаних зазначили, що їм невідомі внутрішні нормативні документи в університеті про АД. Такі документи є у вільному он-лайн доступі, тому варто частіше знайомити студентів із ними.

Дещо несподіваними є результати опитування щодо того, чи відчують студенти стрес під час навчання. Аж 63% осіб відповіли ствердно, причому половина з них зауважили про сильний стрес. І лише 7,7% опитаних не відчують жодного стресу. Попри це, 84,5% студентів зазначили, що загалом ставлення викладачів до них є доброзичливим. На запитання «чи достатньо викладачі мотивують Вас до вивчення предметів?» враження респондентів розділилися навпіл: 51% – надали ствердні відповіді, 40,4% – заперечні, інші – висловили власні міркування. 70% студентів вважають, що викладачі справедливо оцінюють їхні знання, 25,7% – зазначають, що ні.

Пізнавальним є те, як ставляться студенти до чужих академічних успіхів: 43,8% – відповіли, що «позитивно, відчуваю гордість за своїх колег»; 48,6% – «нейтрально, мене чужі успіхи не стосуються»; 1% – «негативно, відчуваю почуття заздрості»; 6,7% – «відчуваю стрес, почуття втраченої можливості проявити себе».

На запитання «як, на Ваш погляд, дотримання принципів АД впливає на розвиток Ваших професійних навиків у майбутньому?» ствердно відповіли лише 46 студентів. Зокрема є такі міркування: «мої знання допоможуть мені досягнути успіхів в професійній діяльності. Відповідно, чим більше я вивчу самостійно, а не спишу, тим більше буду знати», «правильний шлях до успіху, складніший але чесний», «ми будемо чесними і старанними працівниками, якщо будемо дотримуватися всіх правил АД», «великий вплив, оскільки чесні, справедливі

працівники будь-яких професій користуються великим попитом», «впливає на нашу професійну етику, щоб ми відчували відповідальність за свої дії».

Вкрай важливо ознайомити науково-педагогічну спільноту з такими відповідями, адже саме студенти спроможні виявити найбільш проблемні аспекти розвитку АД у власному середовищі. Тому прерогативою сьогодення є не лише декларування принципів АД, а їх грамотна імплементація в освітньо-науковий процес, зважаючи на соціально-психологічні й етичні потреби його учасників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами і доп. від 24.06.2020). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 03.11.2020).

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІКАРЯ

Інновація в педагогічному підході включає в себе не тільки ідею, а й втілення її в реальність з подальшим застосуванням в практичній діяльності. Сучасними цінностями освіти є самовдосконалення, саморозвиток, самоосвіта з метою передання здобутих знань, набутих навичок, що повинна стимулювати до поєднання інформаційних та творчих функцій навчання, базуючись на діалектичному підході. Діюча система медичної освіти, безумовно, потребує вдосконалення і реформування, з тим щоб підвищити кваліфікацію сучасного лікаря. Метою модернізації медичної освіти є формування особистості сучасного фахівця, здатного активно навчатись та самовдосконалюватись протягом усього життя, діяти, приймати рішення, ефективно функціонувати в різних сферах на основі набутих знань. Пріоритетними напрямками покращення системи сучасної медичної освіти є інноваційні методи та технології, спрямовані на засвоєння знань, удосконалення практичних навичок, використання клінічного мислення для подальшого диференційного підходу до моделювання діагностичних та терапевтичних вмінь, що є незамінними в формуванні майбутнього лікаря. Основою більшості освітніх технологій є принцип співпраці або командно-орієнтоване навчання.

На практиці здебільшого використовуються аудіовізуальні методи навчання. Однак сьогодення вимагає орієнтуватися не тільки на друковані навчально-методичні матеріали, а й аналізувати та імплементувати в практику викладання міжнародні джерела, підручники, найкращі медичні практики та стандарти надання медичної допомоги. Вагомим інноваційним підходом первинної післядипломної

спеціалізації є відпрацювання практичних навичок в навчально-практичних тренінгових центрах до рівня вільного володіння, автоматизму, що сприяє засвоєнню знань, впевненості в своїх силах та можливості самостійного прийняття рішення. Симулятивне навчання дозволяє чітко та послідовно виконати всі лікувальні заходи, об'єктивно реєструвати параметри виконаних професійних дій та онаочнення роботи в команді, особливо при невідкладних станах. Таким чином, медичні вміння в ході симуляції здобуваються через когнітивні та психомоторні навички. Для покращення засвоєння практичних навичок на кафедрі терапії і сімейної медицини післядипломної освіти організовуються майстер-класи, пацієнт-орієнтовані тренінги щодо ситуаційного навчання, що сприяє розвитку специфічної медичної розумової діяльності майбутнього лікаря, відео демонстрація проблемного пацієнта з коморбідними та поліморбідними станами з наступним їх обговоренням з дифдіагностичним підходом та лікувальною тактикою в режимі конференції з мультимедійними презентаціями. Викладач за таких умов перестає бути джерелом готових знань, створює умови для ініціативи майбутніх лікарів, стимулює безперервний розвиток і можливості досягнення поставлених цілей (невідкладна медична допомога, полегшення стану пацієнта або, в найкращому випадку, одужання). Не втрачається в процесі післядипломної освіти на кафедрі інтерес до класичних підходів до навчання лікарів: незамінними, вважаємо, є клінічні обходи, алгоритмізація діагностично-лікувального процесу та маршрутизація, а також самостійна робота в клініці та участь в науково-дослідній роботі. Саме науково-дослідна робота виступає одним з варіантів перспективної пошукової моделі навчання, як інноваційної в освіті сьогодення.

Таким чином, інноваційні методи навчання є одним з основних та важливих напрямків сучасної педагогіки в післядипломній медичній освіті. Динамічне поєднання традиційних педагогічних підходів та інноваційних технологій

аудіовізуального та симулятивного навчання в практичних тренінгових центрах, дозволить сформувати досвідченого лікаря нової генерації, який буде здатним рішуче і адекватно діяти влюбій клінічній ситуації, займе достойне місце та стане конкурентоспроможним у міжнародному медичному середовищі. Використання методів алгоритмізації, моделювання клінічних ситуацій стане потужною платформою для клінічної практики та командної роботи сучасного лікаря. Впровадження науково-дослідної роботи в післядипломній медичній освіті дозволяє поглибити знання із запропонованої теми, вивчити міжнародний досвід діагностично-лікувальних підходів, вдосконалити теоретичні і практичні навички, сприяє самовдосконаленню і самореалізації висококваліфікованих лікарів.

Титок В. В.,
*канд. екон. наук, старший викладач кафедри організації та управління
будівництвом
Київський національний університет будівництва та архітектури*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА

Протягом останніх років при певних подіях ми стикаємося з поняттям «академічна доброчесність». Основа академічної доброчесності полягає у написанні оригінальних авторських наукових робіт [1]. Відповідно до ч. 2 ст. 42 Закону України «Про освіту», академічної доброчесності повинні дотримуватися як педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники так і здобувачі освіти (студенти) [2].

Академічна доброчесність базується на таких цінностях, як відповідальність, чесність, повага, довіра, мужність і справедливість. Ці цінності у людини є вродженими чи набуваються? Можливо, щось і закладено генами, але більшість із переліченого закладається і виховується у людини поступово і не просто навчанням, а й власним досвідом.

Щоб краще дотримуватися академічної доброчесності в студентських роботах, проаналізуємо взаємодію викладача і студента. Сучасний транзактний аналіз містить у собі теорію особистості, теорію комунікацій, аналіз складних систем і організацій, теорію дитячого розвитку. Структура особистості, за Е. Берном, характеризується наявністю трьох станів «Я», або «его-станів»: «Батько», «Дитина», «Дорослий» [3].

Якщо розглядати викладача і студента, як «Батька», то це інформація, отримана в дитинстві від батьків і інших авторитетних осіб: правила поведінки, соціальні норми, заборони, норми того, як можна чи треба поводитися в тій чи іншій

ситуації. Ще в школі здобувачі освіти повинні отримувати основу про те, що таке академічна доброчесність, які її фундаментальні цінності [4]. У Київському національному університеті будівництва та архітектури на першому році навчання здобувачів освітнього рівня бакалавра, магістра, доктора філософії запроваджуються дисципліни з академічної доброчесності та академічного письма, з вивчення вимог до написання письмових робіт та акценту на принципи самостійності роботи над письмовими завданнями різних видів, коректного використання інформації з інших джерел та уникнення плагіату, а також правил опису джерел та оформлення цитувань відповідно до ДСТУ 8302:2015 [5]. Як «Батько», викладач повинен пояснити студенту вимоги, а також сутність, особливості та причини неприпустимості академічного плагіату якомога раніше, на початку викладання кожної дисципліни; надавати зрозумілу інформацію про правила академічного письма; прописувати у робочій програмі дисципліни політику щодо академічного плагіату; обговорювати зі здобувачами приклади якісного та неякісного академічного письма. Викладачі повинні власним прикладом спонукати студентів до дотримання академічної доброчесності.

«Батько» може бути доброю силою, що контролює (заборони, санкції) та піклується (поради, підтримка, опіка) [3]. Викладач повинен постійно співпрацювати зі студентом під час виконання письмових робіт: давати приклади готових робіт; упродовж роботи над текстом проводити щонайменше одну проміжну перевірку чорнового варіанту письмової роботи, надавати відгук і рекомендації, або структурувати виконання роботи у часі із проміжними перевірками кожного етапу її підготовки.

Студент, як «Дитина», виявляється в двох видах: 1. «Природна дитина» – припускає всі імпульси, властиві дитині: довірливість, безпосередність, захопленість, винахідливість. 2. «Адаптована дитина» – припускає поведінку, що

відповідає чеканням і вимогам батьків [3]. Студенти першого типу використовують різні «махінації» із текстом: відвертий плагіат, рерайтинг, недоцільні цитати і запозичення або відсутність належних посилань на першоджерела; додавання білого тексту (форматування тексту в білий колір), підміна символів (наприклад, заміна кириличної «і» на латинську), підміна тексту графічними зображеннями (картинками), підміна закінчення слів, а також махінації з форматом шрифту, розміром та пробілами, їх комбінації та модифікації [1]. Студенти другого типу виконують роботу без обману за всіма вимогами викладача. Але не всім дано бути «творчою особистістю». Завдання повинні виконувати всі студенти без винятку. Але один студент може висловити власну думку на пів сторінки, а іншому буде мало і 5 сторінок. Викладач повинен прагнути розробляти нестандартні, творчі завдання, оновлювати їх щорічно. Але й щоб студент не забував про відповідальність своїх дій при виконанні індивідуальних письмових робіт з навчальних дисциплін, рекомендується включити до титульної сторінки декларацію такого змісту [5]:

«Я як студент(ка) (аспірант(ка)) КНУБА розумію і підтримую політику закладу із академічної доброчесності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело».

_____ (підпис та прізвище здобувача)

І останній стан Дорослий «Я-стан» – здатність людини об’єктивно оцінювати дійсність за інформацією, отриманою внаслідок власного досвіду і на основі цього приймати незалежні, адекватні певній ситуації, рішення [3]. Викладач повинен об’єктивно оцінити роботу студента. За відмінне і доброчесне виконання роботи

здобувача потрібно похвалити перед групою і, можливо, заохотити. А за недоброякісне виконання – повторне виконання завдання; зниження оцінки за роботу та інше.

Завдяки аналізу змісту усіх трьох «его-станів» студенти починають краще вчитися, оскільки вони чітко уявляють собі свої наміри і бажання [6]. При цьому треба пам'ятати, що «Природна дитина» є джерелом творчості і енергії особистості, тому його необхідно включати в процес навчання. Сам викладач також повинен мати вільний доступ до всіх своїх трьох «его-станів». При цьому більшу частину часу він буде у «Дорослому», займаючись вирішенням проблем. Часто йому доведеться перебувати в «Контролюючому Батьку» або піклуватися з «Виховуючого Батька». Він також може увійти в «Дитину» для активізації спонтанності, інтуїції і радості пізнання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: як боротися з плагіатом в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191/> (дата звернення 21.10.2020).

2. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, стаття 42, ст.380). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://законодавство.com/zakonukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html> (дата звернення 21.10.2020).

3. Осика О.В. Трансактний аналіз Е.Берна у психокорекційній роботі зі студентами. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2014. Вип. 24. С. 564-574. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/download/159352/158629> (дата звернення 21.10.2020).

4. Формування академічної доброчесності в школі: матеріали. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2643-uchnyam-pro-akademichnu-dobrochesnst> (дата звернення 21.10.2020).

5. Положення про заходи щодо підтримки академічної доброчесності в Київському національному університеті будівництва і архітектури. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.knuba.edu.ua/?page_id=15305 (дата звернення 21.10.2020).

6. Ян Стюард, Вэнн Джойнс Современный транзактный анализ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pseudology.org/Psychology/TA_Today_1987a.pdf (дата звернення 21.10.2020).

Фастовець О. О.,
д-р. мед. наук, професор, завідувач кафедри ортопедичної стоматології
Державний заклад
«Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України»

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ ТА ДОСВІД ЇЇ ДОТРИМАННЯ

Рекомендований нам організаторами жанр «есе», який передбачає вільну композицію та висвітлення власних уявлень та міркувань автора про предмет, дозволив мені відійти від звичної для мене форми наукової статті з вступом, основною частиною та висновками. Хоча все воно й буде... З іншого боку, пишучи про академічну доброчесність, завжди є певний страх запозичення чийхось ідей або роздумів. В цьому сенсі довільна форма викладення його виключає.

Отже, за моїми спостереженнями поняття про академічну доброчесність прийшло до нас разом зі зміною вектору української освіти і орієнтацією його на захід. Про академічну доброчесність стало модно писати, говорити. Окремо можна сказати про пошук випадків «академічної недоброчесності» – своєрідне сучасне «полювання на відьом» в академічному середовищі. Проте для мене доброчесність вона не може бути «академічною», «побутовою», або ще якоюсь іншою. Вона єдина, і якщо людина порядна, вона буде доброчесною і у колі друзів, і серед незнайомців, і в «академічній спільноті».

Натепер академічна доброчесність, на мій погляд, за умови підвищеної уваги перетворилась на лозунг, а повинна залишатись нормою поведінки, про яку навіть не говорять, як про річ буденну. Хоча, мабуть, є думка про те, що «академічна доброчесність» має бути прописана в посадовій інструкції працівника вищої школи, як зобов'язання пед керівництвом дотримання певних правил в науково-освітньому середовищі. З цих позицій було цікавим ознайомитись із

загальновизнаним баченням проблеми та окремими думками фахівців, що стало передумовою для моєї участі в теперішньому науковому стажуванні.

Насамперед, під час проходження навчання я ще раз переконалась в тому, що немає і ніколи не буде програм, що зможуть виявити не тільки запозичення чужих слів, а й чужих думок. Щодо своїх праць я ніколи не користуюсь програмами перевірки на плагіат, тому що я впевнена в їх оригінальності. Мій рецепт «антиплагіату» писати з *tabula rasa*! Звісно процесу оформлення публікації передують ознайомлення з усіма джерелами інформації. Але жодних «взяти за основу» чи «використати як аналог»! Описати власний досвід і лише в кінці, порівняти отримані результати з даними попередників. Цьому я навчаю своїх здобувачів, сподіваюсь, успішно.

З власного досвіду моїм правилом створення наукової гіпотези переважно був принцип «від протилежного». Так, наприкінці 90-х, коли я була аспірантом і працювала над кандидатською дисертацією зі стоматології, дуже популярним було представляти пародонтит (захворювання тканин, що оточують зуб) як прояв загального системного остеопорозу (саме тоді появились нові денситометричні методики дослідження скелету). Мені було певною мірою простіше підтримати таку загальноприйнятту гіпотезу, але я пішла від зворотного, показавши у своїй роботі хворих з пародонтитом, які мали нормальну мінеральну щільність кісткової тканини. Робота на той час була, що називається, «не в тренді», але завдяки своїй науковій новизні та ґрунтовності досліджень була підтримана науковцями. Втім пройшло декілька років, і стали з'являтися більш масштабні дослідження, які підтвердили мою концепцію про різне походження пародонтиту та остеопорозу, що дозволило мені вважати свої розробки новаторськими.

Щиро кажучи, дуже приємно, коли тебе цитують, або роблять посилання на твої роботи, тоді ти почуваєшся визнаним вченим. До того ж зростає індекс Хірша! На мій погляд, це – найвищий ступінь прояву академічної доброчесності, коли визнаєш не тільки свої досягнення, але й здобутки своїх попередників. Нарешті,

«визнання» твоїх ідей свідчить про їх правильність, а це для мене як для людини, що думає, а отже завжди сумнівається, важливо. Навіть при дослівному цитуванні результати моєї роботи набувають якогось іншого статусу, що не виключає їх подальшого розвитку. Нарешті, приємно бути комусь у нагоді!

Окремо хочу сказати декілька слів про самоплагіат, про який йшла мова на нашому стажуванні. Мені згадалось обурення мого колеги, коли його звинуватили у самоплагіаті при спробі надрукувати чергову статтю. Як же так, він продублював матеріали, що належать йому! На моїй пам'яті ціла низка так званих науковців, які виконали одне дисертаційне дослідження і протягом решти життя, інтерпретують його результати приблизно раз на рік, друкуючись у різних виданнях. Як у Ільфа і Петрова у «Дванадцяти стільцях» «Гаврилиада»!

Також для себе я визначилась у різниці між поняттями «дотримуватись» та «декларувати». Як Ви вважаєте, чи може претендувати на добру оцінку з критерію «академічна доброчесність» заклад вищої освіти, де під час акредитації викладачі доповідають про створення цілого структурного підрозділу з академічної доброчесності (з цілим штатом «доброчесних» співробітників), про участь у створенні програм з академічної доброчесності на республіканському рівні, при викладанні курсу «академічної доброчесності» для студентів, в той же час елементарно займаючись суфлерством та підказуючи здобувачам освіти «правильні» відповіді на запитання експертів?

Підсумовуючи, як написано у Старому Завіті «Немає нічого нового під сонцем». Тому в кодексі вченого та освітянина, як і раніш, залишаються загальні людські цінності, хоча із новими назвами. На мою думку, не потрібно навчати здобувачів поняттям академічній доброчесності, а лише своїм прикладом щодня показувати що таке порядність в усьому: і в житті, і в науці.

Федоров С. В.,
д-р. мед. наук, професор кафедри терапії і СМ ПО
Івано-Франківський національний медичний університет

Козлова І. В.,
канд. мед. наук, доцент кафедри терапії і СМ ПО
Івано-Франківський національний медичний університет

Сікора А.-К. Б.,
магістр медицини, асистент кафедри психіатрії та наркології
Івано-Франківський національний медичний університет

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ: АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ

Незважаючи на кілька столітню історію, академічний плагіат набуває значного поширення в сучасному світі за рахунок новітніх інформаційних технологій, які полегшують копіювання чужих робіт, та відсутності в більшості країн світу (а також в Україні) законодавчо встановлених вимог і усталених процедур оцінювання наукових робіт на предмет наявності порушень академічної доброчесності.

Проблема утвердження доброчесності науковців і боротьби із плагіатом, яка ніколи не закінчувалася повною перемогою над плагіаторами, має прадавні витoki [1, с. 331]. Відмічено, що вияви плагіату відмічалися за часів античності, коли давньогрецькі та римські філософи інтерпретували класичні світоглядні проблеми без посилання на першоджерело. Так, давньоримський поет Публій Вергілій Марон запозичує окремі свої вірші в інших давньоримських митців – Лукреція та Еннія [2, с.267-268]. Більше того, численні запозичення відмічені в Вергілія, Евполіда, Аристотеля та Цицерона [3]. Окремі дослідники вважають, що переписування релігійних книг і літописів мало всі ознаки повного чи часткового запозичення текстів [1, с. 331].

Найбільшого розквіту плагіат набув у VIII-IX сторіччях у зв'язку з стрімким розвитком науки та літератури [4, с.109].

Існує багато визначень академічного плагіату. В Україні воно регламентоване законодавчо. Так, у статті 42 (частина 4) Закону України «Про освіту» визначено: «академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [5, с. 380].

Вирізняють наступні основні різновиди академічного плагіату: дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело; в окремих випадках некоректним вважають навіть використання одного слова без посилання на джерело, якщо це слово використовують в унікальному значенні, наданому цим джерелом; використання фактів, ідей, формул числових значень тощо з певного джерела без посилання на нього; перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело; подання як власних робіт дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, тез, звітів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, рефератів тощо, виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання [6].

Запобігання академічному плагіату слід провадити в кількох напрямках: використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату та проведення семінарів з представниками компаній-розробників програм; експертне оцінювання з залученням фахівців відповідного рівня; фінансування та просування національних, університетських репозитаріїв, які містять бази даних

наукових текстів; сприяння розповсюдженню результатів досліджень наукової спільноти; створення інформаційних та методичних матеріалів, присвячених інформаційній грамотності та попередженню плагіату; прийняття спеціального закону, який би, конкретизував підстави та межі академічної відповідальності [7].

Таким чином, проблема академічного плагіату має глобальне значення, зокрема в Україні, та потребує комплексу заходів як на рівні держави, так і серед наукової громади для забезпечення основних принципів академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Федоренко В. Л., Федоренко М. В. Категорії «плагіат», «академічний плагіат» і «самоплагіат»: спільне, відмінне й дискусійне. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2020. - № 3(87). – С. 329-341.

2. Романова І.В. Явище плагіату: історія та сьогодення. Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. - 2012. - № 3. - С. 267-272.

3. Романцова Б. Грабуї награвоване: відомі випадки літературного плагіату/ЛітАкценти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2018/12/03/grabuynagrabovane-vidomi-vipadki-literaturnogo-plagiatu/>.

4. Федоренко М. В. Плагіат, академічний плагіат і самоплагіат: авторське право vs адміністративні процедури. Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайнівські читання»): Матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (12 грудня 2019 р. м. Київ); за ред. акад. НАПрН України О.В. Скрипнюка і проф. В.Л. Федоренка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. - С. 109-114.

5. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 38-39. - С. 380.

6. Юрко Н.А., Стифанишин І.М., Проценко У.М. Академічний плагіат: основні різновиди та дискусійні аспекти. Logos online. – 2020. - №7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.07.07.html>.

7. Кузьмик, У. Г. Академічний плагіат та проблеми його вирішення в сучасній освіті / У. Г. Кузьмик // Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян, 02.03 – 11.03.2020 р., м. Варшава / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці ; Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2020. – С. 91-95.

*Хоча Н. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Наукова і освітня спільнота в Україні та світі перебувають у стані постійного пошуку шляхів підвищення якості освітніх послуг та наукових досліджень, що вимагає вдосконалення професійного рівня учасників освітнього процесу, зацікавленості науковців в отриманні корисних для розвитку суспільства результатів наукового пошуку. Однією з необхідних умов досягнення зазначених цілей є дотримання академічної доброчесності.

Академічна доброчесність є базовою засадою забезпечення якості освіти, що визначається ст. 42 Закону України «Про освіту» як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1]. У згаданій статті чітко прописано умови дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу, види прояву академічної недоброчесності та відповідальності за їх вчинення. Натомість, Міжнародний центр академічної доброчесності визначає п'ять цінностей, які є проявом академічної доброчесності, а саме: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, а також відвага їх сповідувати всупереч страху [2, с. 16, с. 28].

Сумлінне виконання вимог законодавчих актів, дотримання зазначених фундаментальних цінностей всіма учасниками освітнього процесу є незаперечними фактами існування академічної доброчесності в освітньому середовищі будь-якої країни, в тому числі і України. Проте реалії сьогодення свідчать про наявність проблем з розвитком академічної доброчесності в нашій державі. Перебуваючи безпосередніми учасниками освітнього процесу, спостерігаємо, скоріше, прояви

академічної недоброчесності. Наявність проблеми відсутності вміння писати реферати, курсові роботи, кваліфікаційні роботи та статті, правильно відображаючи свій власний внесок та внесок інших науковців з використовуваних джерел, є незаперечною. Сутність цієї проблеми має глибоке коріння, що починається ще з середньої освіти. Навчаючись у школі, учні, доволі часто, користуються збірниками творів з української мови, «готовими домашніми завданнями» з інших предметів. Наслідком цього є невміння висловлювати власні думки, логічно мислити та видавати чужі результати праці за свої. Згодом такі абітурієнти стають студентами. Розвиток інформаційних технологій допомагає теперішнім студентам легко, у порівнянні з минулими 10-15 роками, знайти потрібну інформацію, проте перед ними завжди постає вибір як нею скористатися: проаналізувати погляди науковців на досліджувану проблему і зробити власні узагальнення чи просто «копіювати» і «вставити». Наявність різноманітних підприємницьких структур, у яких можна купити готові роботи також сприяє розвитку академічної недоброчесності серед студентів. Запровадження дистанційної освіти не дозволяє об'єктивно оцінити програмні результати навчання через відсутність прямого контролю за процесом написання студентами модулів, залікових та екзаменаційних робіт, що є підставою припустити про порушення ними академічної доброчесності. З іншого боку, пасивність викладачів, які звертають увагу лише на наявність кваліфікаційної роботи, її відповідність формальним ознакам, не мотивує студентів до проведення власних досліджень, а до простої копіювання тексту. Суб'єктивне оцінювання студентів викладачами, заради власної вигоди, також є присутнє в освітній діяльності працівників закладів освіти. В науковій спільноті копіювання уривку статті чи навіть всієї статті інших науковців також набуло ознак системності.

Наведений вище перелік проблем порушення академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу не є вичерпним. Головними причинами прояву академічної нечесності є: відсутність зацікавленості у студентів в отриманні знань, а не лише документа про освіту; неналежне виконання працівниками закладів освіти своїх обов'язків при організації і проведенні занять зі студентами;

виконання курсових і кваліфікаційних робіт студентами та написання визначеної кількості статей і тез науковцями, як необхідної умови навчання чи праці у закладі освіти, а не розв’язання існуючих проблем в сфері діяльності учасників освітнього простору; відсутність практики притягнення до відповідальності при виявленні академічного плагіату та інші.

Подолання проблем прояву академічної недоброчесності можливе, на нашу думку, лише при чіткому усвідомленні академічною спільнотою своєї відповідальності перед суспільством. Викладачі мають сумлінно виконувати свої обов’язки та з перших курсів пропагувати серед студентів фундаментальні цінності академічної доброчесності, якими й самі безпосередньо керуються. Підтримуємо пропозицію доц. Доренського О. П. ввести в навчальні програми закладів вищої освіти такий курс як «Академічна доброчесність». Це дасть змогу сформувати у студентів правильний підхід до написання курсових робіт, практикувати самостійне (без списування) виконання модульних та екзаменаційних робіт. Саме студенти з чіткими моральними цінностями щодо академічної доброчесності в майбутньому стануть гідним науковим потенціалом розвитку нашої країни.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print> (дата звернення: 30.10.2020).

2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності / Переклад на українську мову здійснено Проектом сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP, що впроваджується Американськими Радами з міжнародної освіти: ACTR/ACCELS за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. 1999 – 36с.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ЯК ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання академічної доброчесності безпосередньо залежить від вмотивованості самих учасників освітнього процесу. Без мотивації усвідомлене, а отже й чесне навчання є практично неможливим. Створення належних умов для мотивації студентів до аутентичного навчання є однією з найактуальніших проблем сучасної освіти, оскільки вагомою причиною академічних порушень є власне відсутність або низький рівень мотивації студентів до здобуття знань.

Дослідження, проведене Аналітичним центром CEDOS спільно з Gfk Ukraine в рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), за підтримки Посольства США в Україні, показує, що одним з вагомих чинників, що провокують академічні порушення, є низька мотивація або ж власне небажання навчатись самих студентів [3].

Олена Рижко у своєму дисертаційному дослідженні, спираючись на досвід провідних дослідників, констатує, що відсутність або низький рівень мотивації є однією з основних причин академічної недоброчесності, зокрема академічного плагіату [2].

Віктор Дроздов, спираючись на досвід практик академічної доброчесності університетів США, стверджує, що висока мотивація студента є запорукою доброчесної поведінки, оскільки одним з ключових чинників дотримання правил академічної доброчесності є те, що студенти мають високу мотивацію до навчання [1].

Мотивація, зацікавленість, бажання – необхідні передумови будь-якої діяльності. На основі усвідомленої мотивації як рушійної сили, що спонукає людину до певних дій, формується інтерес до діяльності, зокрема навчальної та наукової. Відсутність у студентів мотивації до навчання призводить до зниження якості навчальної діяльності, тому створення умов для формування мотивації є першочерговим завданням викладачів і ЗВО.

Серед безлічі чинників, що впливають на формування мотивації до навчання, окрему увагу варто приділити суто психологічним.

Аналіз фахової літератури й професійний досвід дозволяють стверджувати, що одним із найважливіших факторів, які сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу, є психологічна атмосфера під час заняття, взаємодія викладача зі студентами. Викладач повинен не лише намагатися заохотити студентів до активної праці, але й сам проявляти інтерес до заняття, тобто робити свою справу із задоволенням.

Атмосфера доброзичливості й взаємодопомоги заохочує слухачів мислити, працювати, досягати успіху, адже повага й взаємна підтримка підсилюють почуття власної гідності, стимулюють розвиток інтелектуальних здібностей, самостійності й впевненості у власних силах. Для сприятливої психологічної атмосфери на занятті необхідні: переважання творчого, професійного настрою під час навчання; почуття групової згуртованості й товариськості; гарні взаємозв'язки між викладачем й студентами; рівномірність розподілу об'єму навчання й навантаження на кожного студента; своєчасність й об'єктивність вирішення конфліктних ситуацій; справедливість в оцінці діяльності студентів; використання можливостей неформального лідерства для розв'язання навчальних й виховних задач; критика й самокритика; колективне обговорення варіантів важливих рішень, що приймаються. Інтерес студента до тієї чи іншої дисципліни обумовлюється не лише

професійністю викладу навчального матеріалу, але й особистими якостями викладача. Викладача, який доброзичливо ставиться до студентів, відповідально виконує свою роботу, намагається не домінувати на занятті, а надавати підтримку й допомагати під час виконання завдань, студенти будуть поважати й цінувати. Надання можливості обирати метод поточного оцінювання знань, форму виконання індивідуальної самостійної роботи, тему доповіді дозволить студенту відчувати свою безпосередню причетність до навчального процесу, усвідомлювати, що його думку беруть до уваги. Викладачеві варто уникати різких зауважень, використовуючи натомість тактовні виправлення й підказки. Важливо заохочувати навіть невеликі перемоги студентів, обмежуючи застосування негативних коментарів. Студентів варто хвалити, особливо публічно, оскільки це додає впевненості у власних силах, підвищує внутрішню мотивацію та бажання досягати відповідних результатів. Місце, де знаходиться викладач, його зовнішній вигляд, тембр голосу та поза також мають значення. Дієвими є також усмішка, почуття гумору, висока педагогічна культура викладача, яка відіграє вкрай важливу роль у процесі навчання.

Сприятливий психологічний клімат на занятті позитивно впливає на мотивацію до вивчення будь-якої дисципліни. Атмосфера спокійної врівноваженості, взаємної довіри, відчуття рівноправності, партнерства в спілкуванні викликає бажання брати активну участь у навчальному процесі. Принцип забезпечення мотиваційної достатності шляхом формування ціннісних орієнтацій, системи мотивації студентів до навчання, співвідношення мотивації до успіху та уникнення невдач є одним з основних принципів навчання. При цьому важливим є те, щоб провідними були внутрішні, а не зовнішні стимули, оскільки саме вони забезпечують формування більш стійких зв'язків мотиваційної сфери, необхідних для досягнення високих результатів. Достатній рівень внутрішньої

мотивації – головна передумова успішної взаємодії викладача й студентів, яким необхідно надати максимум можливостей для розкриття особистісного потенціалу. Формування й удосконалювання психологічного клімату, що сприяє підвищенню мотивації до навчання та, як наслідок, формуванню академічної доброчесності, – це постійне практичне завдання викладача.

Мотивація до навчання — ключова передумова й запорука академічної доброчесності, натомість, її відсутність – основний чинник, що провокує академічні порушення. Найчастіше порушення академічної доброчесності можна очікувати саме від тих студентів, які внутрішньо не вмотивовані на отримання якісних професійних знань.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дроздов В. Як зробити освіту доброчесною? Досвід практик академічної доброчесності університетів США [Електронний ресурс] / Віктор Дроздов. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://saiup.org.ua/novyny/viktor-drozdov-yak-zrobyty-osvitu-dobrochesnoyu-dosvid-praktyk-akademichnoyi-dobrochesnosti-universytetiv-ssha>.

2. Рижко О. М. Плагіат у соціальнокомунікаційному вимірі початку XXI століття: природа явища та історія боротьби : дис. докт. наук з соц. комун. : 27.00.01 – теор / Рижко Олена Миколаївна – Київ, 2017. – 438 с.

3. Мотивація студентів до навчання як визначальна умова академічної доброчесності (ДОСЛІДЖЕННЯ). [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/resursy/motyvatsiya-studentiv-navchannya-yak-vyznachalna-umova-akademichnoyi-dobrochesnosti-doslidzhennya/>.

*Шастко І. М.,
канд. пед. наук, доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ НАУКОВЦЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Реалії сучасного суспільства вимагають певних змін як у суспільному житті так і у освітніх процесах. Інформатизація суспільства, швидкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації.

Поняття академічна доброчесність вже давно стало загальноприйнятим у розвинутих державах світу і не менш озвучуваним в нашій освіті. Академічна доброчесність є фундаментом поведінки та діяльності науковця, це цінність, що обумовлює довіру кожного з них один до одного та суспільну довіру до науки як такої. Лише за умови дотримання академічної доброчесності можлива передача знань, культури і, разом з тим, на цьому фундаменті продукуються нові ідеї, створюються інновації.

Академічна доброчесність має відношення не лише до якості освіти – вона безпосередньо впливає на те, яку молодь виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання та яким є шлях особистісного зростання в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і спонукають до деструктивних процесів у суспільстві.

На жаль сама академічна культура не до кінця сформована, частково втрачена, деформована і як результат, відбувається процес заниження цінності

освіти, особистості науковця, престиж статусу вченого, це все поступилося місцем званням і посадам, матеріальній вигоді.

До ознак, які характеризують академічну доброчесність відносять специфічне поєднання моральних засад. Для сучасної спільноти науковців термін «академічна доброчесність» повинен нести в собі такі головні етичні якості як сумління, відповідальність, справедливість, повага, довіра та совість. Виклики сучасного суспільства часто ведуть до зростання та поширення неетичної поведінки, що знижує повагу до академічної спільноти. Життя та діяльність, що не відповідають стандартам і традиціям академічної доброчесності, суттєво деформують освітнє середовище, роблять його непрозорим та нездатним надавати супротив зовнішнім тискам, обмежують спроможність до обстоювання власних позицій. Успіх на шляху до подолання цих явищ може бути досягнутий лише за умови ефективної особистої моральної позиції кожного науковця.

Академічна доброчесність вимагає, щоб науковець почував себе вільним від руйнівного впливу корупції та плагіату. Слід мотивувати прагнення бути чесними та відкритими у висловлюванні своїх думок, бо в атмосфері, де вчений почуває себе вільним у формуванні своєї позиції, можна досягти реального інтелектуального і матеріального прогресу.

Академічна доброчесність в першу чергу повинна формуватись на основі духовно та морально цілісної особистості, вольової та психологічно зрілої. Для позитивного розвитку академічної доброчесності потрібно окрім слів у конкретних діях проявляти чесність, рішучість та моральність. Якість моральних стандартів буде залежати від міри дотримання їх кожним науковцем і дозволить вкорінитись академічній доброчесності у наукову практику, яка тоді буде відповідати кращим світовим зразкам. Вище перелічені цінності є стартовим елементом, який має бути

доповнений розвинутим інструментарієм їх культивування та впровадження, заохочення дотримання та санкцій за їх порушення [3].

Подолання академічної нечесності перш за все потребує звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших. Лише починаючи із виховання особистісної моральної культури кожного, можна закласти основу для творення академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, №38-39, ст.380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Етичний кодекс вченого України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.znu.edu.ua/etychnyi_kodex_uchenogo_Ukrainy.Pdf.
3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету/ Міжнарод. благод. фонд. «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. Політики», за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234с.

Шестакевич Т. В.,
*канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри інформаційних систем та мереж
Національний університет «Львівська політехніка»*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДЕ ТЕБЕ ШУКАТИ, ЯК ТЕБЕ ЗНАЙТИ?

Обговорюючи академічну доброчесність для студентства, колеги найбільшого наголосу роблять на плагіаті – і його величній і яскравій появі на етапі перевірки студентських курсових та дипломних робіт на запозичення. Втім, така перевірка не сміє бути першим ключовим моментом, коли студент змушений задуматись над дотриманням академічної доброчесності. І навіть якщо усвідомити, що остання має багато груп порушень, починати активне впровадження засад академічної доброчесності з першого курсу видається уже невчасним. Аби дослідити, наскільки асимільованим у життя вчорашніх учнів, а сьогоднішніх студентів, є практики з порушення етичних принципів навчання, серед студентів Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій Національного університету «Львівська політехніка» було проведене опитування щодо академічної доброчесності. Основними гіпотезами щодо академічної доброчесності студентів, які хотілося б перевірити, були:

1. Першокурсники мають значний досвід порушення засад академічної доброчесності (АД).
2. Два основних інструменти спонукання до дотримання засад АД – страх і совість.

Опитування було спроектоване у Google-формах, і на початку було означено ряд термінів, запозичених із Закону України «Про освіту» (зі змінами від червня 2020 р.): академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу

під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Для учнів та студентів дотримання академічної доброчесності полягає, зокрема, у самостійному виконання навчальних завдань, завдань контрольних заходів (іспитів, самостійних робіт, тестів тощо), а також коректне посилення на джерела інформації у разі використання напрацювань інших авторів. У рамках опитування, були розглянуті такі види порушень академічної доброчесності: списування, академічний плагіат, академічне шахраювання (перше і друге порушення згадувались у Законі України «Про освіту», останнє – це збірне поняття, законодавчо не прописане, бо стосується, радше, організації навчального процесу та контрольних заходів). Списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання. Академічний плагіат – це приписування собі результатів, отриманих іншими особами. Академічне шахраювання – вчинки, що дають додаткові можливості проходження контрольного заходу. Спираючись на такі означення, респондентам пропонували вказати курс навчання, час першого досвіду (безпосереднього чи опосередкованого) в порушенні принципів АД, відзначити відомі факти порушення АД, заходи запобігання таким порушенням, які застосовувались у їх шкільній практиці, а також обрати такі заходи, які, на їх думку, були б ефективними у забезпеченні дотримання засад АД.

У опитуванні взяли участь 366 респондентів, з них 73% - це студенти 2-3 курсу (рис. 5). Більшість учасників відзначили, що безпосередньо чи опосередковано порушували вимоги АД, – 15% респондентів уже в початковій школі, половина – починаючи з середньої школи (рис. 6). Ці результати приймемо як такі, що підтверджують гіпотезу про те, що студенти вже навіть першого курсу мають багаторічний досвід у порушенні АД.

Найбільше порушень принципів АД відбувалось під час виконання домашніх та контрольних робіт (понад 70% в обох випадках), про списування на ЗНО згадали понад 30% респондентів (рис. 7). Колективне виконання індивідуальної роботи не вважають порушенням АД 75% респондентів (рис. 8).

П'ятірку найбільш часто згадуваних порушень засад АД подано на рис. 9. Також, двадцять і більше відсотків респондентів списували з роботи сусіда, додавали уривки тексту в роботу без відповідних посилань на автора, використовували збірники розв'язаних домашніх завдань тощо.

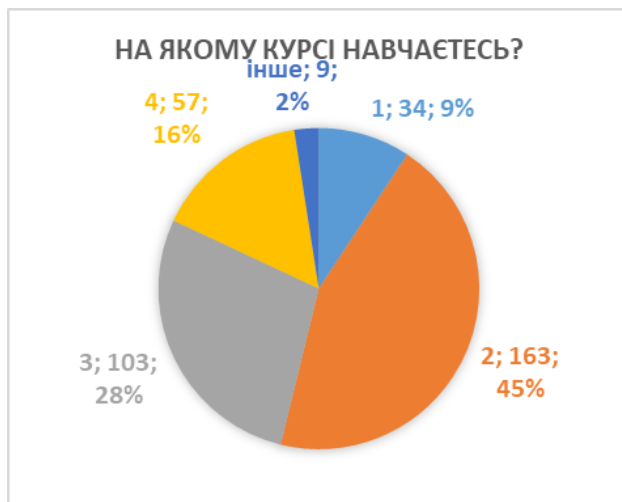

Рисунок 5 – Кругова діаграма
відповідей на питання про курс
навчання.

Рисунок 6 – Кругова діаграма
результатів відповідей на питання про
досвід у порушенні АД.

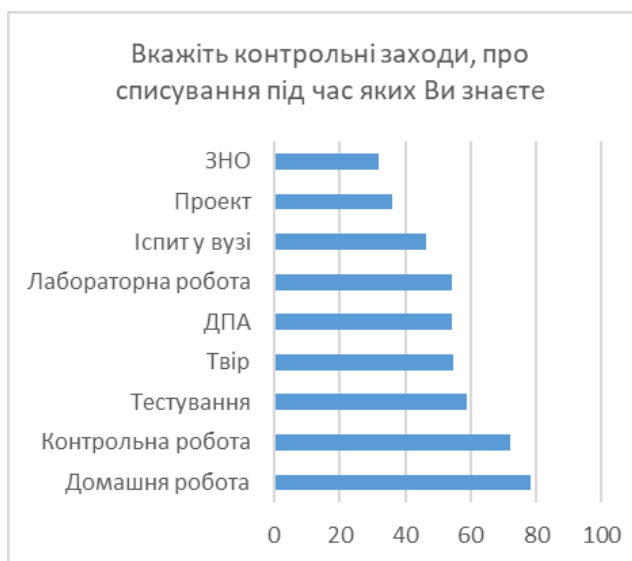

Рисунок 7 – Парадигма контрольних заходів, під час яких порушувались засади АД.

Рисунок 8 – Варіанти відповідей про специфічні способи порушення засад АД.

Окрім згаданих на рис. 10 п'яти найчастіше використовуваних заходів з забезпечення АД, респонденти відзначили також, що школярам обіцяли сурове покарання за списування, роз'яснювали можливі наслідки за ті чи інші види порушень академічної доброчесності (40%), запрошували помічника викладача, щоб пильнував за порядком на контрольному заході тощо.

Цікавим, навіть кричущими є відповіді на питання про те, які заходи студенти вважають дієвими для забезпечення АД (рис. 11).

Попри цілком логічні №3 та №5, бажання мати другу спробу пройти контрольний захід є психологічним фактором, котрий, певно, має певний заспокійливий вплив на учня чи студента.

Особисто мене і порадував, і засмутив «переможець»: разом з №4 він свідчить, що учні й студенти готові вчитись, готові сприймати інформацію – але іноді отримують її у заскорузлого, за давнього способі подання, чим знецінюють таку інформацію.

Рисунок 9 – Найчастіше згадувані приклади порушень засад АД.

Важливо, що ставлення до навчання, заанонсоване на рис. 11, аргументується також і відповідями на питання про причини порушень АД (рис. 12), а це також підтверджує другу гіпотезу дослідження – що студенти готові вчитись і за страх, і за совість, тож і для навчання дотримання вимог АД, як і всякого, що мусимо навчити, варто використовувати заохочення і покарання.

Профілактику, виявляється, необхідно починати іще з початкової школи, а у вищій школі – закріплювати і не провокувати. Останнє, безсумнівно, не полягає у спрощенні чи скороченні матеріалу, а у застосуванні сучасних способів подання інформації, персоніфікації завдань, перетворені прекрасного, виплеканого і витонченого курсу у предмет, цікавий замовникам наших послуг - студентам. Звичайно-ж, це складно і часозатратно, але! – це питання викладацької майстерності, і вимоги сучасності.

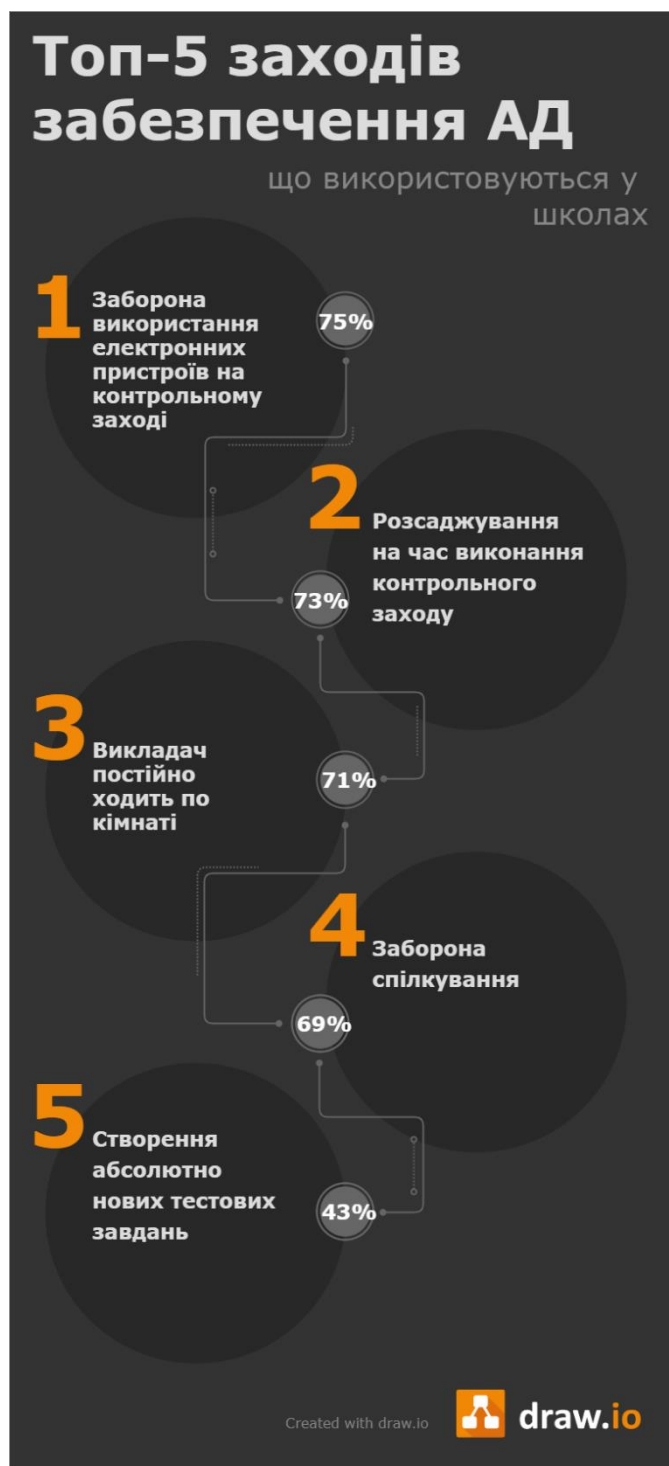

Рисунок 10 – Найчастіше згадувані заходи забезпечення засад АД.

Нагадаю також і про важливість існування інституту покарань за порушення АД, який повинен функціонувати безвинятково, неухильно й жорстко. Для внутрішнього комфорту людина мусить мати рамки, і усвідомлювати існування (а дієвіше, бачити приклади) покарань за академічну недоброчесність так само важливо, як і вміти дотримуватись її принципів.

Спираючись на результати дослідження згаданих раніше гіпотез, плануємо викладацьку діяльність та контрольні заходи з розумінням, що маємо справу зі спритниками, що вміють і знають, як порушити принципи академічної доброчесності. Вчімо не лише знань за спеціальністю, але окреслюймо чіткі й однозначні рамки академічної доброчесності і способів вписуватись у них, і вчімо того не окремим курсом, а протягом усього бакалаврату й магістратури, з першого вересня (або жовтня, якщо карантин).

Рисунок 11 – Найчастіше згадувані дієві заходи забезпечення засад АД.

Рисунок 12 – Найчастіше згадувані причини порушень засад АД.

Втім, неможливо не згадати, що іноземні студенти також порушують засади академічної доброчесності (найцікавіша інфографіка – у [1]). Факт порушення

академічної доброчесності варто сприймати як норму – невіддільне явище в академічних колах, викоринити яке, як і злочинність, неможливо, та й не вдасться. Тому й заходи боротьби – це профілактика й покарання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Cheating In College: The Numbers And Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bestcollegereviews.org/cheating/>.

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.